

T.C.
SERHAT KALKINMA AJANSI
ARDAHAN YATIRIM DESTEK OFİSİ

ARDAHAN KAFKAS ARI IRKI VE ARICILIK
ÇALIŞTAYI VE SEKTÖR RAPORU

HAZİRAN 2012

COPYRIGHT © 2012 SERKA

T.C. SERHAT KALKINMA AJANSI

Ortakapı Mah. Atatürk Cad. No:117 Kars - TÜRKİYE

Tel: +90 (474) 212 52 00 Faks: +90 (474) 212 52 04

e-mail:info@serka.org.tr • web: www.serka.org.tr

ISBN: ??????????????????

İçindekiler

SUNUŞ	?
YÖNETİCİ ÖZETİ	?
GİRİŞ	?
1. RAKAMLARLA GÜNÜMÜZ ARICILIĞI	?
1.1. Dünyada ve Türkiye’de Arıcılık	?
1.2. Türkiye, TRA2 Bölgesi ve Ardahan’da Arıcılık.....	?
2. ARDAHAN’DA ARICILIK	
2.1. Ardahan Arıcılığının Mevcut Durumu.....	?
2.2. Ardahan Arıcılığının Özgünlüğü.....	?
2.2.1. El Değmemiş Topraklar ve Zengin Florası	?
2.2.2. Bölgeye Uygun Özellikleri İle Kafkas Arı Irkı.....	?
2.2.3. Ardahan ilinin izole, Posof İlçesinin Tam İzole Bölge Olarak Korumaya Alınması	?
2.2.4. Geleneksel Ardahan Bal Festivali.....	?
2.3. Ardahan’da Arıcılık İşletmesi Kurulum ve İşletme Maliyetleri.....	?
2.3.1. Bal Üretim İşletmesi Kurulum Giderleri	?
2.3.2. Bal Üretim İşletmesi Faaliyet Giderleri	?
2.3.3. Ana Arı Üretim İşletmesi Kurulum ve İşletme Giderleri.....	?
2.3.4. Organik Bal Üretim İşletmesi Kurulum ve İşletme Giderleri.....	?
2.4. Ardahan Arıcılığı İle İlgili Kurum ve Kuruluşlar	?
2.4.1. Kafkas Arısı Üretim Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü	?
2.4.2. Ardahan Üniversitesi Kafkas Arı ve Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi	?
2.4.3. Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği.....	?
2.4.4. Ardahan Valiliği Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	?
3. ULUSAL VE BÖLGESEL PLANLARDA ARDAHAN ARICILIĞI	
3.1. Doğu Anadolu Projesi	?
3.2. TRA Bölgesi Tarım Master Planı	?
3.3. Ardahan İli Tarım Master Planı	?
3.4. Ardahan 11. Ulusal Kültür ve Bal Festivali – “Bal Sektörü Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı” Sonuç Bildirgesi	?
4. ARDAHAN KAFKAS ARI IRKI VE ARICILIK ÇALIŞTAYI	
4.1. Çalıştay Ön Hazırlık Çalışmaları	?

4.1.1. Saha Ziyaretleri ve Paydaş Görüşmeleri	?
4.1.2. Ardahan Arıcılığının Sorunları (Konu Başlıkları)	?
4.2. Yöntem.....	?
4.3. Çalıştay Gündem Maddeleri Hakkında Katılımcı Görüşleri	?
4.3.1. Yarı Zamanlı Arıcılık, Düşük Verim, Yetersiz Bakım Besleme, Arı Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele	?
4.3.2. Ana Arı Değişirme ve İslah Çalışmaları	?
4.3.2. Sağlıklı ve Güvenilir Arıcılık Girdilerinin Temini, Hijyenik Bal Üretimi, Arı Ürünleri Üretimi ve Organik Arıcılık	?
4.3.3. Kışlatma Tesis ve Mekanlarının Yetersizliği	?
4.3.4. Ballı Bitki Varlığının Korunması.....	?
4.3.5. Tanıtım ve Pazarlamada Yaşanan Sorunlar ve Markalaşma	?
4.3.6. Kalkınma Ajansının Ardahan Arıcılığına Yönelik Sunabileceği Destekler.....	?

5. SONUÇ.....?

EKLER

Ek 1: Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştay Ses Kayıtları Dökümü	?
Ek 2: Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştay Katılımcı Listesi	?
Ek 3: Tanımlar	?
Ek 4: Ardahan 11. Ulusal Kültür ve Bal Festivali – “Bal Sektörü Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştay” Sonuç Bildirgesi	?
Ek 5: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2012 Yılı Arıcılık Desteklemeleri	?

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Ülkelere Göre Arı Kovan Varlıkları, 2010	?
Tablo 2: Ülkelere Göre Bal Üretim Miktarları, 2010	?
Tablo 3: Ülkelere Göre Kovan Bal Verimliliği, 2010	?
Tablo 4: Ülkelere Göre Bal İthalatı Miktarları, 2009	?
Tablo 5: Ülkelere Göre Bal İhracatı Miktarları, 2009	?

Tablo 6: Türkiye'nin Bal Dış Ticareti Verileri, 2005-2009	?
Tablo 7: Türkiye Bal İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı, 2009	?
Tablo 8: Kovan Sayıları Ve Bal Üretim Miktarları, 2010	?
Tablo 9: Tra2 Bölgesi Ve İllerinde Kovan Sayıları Ve Bal Üretim Miktarları, 2010	?
Tablo 10: Ardahan Arıcılığı Verileri, 2005-2010	?
Tablo 11: Ardahan İli Ve İlçeleri Kayıtlı Kovan Ve İşletme Sayıları	?
Tablo 12: Ardahan İli Ve İlçeleri Km ² Alandaki Arı Yoğunluğu	?
Tablo 13: Ardahan İli Arıcılık İşletmeleri Büyüklükleri	?
Tablo 14: Ardahan İlinden Ana Arı Üretim İzni Alan İşletmeler	?
Tablo 15: 20 Kovan Ölçekli Arıcılık İşletmesi İçin Kurulum Maliyeti	?
Tablo 16: 50 Kovan Ölçekli Arıcılık İşletmesi İçin 1 Yıllık İşletme Giderleri	?
Tablo 17: 300 Adet Ana Arı Üretim Kapasitesine Sahip Arıcılık İşletmesi İçin Kurulum Maliyeti	?
Tablo 18: 300 Adet Ana Arı Üretim Kapasitesine Sahip Arıcılık İşletmesi İçin İşletme Maliyeti	?
Tablo 19: 20 Kovanlık Organik Arıcılık İşletmesi Kurulum Maliyetleri	?
Tablo 20: 20 Kovanlık Organik Arıcılık İşletmesi 1 Yıllık İşletme Maliyetleri	?

Sunuş

????????

Yönetici Özetleri

Ardahan ili, dünyada tanınmış 4 verimli arı ırkından biri olan Kafkas arı ırkının gen merkezi olması sebebiyle Türkiye arıcılığında özel bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra Ardahan ili, sanayileşmeden etkilenmemiş, nüfus yoğunluğu az ve el değmemiş coğrafyasıyla verimli Kafkas arı ırkının kaliteli bal üretebilmesi için uygun bir bitki örtüsüne sahiptir.

Ardahan ilinde sanayinin gelişmemiş olması, turizm ve hizmet sektörlerinin çok zayıf kalması ve ildeki soğuk iklimin birçok tarım faaliyeti için uygun olmaması nedeniyle halkın en büyük geçim kaynağını hayvancılık faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu faaliyetler içinde arıcılık, ilin sahip olduğu özellikler bakımından öne çıkmakta ve markalaşma yönünde önemli fırsatlar barındırmaktadır.

Serhat Kalkınma Ajansı, Ardahan ilinin bu potansiyelinin ortaya konulması ve daha fazla değerlendirilebilmesi amacıyla Ardahan Arıcılığıyla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Çalışmalar sonucunda Ardahan Arıcılığının geliştirilmesi amacıyla politikaların belirlenmesi ve program önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmalar kapsamında öncelikle ildeki ilgili kurum, kuruluş ve kişilerle Arıcılıkla ilgili derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatların ardından ildeki tüm ilgili kesimlerin temsil edildiği ve il dışından yetkililerin de katıldığı "Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı" düzenlenmiştir. Çalıştay sonrasında saha ziyaretleri ve çalıştay sonuçları bu raporda birleştirilmiştir.

Raporun ilk kısmında; dünyada arıcılık ne durumda, hangi ülke ne kadar arı varlığına sahip, hangi ülke ne kadar bal üretimi yapmakta, üretilen balların ülkelere göre ithalat ve ihracat gerçekleştirmeleri nasıl olmaktadır gibi sorulara cevap aranmıştır. Böylece Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu (FAO) istatistiklerinden yola çıkılarak dünyada arıcılık ve bal sektörünün durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ülke bazında bu değerlendirmeler yapılırken Türkiye'nin dünya arıcılık ve bal sektöründeki durumu özel olarak irdelenmiş ve değerlendirmenin odak noktasına alınmıştır. Bu değerlendirmeden çıkan sonuç; arı varlığı ve bal üretimi büyüklükleri konusunda dünyada ikinci sırada yer alan Türkiye'nin, kovan başına bal verimi ve balın dış satımı konusunda benzer bir başarıyı gösteremediği yönünde olmuştur.

Ulusal ve uluslararası ölçek bu şekilde ele alındıktan sonra, raporun asıl odak noktası olan Ardahan arıcılığının, Türkiye arıcılığı içindeki konumu ülke istatistikleri, üst ölçekli bölge verileri ve benzer şehirlerin durumuyla kıyaslanarak değerlendirilmiştir. Arıcılık ve bal üretimi konusunda oldukça gelişmiş ve iddialı bölgelerin varlığı düşünüldüğünde, Ardahan ilinin

Kafkas arı ırkının gen merkezi olması yönünden bölgesinde ve ülke çapında ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu genel bilgilerin ardından Ardahan arıcılığı tüm yönleriyle irdelenmiş ve Ardahan Arıcılığının özgünlüğü derinlemesine incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle Ardahan arıcılığının mevcut durumu resmedilmeye çalışılmış; ildeki arı varlığı, üretim miktarları, arıcı sayısı ve il içindeki dağılımı verileri değerlendirilmiş ve arıcılığın Ardahan ekonomisi için önemi vurgulanmıştır. Ardahan arıcılığının özgünlüğünün değerlendirildiği bölümde ilin zengin florası, iklim şartlarına uygun özellikleriyle verimli Kafkas arı ırkı, ilin gen merkezi olarak izole bir bölge olması ve ilin kültür hayatını da yönlendiren Geleneksel Ardahan Bal Festivali ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Raporun arıcılıkla ilgili detaylı bir kaynağı olması ve bu sektörde yatırım yapmak isteyenlere rehberlik edebilmesi amacıyla raporda arıcılık işletmesi kurma ve işletme maliyetlerine de yer verilmiştir. Bu bölümde örnek ölçek büyüklüklerine göre bal üretim işletmesi, ana arı üretim işletmesi ve organik arıcılık işletmesi için kurulum ve işletme maliyetleri ayrı ayrı tablolarda gösterilmiştir.

Ardahan'ın arıcılık sektöründeki iddiasını ortaya koyan bir başka unsur ise sektördeki kurumsal yapılanmadır. Arıcılık konusunda Türkiye'deki iki kurumdan biri olan Kafkas Arısı Üretim Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü ilin arıcılık sektöründe nasıl bir konumda olduğunun en önemli göstergesidir. Yeni kurulmuş olan Ardahan Üniversitesi de bünyesindeki Kafkas Arı ve Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi ile ildeki arıcılığın gelişmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Arıcılıkla ilgili faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşu olan, Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği de ilin sahip olduğu zenginliğin değerlendirilebilmesi amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Ardahan Valiliği ve Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü konuya özel önem vermekte ve arıcılığı il için öncelikli sektörler arasında konumlandırmaktadırlar.

Ardahan arıcılığıyla ilgili üst ölçekli plan ve çalışmalarda en kapsamlı değerlendirmelerin Doğu Anadolu Projesi (DAP) Planında, Ardahan Tarım Master Planında ve her yıl düzenlenen Ardahan Bal Festivali çalıştaylarında yapıldığı söylenebilir. Bu çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar, bu raporun sonuçları ile paralellik göstermekte olup, oldukça yerinde tespit ve değerlendirmeler barındırmaktadır. Bu değerlendirmeler raporun "Ulusal ve Bölgesel Planlarda Ardahan Arıcılığı" başlığı altında yer almaktadır.

Raporda bu kısma kadar Ardahan arıcılığına dair değerlendirmelere yer verilmiş olup ilerleyen bölümünde "Ardahan Kafkas Arı ırkı ve Arıcılık Çalıştayı" hazırlık süreciyle birlikte detay-

lı bir şekilde yer almıştır. Hazırlık çalışmaları kapsamında ilgili paydaşlar ziyaret edilerek derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Toplamda 88 kişi veya kurum ile birebir gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde çalıştay hazırlıkları tamamlanmıştır. Sektör temsilcileriyle yapılan bu görüşmeler sonucunda belirlenen gündem maddeleri aşağıda listelenmiştir:

- Yarı Zamanlı Arıcılık
- Düşük Verim
- Yetersiz Bakım – Besleme
- Arı Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele
- Ana Arı Islah ve Değişirme Çalışmalarının Yetersizliği
- Sağlıklı ve Güvenilir Arıcılık Girdilerinin Temini
- Hijyenik Bal Üretimi
- Arı Ürünleri Üretimi
- Organik Arıcılık
- Kışlatma Tesis ve Mekânlarının Yetersizliği
- Gezginci Arıcılık
- Ballı Bitki Varlığının Artırılması Çalışmaları
- Kafkas Arı Irkının Safliğinin Korunması
- Tanıtım ve Pazarlamada Yaşanan Sorunlar
- Markalaşma
- Desteklemeler

9 Şubat 2012 tarihinde gerçekleştirilen çalıştaya TRA2 Bölgesindeki 4 ilden toplam 104 paydaş katılım sağlamıştır. Çalıştayda yukarıdaki konu başlıkları tek tek ele alınmış ve paydaşların katılımı ile tartışmaya açılmıştır. Yapılan tüm konuşmalar çalıştay esnasında ses kaydına alınmış ve daha sonra deşifreleri yapılmıştır. Böylece tüm görüşlerin eksiksiz bir şekilde kayda geçirilmesi sağlanmıştır. Katılımcılar tarafından ifade edilen görüş ve öneriler yukarıdaki başlıklar itibariyle raporun ilgili kısmında sunulmuştur. Deşifre edilen ses kayıtları raporun ekinde tam metin olarak yer almaktadır.

Raporun sonuç kısmı yapılan ziyaretler ve çalıştayda ifade edilen görüşler doğrultusunda oluşturulmuştur. Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılığının geliştirilmesi için takip edilebilecek yol haritası, politika ve program önerileri kamuoyunun bilgi ve görüşlerine sunulmuştur.

Giriş

Arıcılık dışsal faydaları olan önemli bir tarımsal faaliyettir. Arıcılık faaliyetleri sayesinde üretilen bal insanlar için şifalı bir besin kaynağını oluşturmaktadır. Balın şifalı bir besin kaynağı oluşu Kuran-ı Kerim’de şu şekilde ifade edilmektedir; “Karınlarından insanlara şifa olan çeşitli renklerde bal çıkar. Düşünen bir millet için bunda ibret vardır.” Balı şifalı bir besin olmasının yanı sıra, polen, propolis ve arı sütü gibi arı ürünleri ilaç ve kimya sanayinde kullanılan önemli hammaddelerdir. Arıların bal üretme faaliyetleri sırasında çiçeklerde gerçekleştirdiği tozlaşma ise ekosistemin devamlılığı için büyük bir öneme sahiptir. Öyle ki Einstein, yer yüzünden arıların yok olması halinde ekosistemin 4 yıl içinde yok olacağını ifade etmiştir.

Türkiye hem kovan sayısı hem de bal üretim miktarı açısından Çin’den sonra dünyada ikinci sırada yer almaktadır. Ancak Türkiye kovan başına bal verimi ve üretilen balın ihraç edilerek ülke ekonomisine katma değer sağlanması konularında aynı seviyede yer alamamaktadır. Bu durum ülkemizin büyük bir potansiyel barındıran arıcılık sektöründen yeterince faydalanamadığını göstermektedir.

Ardahan ili sahip olduğu Kafkas arı ırkı ve el değmemiş coğrafyası ile özgün bal üretimi ve markalaşma konusunda önemli bir potansiyeli barındırmaktadır. Bu potansiyelin daha etkin bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla Serhat Kalkınma Ajansı tarafından Kafkas Arı ırkı ve Ardahan Arıcılığına ilişkin çalışmalar yapılması planlanmıştır. Konu ile ilgili olarak yapılan paydaş görüşmelerini Şubat 2012’de düzenlenen “Ardahan Kafkas Arı ırkı ve Arıcılık Çalıştayı” takip etmiş ve ilgili kişi, kurum ve kuruluşların katkıları ile Arıcılığın geliştirilmesi için program ve politika önerileri oluşturulmuştur.

Çalıştay öncesi Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği, Ardahan Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Kafkas Arısı Üretim Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü, Ardahan Üniversitesi Kafkas Arı ve Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla tek tek detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Genel Kurulu’na katılım sağlayan 58 arıcının açık uçlu soru formlarıyla sektörle ilgili görüşleri alınmıştır. Daha sonra Ardahan Merkez, Posof, Hanak, Çıldır, Damal ve Göle ilçelerindeki 12 farklı köyden toplam 17 arıcı arılıklarında ziyaret edilerek detaylı mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Toplamda 88 kişi ile birebir gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde Çalıştay hazırlıkları tamamlanmıştır. Düzenlenen çalıştaya TRA2 Bölgesindeki 4 ilden arıcılık sektörüyle ilgili toplam 104 kişi katılım sağlamıştır. Yapılan çalışmalar, saha ziyaretleri ve çalıştayda ifade edilen görüşler doğrultusunda Ardahan Kafkas Arı ırkı ve Arıcılığının geliştirilmesi için takip edilebilecek yol haritası, politika ve program önerileri kamuoyunun bilgi ve görüşlerine sunulmuştur. Ardahan arıcılığıyla ilgili olarak hazırlanan bu raporda öncelikle Dünyada ve Türkiye’deki arıcılığın duru-

mu istatistiklerle ortaya konulmuş, daha sonra Ardahan arıcılığının özgünlüğü de vurgulanarak Ardahan'daki arıcılığın mevcut durumu değerlendirilmiştir. Aynı bölüm içerisinde yatırımcılar ve araştırmacılar için fikir oluşturabilmesi amacıyla Ardahan'da arıcılık işletmeleri için örnek kurulum ve işletme maliyeti bilgileri verilmiştir. Ardahan'da arıcılıkla ilgili faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların çalışmaları da bu bölümde değerlendirilmiştir. Ardahan arıcılığıyla ilgili olarak Doğu Anadolu Projesi Planı, Bölge ve İl Tarım Master Planlarında yapılan değerlendirmeler incelenmiştir. Raporun takip eden bölümlerinde Ardahan'da arıcılıkla ilgili tüm kurumlar ve arıcılık yapan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelere ve düzenlenen çalıştay sonuçlarına yer verilmiştir.

Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı ve Sektör Raporu Serhat Kalkınma Ajansı Ardahan Yatırım Destek Ofisi'nde görevli Uzman arkadaşlarımız Muhammet Demir ve Mehmet Fatih Sever tarafından gerçekleştirilmiştir. Başta uzman arkadaşlarımız olmak üzere çalışmaya katkı sunan Ardahan Belediye Başkanı Faruk Köksoy, Ardahan il Genel Meclis Başkanı Bedrettin Çakıcı, Ardahan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Kemal Yazıcı, Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı İlhan Evliyaoğlu'na ve çalıştaya iştirak edip katkı sunan tüm arıcılara ve katılımcılara şükranlarımızı sunuyoruz.

Dr. Hüseyin TUTAR
Genel Sekreter

1. Rakamlarla Günümüz Arıcılığı

1.1. Dünyada ve Türkiye’de Arıcılık

2010 yılı Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu (FAO) verilerine göre, dünyada toplam 66 milyon 137 bin 715 kovandan¹ (Tablo 1) yılda 1 milyon 541 bin 548 ton bal (Tablo 2) üretilmektedir. Dünyada en çok arı varlığına yaklaşık 8,8 milyon kovan ile Çin sahiptir. Çin aynı zamanda yaklaşık 398 bin ton bal üretimiyle dünyada lider durumdadır. Türkiye, 2010 yılı FAO verilerine göre, arı varlığı kategorisinde yaklaşık 5,6 milyon kovan, üretim kategorisinde ise yaklaşık 81,1 bin tonluk bal üretimi ile dünyada 2. sırada yer almaktadır.

Tablo 1’e bakıldığında; Türkiye, dünya arı kovan varlığının yaklaşık % 8,5’ine sahiptir. Çin’in payı ise yüzde 13,3’tür. En çok kovana sahip ilk yedi ülkenin kovan varlığı toplamı, dünya arı kovanı varlığının yarısını oluşturmaktadır. İlk on beş ülke için bu oran dörtte üçe kadar yaklaşmaktadır.

Tablo 1: Ülkelere Göre Arı Kovan Varlıkları, 2010

Sıra	Ülke	Kovan Sayısı	Toplam İçindeki Oran (%)	Kümülatif Oranlar (%)
1	Çin	8.777.150	13,27	13,27
2	Türkiye	5.602.670	8,47	21,74
3	Etiyopya	4.598.230	6,95	28,69
4	İran	3.500.000	5,29	33,99
5	Rusya	3.041.480	4,60	38,59
6	Arjantin	2.970.000	4,49	43,08
7	Tanzanya	2.700.000	4,08	47,16
8	Amerika	2.684.000	4,06	51,22
9	Kenya	2.510.000	3,80	55,01
10	İspanya	2.425.000	3,67	58,68
11	Güney Kore	1.900.000	2,87	61,55
12	Meksika	1.842.130	2,79	64,34
13	Polonya	1.450.000	2,19	66,53
14	Orta Afrika Cumhuriyeti	1.400.000	2,12	68,65
15	Yunanistan	1.340.000	2,02	70,67
	Diğer Ülkeler Toplamı	19.397.057	29,33	100,00
	Dünya Toplamı	66.137.715	100	100

Kaynak: FAO, Erişim tarihi: 09.03.2012,

<http://faostat.fao.org/site/573/DesktopDefault.aspx?PageID=573#ancor>

¹ Kovan sayıları istatistiksel anlamda arı koloni varlığını ifade etmektedir. Ulusal ve uluslararası istatistiklerde arı koloni varlığı kovan sayıları üzerinden hesaplanmaktadır. Bu anlamda kovan ve koloni varlığı kavramları eş anlamlı olarak kullanılabilir.

Tablo 2’de 2010 yılı dünya bal üretim miktarları incelendiğinde, dünyada üretilen balın dörtte birini Çin’in tek başına ürettiği görülmektedir. Dünyada üretilen balın yarısından fazlasını yedi ülke sağlamaktadır. Rekoltesi en fazla olan ilk on beş ülkenin dünya bal üretimi içindeki payı yüzde 70’i geçmektedir.

Tablo 2: Ülkelere Göre Bal Üretim Miktarları, 2010

Sıra	Ülke	Üretim Miktarı (Bin Ton)	Toplam İçindeki Oranı (%)	Kümülatif Oran (%)
1	Çin	398,0	25,8	25,8
2	Türkiye	81,1	5,3	31,1
3	ABD	79,8	5,2	36,3
4	Ukrayna	70,8	4,6	40,8
5	Arjantin	59,0	3,8	44,7
6	Meksika	55,7	3,6	48,3
7	Rusya	54,0	3,5	51,8
8	İran	47,0	3,0	54,8
9	Etiyopya	45,3	2,9	57,8
10	Brezilya	44,6	2,9	60,7
11	Hindistan	39,5	2,6	63,2
12	Tanzanya	34,1	2,2	65,4
13	İspanya	34,0	2,2	67,7
14	Kanada	33,7	2,2	69,8
15	G.Kore	28,6	1,9	71,7
	Diğer Ülkeler Toplamı	436,3	28,3	100,0
	Dünya Toplamı	1.541,5	100	100

Kaynak: FAO, 09.03.2012, <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx>, <http://faostat.fao.org/site/569/DesktopDefault.aspx?PageID=569#ancor>

2010 yılı kovan başı bal verimliliği miktarları ele alındığında ise Kanada, kovan başına elde ettiği ortalama 55 kg’lık verim ile ilk sırada yer almaktadır. Bu miktar dünya ortalamasının 2 katından fazladır. Kanada’yı 52 ve 45 kg’lık bal verimi miktarlarıyla sırasıyla Brezilya ve Çin takip etmektedir. Kovan başına bal verimi dünya ortalaması ise 23 kg’dır. Bu değerlere bakıldığında, Türkiye’nin kovan başına 14 kg olan bal veriminin oldukça düşük olduğu anlaşıl-

maktadır. Kovan sayısı ve üretim miktarında dünya ikincisi konumunda olan Türkiye bal veriminde dünya ortalamasının altında kalarak 13. sırada yer almaktadır. Bu durum Türkiye’de arıcılıktan kovan başına bal üretiminde yeterli verimin alınmadığını göstermektedir.

Tablo 3’te aynı zamanda ülkeler düzeyinde km² başına kovan sayısı verileri de görülebilmektedir. Bu verilerle verimlilik değerleri karşılaştırıldığında dikkati çeken husus, bal verimi yüksek olan ülkelerin km² başına kovan varlıklarında oldukça düşük değerlere sahip olmalarıdır. Bu durumun bir rastlantının ötesinde kovan başına düşen ballı bitki varlığı ile ilgili olabileceği söylenebilir. Söz konusu ülkelerin yüzölçümü en büyük ülkeler arasında olduğunu da unutmamak gerekir.

Tablo 3: Ülkelere Göre Kovan Bal Verimliliği, 2010

Sıra	Ülke	Koloni Başına Bal Üretimi (kg)	Km2 Başına Koloni Sayısı	Üretim (Bin Ton)
1	Kanada	55	0,06	33,7
2	Brezilya	52	0,10	44,6
3	Çin	45	0,91	398,0
4	Uruguay	38	2,82	19,1
5	Almanya	34	1,92	23,1
6	Meksika	30	0,94	55,7
7	ABD	30	0,28	79,8
	Dünya	23	0,44	1.541,5
8	Romanya	21	4,45	22,2
9	Angola	20	0,92	22,9
10	Arjantin	20	1,07	59,0
11	Rusya	18	0,18	54,0
12	G.Kore	15	19,29	28,6
13	Türkiye	14	7,18	81,1
14	İspanya	14	4,80	34,0
15	İran	13	2,12	47,0

Kaynak: FAO, 09.03.2012, <http://faostat.fao.org/site/569/default.aspx#ancor>, <http://faostat.fao.org/site/573/DesktopDefault.aspx?PageID=573#ancor>

Tablo 4’e bakıldığında dünyada en çok bal ithalatını yapan ülkenin yaklaşık yüzde 22’lik pay ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olduğu görülmektedir. İkinci sıradaki Almanya ve ABD’nin toplam bal ithalatı 2009 yılında dünya bal ithalatı toplamının yüzde 40’ını oluştur-

muştur. Bu iki ülkeye Japonya'yı eklediğimizde üç ülkenin dünya bal ithalatı içindeki payları toplam ithalatın yarısına denk düşmektedir. Dünyadaki bal ithalatının dörtte üçünü gerçekleştiren ilk 9 ülkenin tamamı gelişmiş ülkelerdir ve bu ülkelerden 7 tanesi Avrupa'da yer almaktadır. Bu durum bal ihracatı için hedef pazar tespitinde sektör temsilcilerine önemli ipuçları sunmaktadır.

Tablo 4: Ülkelere Göre Bal İthalatı Miktarları, 2009

Sıra	Ülke	Miktar (Bin Ton)	Toplam İçindeki Oranı(%)	Kümülatif Oran(%)
1	ABD	95,5	21,7	21,7
2	Almanya	82,6	18,8	40,5
3	Japonya	40,0	9,1	49,6
4	Birleşik Krallık	30,4	6,9	56,6
5	Fransa	23,4	5,3	61,9
6	Belçika	18,6	4,2	66,1
7	İspanya	15,3	3,5	69,6
8	İtalya	15,2	3,5	73
9	Hollanda	10,6	2,4	75,5
10	Endonezya	8,3	1,9	77,3
11	Suudi Arabistan	8,2	1,9	79,2
12	İsviçre	7,5	1,7	80,9
13	Polonya	7,4	1,7	82,6
14	Avusturya	6,2	1,4	84
15	Kanada	4,9	1,1	85,1
	Diğer Ülkeler Toplamı	65,2	14,9	100
	Dünya Toplamı	439,2	100	100

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 09.03.2012,

<http://faostat.fao.org/site/535/DesktopDefault.aspx?PageID=535#ancor>

Tablo 5'te dünya bal ihracatında lider ülkenin Çin olduğu görülmektedir. Çin, dünya bal üretimindeki yüzde 25,8'lik payına rağmen dünya bal ihracatının ancak yüzde 18,4'ünü gerçekleştirmektedir. Oysaki Arjantin'in üretim içindeki payı yüzde 3,8 iken ihracat içindeki payı yüzde 13,6 dolayındadır.

Tablo 5: Ülkelere Göre Bal İhracatı Miktarları, 2009

Sıra	Ülke	Miktar (Bin Ton)	Toplam İçindeki Oranı (%)	Kümülatif Oran (%)
1	Çin	78,2	18,4	18,4
2	Arjantin	58,0	13,6	32,0
3	Meksika	27,0	6,3	38,3
4	Brezilya	26,0	6,1	44,4
5	Almanya	22,0	5,2	49,6
6	Vietnam	18,2	4,3	53,8
7	İspanya	16,3	3,8	57,7
8	Macaristan	14,2	3,3	61,0
9	Hindistan	13,3	3,1	64,1
10	Belçika	13,3	3,1	67,2
11	Kanada	12,2	2,9	70,1
12	Romanya	10,7	2,5	72,6
13	Şile	9,8	2,3	74,9
14	Avustralya	8,9	2,1	77,0
15	Yeni Zelanda	8,2	1,9	78,9
	Diğer Ülkeler Toplamı	89,8	21,1	100,0
	Dünya Toplamı	426,1	100	100

Kaynak: FAO, 09.03.2012, <http://faostat.fao.org/site/535/DesktopDefault.aspx?PageID=535#ancor>

Türkiye 2009 yılında ürettiği 82 bin ton balın ancak 900 tonunu ihraç etmiştir (FAO). Türkiye 900 Tonluk bal ihracat miktarı ile bal ihraç eden ilk on beş ülke arasına girememiştir. Bu miktardan da anlaşıldığı gibi Türkiye üretim miktarıyla dünya ikincisi olmasına rağmen dünya bal ihracatında binde 2 gibi çok küçük bir paya sahiptir. Bu rakamlardan Türkiye’de bal üretiminin büyük ölçüde iç tüketime yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6’da 2005-2009 döneminde Türkiye’nin bal ihraç ve ithalatına ilişkin rakamlar yer almaktadır. İhracatın 2007 yılında aniden düştüğü ve 2009 yılında nispeten arttığı görül-

mektedir. 2008 yılında bal fiyatı yüzde 50'den fazla artarak 3,2 \$'dan 5,8 \$'a çıkmıştır. 2005-2009 döneminde 2008 yılı haricinde küçük miktarlarda ithalat gerçekleşmiş, 2009 yılında ise toplam 9 tonluk ithalat ortalama 12,6 \$ gibi çok yüksek bir fiyattan gerçekleşmiştir. 2009 yılından sonraki verilere ulaşamadığından hem ithalat hem de ihracatın bugünkü eğilimini yorumlamak mümkün olmamıştır.

Tablo 6: Türkiye'nin Bal Dış Ticareti Verileri, 2005-2009

YIL	2005	2006	2007	2008	2009
İhracat Miktarı (Ton)	2.143	1.916	398	397	900
Toplam Değeri (Bin \$)	6.564	4.449	1.293	2.286	4.495
Birim Fiyatı (\$/Kg)	3,1	2,3	3,2	5,8	5,0
İthalat (Ton)	148	44	54	1.247	9
Toplam Değeri (Bin \$)	521	126	215	4.002	113
Birim Fiyatı (\$/Kg)	3,5	2,9	4,0	3,2	12,6

Kaynak: FAO, 14.03.2012,
<http://faostat.fao.org/site/535/DesktopDefault.aspx?PageID=535#ancor>

Tablo 7'deki 2009 yılı Türkiye bal ihracatının ülkelere göre dağılımı verileri incelendiğinde en çok ihracatın yüzde 60'lık payla Almanya'ya yapıldığı görülmektedir. Almanya'yı sırasıyla yüzde 16'lık ve yüzde 9'luk paylarla Ürdün ve Macaristan izlemektedir. Türkiye ihraç ettiği balın dörtte üçünü Almanya ve Ürdün'e ihraç etmektedir. Bu iki ülkeye Macaristan'ın payı eklendiğinde oran yüzde 85'lere çıkmaktadır. Bu verilerden Türkiye'nin potansiyelinin çok altında seyreden bal ihracatının aynı zamanda Pazar çeşitliliğine de sahip olmadığı görülmektedir.

Türkiye, Almanya'nın 2009 yılında gerçekleştirdiği toplam 82,6 bin tonluk ithalatın ancak 596 tonunu karşılayabilmiştir. Diğer ülkeler göz ardı edilerek sadece Almanya hedeflense dahi bal üreticileri için çok büyük bir ihracat potansiyelinin var olduğu söylenebilir.

İhracatla ilgili diğer bir husus bal fiyatlarının çok değişken olmasıdır. Türkiye; Ürdün, Macaristan ve ABD'ye 6 \$'ın üzerinde bir fiyattan bal satabiliyorken Almanya'ya 4,5 \$'dan sa-

tabilmektedir. Ülkeler arası fiyat farkları ihraç edilen balın cinsine, paketlenmesine, marka değerine ve ithalatçı ülkelerin piyasa şartlarına göre oluşmaktadır.

Tablo 7: Türkiye Bal İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı, 2009

Ülke	Miktar (Ton)	Toplam Değer (Bin \$)	Toplam İhracat Değeri İçindeki Payı (%)	Birim Fiyat (\$/Kg)
Almanya	596	2.705	60	4,5
Ürdün	123	735	16	6,0
Macaristan	59	393	9	6,7
Suudi Arabistan	44	193	4	4,4
ABD	28	184	4	6,6
Irak	19	112	2	5,9
İspanya	20	75	2	3,8
KKTC	9	78	2	8,7
Avusturya	1	9	0,2	9,0
Toplam	900	4.495	100	5,0

Kaynak: FAO, Erişim Tarihi: 14.03.2012,
<http://faostat.fao.org/site/537/DesktopDefault.aspx?PageID=537>

Yukarıdaki tabloları bir arada değerlendirdiğimizde ülkemizdeki arıcılığın mevcut durumu, potansiyeli ve uygulanması gereken makro programlar hakkında şunları söylemek mümkündür. Türkiye koloni varlığı ve toplam bal üretimi bakımından dünyanın önde gelen arıcılık ülkelerinden birisidir. Öte yandan koloni başına bal veriminin düşük olması potansiyelin yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir. Yine Türkiye'nin dünya bal ihracatında çok az bir orana sahip olması, bu uğraştan elde edilen katma değeri düşürmekte ve dünya bal piyasasında ülkemizin elini zayıflatmaktadır. Koloni başına bal üretim miktarının 14 kg'den, en azından dünya ortalaması olan 23 kg'ye çıkması toplam bal üretiminin 81,1 bin tondan 133 bin tona (yüzde 64 artış) yükselmesini sağlayacaktır. Türkiye iç piyasasındaki tüketimin aynı kaldığı varsayıldığında 52 bin tonluk bu üretim artışının tamamının ihraç edilmesi durumunda (5\$/kg ortalama fiyattan) 260 milyon \$'lık bir gelir sağlanabilecektir. Bu veriler ışığında yapılması gerekenin koloni başına bal verimini artırıcı tedbirler almak, üretilen ba-

İn ihraç edilebilecek niteliklere sahip olmasını sağlayıp, markalaşma, pazarlama ve tanıtım faaliyetlerine daha çok önem vermek olduğu söylenebilir.

1.2. Türkiye, TRA2 Bölgesi ve Ardahan'da Arıcılık

Tablo 8, 2010 yılında; Türkiye, TRA2 Düzey 2 Bölgesi (İstatistiki Sınıflandırma) ve Kafkas Arı Irkı Gen Merkezi illerindeki (Ardahan ve Artvin) kovan sayısı, bal üretimi ve kovan başına bal verimini göstermektedir. Tabloya göre, Türkiye'deki toplam 5,6 milyon kovanın 176 bini (%3,1) TRA2 Bölgesi'nde yer almakta ve Türkiye'de üretilen 81 bin ton balın 2,2 bin tonu (%2,7) TRA2 Bölgesi'nde üretilmektedir. Kovan başına bal üretimi Türkiye genelinde 14,5 kg iken TRA2 Bölgesi'nde yalnızca 12,5 kg'dır. Bu bilgiler ışığında TRA2 Bölgesi'nde önemli bir ekonomik faaliyet olan arıcılığın; ülke geneli ile karşılaştırıldığında kovan sayısı ve bal üretimi bakımından büyük bir paya sahip olmadığı, bal verimliliği açısından ise ülke ortalamasının altında kaldığı söylenebilir.

2010 yılında Kafkas Arı Irkı Gen Merkezi illerinden Ardahan'da yaklaşık 68 bin kovandan 1.022 ton bal üretilmiş, Artvin'de ise 86 bin kovandan 1.256 ton bal elde edilmiştir. Ülke genelinde bulunan kovanların %1,2 ve %1,5'i bu iki ilde olup, bu illerin ülke geneli içerisinde ciddi bir paya sahip oldukları söylenemez. Aynı şekilde bu iki ilde üretilen balın ülkedeki toplam üretimin içerisinde de (%1,2 ve %1,5) önemli bir paya sahip olduğu söylenemez. Kovan başına bal verimliliği bu iki ilde 15,0 ve 14,6 kg ile Türkiye ortalamasının (14,5 kg) çok küçük bir farkla üzerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 8: Kovan Sayıları ve Bal Üretim Miktarları, 2010

	Türkiye	TRA2 Bölgesi	Ardahan	Artvin
Kovan Sayısı	5.602.669	176.301	67.929	86.328
Kovan Sayısı (Pay %)	100	3,1	1,2	1,5
Bal Üretimi (Ton)	81.115	2.198	1.022	1.256
Bal Üretimi (Pay %)	100	2,7	1,3	1,5
Kovan Başına Bal Verimi (Kg)	14,5	12,5	15,0	14,6

Kaynak: TÜİK Hayvancılık İstatistikleri, Erişim Tarihi: 15.03.2012
<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>,

Tablo 9, 2010 yılında TRA2 Bölgesi'ndeki kovan sayısı, bal üretimi ve kovan başına bal verimini göstermektedir. Tabloya göre Ardahan ve Kars'ta bulunan 70'er bin civarındaki ko-

van bölgede bulunan toplam 176 bin kovanın yaklaşık yüzde 80'ini oluşturmaktadır. Bölgede 2010 yılında yapılan 2.198 ton bal üretiminin 1.022 tonunu (%46,5) Ardahan'da gerçekleştirilmiş olup, Ardahan'dan daha fazla kovana sahip olan Kars'ta ise 486 ton (%22) bal üretimi yapmıştır. 2010 yılında kovan başına bal üretimi Ağrı'da 21kg, Ardahan'da 15 kg, Iğdır'da 11 kg, Kars'ta 7 kg ve bölge genelinde ise 12 kg olarak gerçekleşmiştir. Ağrı ilinde bulunan 26 bin kovandan Kars'ın üç katı verimlilik ile toplam 558 ton bal üretilmiştir.

Tablo 9: TRA2 Bölgesi ve İllerinde Kovan Sayıları ve Bal Üretim Miktarları, 2010

	Kovan Sayısı (Adet)	Kovan Sayısı (Pay %)	Bal Üretimi (Ton)	Bal Üretimi (Pay %)	Kovan Başına Bal Verimi (Kg)
Ağrı	26.026	14,8	558	25,4	21,4
Ardahan	67.929	38,5	1.022	46,5	15,0
Iğdır	12.048	6,8	133	6,0	11,0
Kars	70.298	39,9	486	22,1	6,9
TRA2 Bölgesi	176.301	100,0	2.198	100,0	12,5

Kaynak: TÜİK Hayvancılık İstatistikleri, Erişim Tarihi: 15.03.2012
<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

Tablo 8 ve 9 incelendiğinde Ardahan arıcılığının, TRA2 Düzey 2 Bölgesi içerisinde hem koloni varlığı hem bal üretim miktarları hem de kovan başı verim açısından iyi durumda olduğu söylenebilir. 70 binden fazla kovan bulunan Kars'ın kovan başına verimi çok düşük olduğu için ildeki bal üretimi kendi kovan sayısının yarısı kadar bile kovana sahip olmayan Ağrı'nın (26 bin) bile gerisinde kalmıştır. Bununla birlikte kovan başı verimi 21 kg ile en yüksek olan Ağrı, az kovan mevcuduyla (26 bin) üretimde Ardahan'ın (68 bin) çok gerisinde kalmaktadır. Iğdır'da hem kovan sayısının hem de kovan başına verimin düşük olduğu söylenebilir. Bu nedenlerle Ardahan arıcılığı bölge için kritik bir öneme sahiptir. İl için hem koloni sayısını hem de verimi artırıcı önlemlerin alınması gerekmektedir.

TRA2 Bölgesi'ndeki kovan sayıları ve kovan verimlilikleri dikkate alındığında Ardahan'ın bölge arıcılığı için önemi ortaya çıkmaktadır. Bölgenin bal üretiminin yaklaşık yarısını gerçekleştiren Ardahan'da arıcılık için gerekli olan uygun iklim şartları, doğal bitki örtüsü ve arıcılık kültürünün bulunduğu tüm taraflarca dile getirilmektedir. Bunların yanı sıra Kafkas Arı Irkı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi de bulunan Ardahan'da arıcılığın geliştirilerek ülke içindeki payının artırılması gerekmektedir.

2. Ardahan'da Arıcılık

Ardahan ili için arıcılık önde gelen sektörler arasındadır. Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün tahminlerine göre ilde yaklaşık 800 aile geçiminin önemli bir kısmını arıcılık faaliyetlerinden sağlamaktadır. Aile büyüklükleri düşünüldüğünde bu rakam, il nüfusunun yaklaşık yüzde üçüne denk gelmektedir. Bu oran, Türkiye geneli için binde 2 civarındadır.² Ardahan gibi sanayinin gelişmediği dolayısıyla istihdam alanlarının kısıtlı olduğu bir ilde arıcılık, Ardahan halkı için büyük önem arz etmektedir.

2.1. Ardahan Arıcılığının Mevcut Durumu

Tablo 10'da, 2005-2010 yılları arasında Ardahan'daki arıcılığın resmi istatistiklere yansyan verileri yer almaktadır. Buna göre 2005 yılında 22 Bin 569 olan kovan sayısı 2010 yılına gelindiğinde üç katına çıkarak 67 Bin 929 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılından 2010 yılına geçişte yaşanan artışta; 2010 yılı polen ve nektar sezonunun oldukça verimli geçmesinin payı büyüktür. Ardahan ilinin 2005-2010 yılları arasındaki bal üretim miktarlarına bakıldığında 2010 yılına kadar yıllık ortalama 500 ton bal üretiminin gerçekleştiği görülmektedir. 2005'ten 2009 yılına doğru yaklaştıkça dengeli bir artışın sürekliliği gözlenmektedir. 2010 yılındaki sezonun uygun hava şartları ve nektar verimliliği sayesinde normal sezon ortalamalarının yaklaşık 2 katı düzeyinde bal üretimi gerçekleşmiştir. 2010 yılı da dâhil olmak üzere son dört yılın kovan başı ortalama bal verimliliği ise istikrarlı bir biçimde 15 kg olarak gerçekleşmiştir. İlde yapılan balmumu üretiminin 2007 ve 2010 yılları haricinde ildeki bal üretimiyle paralel olarak değiştiği söylenebilir. 2007 yılında toplam bal üretimi bir önceki yıla göre yüzde 29 artarken toplam bal mumu üretimi 17 tondan 15,6 tona düşmüştür. 2010 yılında ise toplam bal üretimi %92 artarken bal mumu üretimi ise 18,2 tondan 23,5 tona (%29) yükselmiştir.

² Şehbal TALU; Arıcılık Sektör Profili, İstanbul Ticaret Odası, 2004

Tablo 10: Ardahan Arıcılığı Verileri, 2005-2010

Yıl	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kovan Sayısı	22.569	31.508	35.674	38.703	35.661	67.929
Bal üretimi (ton)	400,3	423,2	547,7	577,6	530,3	1.021,5
Bal üretimi (yüzde değişim)	-	+5,7	+29	+5,5	-8,2	+92
Kovan Başına Bal Verimi (kg)	18	13	15	15	15	15
Balmumu üretimi (ton)	16,7	17,0	15,6	18,8	18,2	23,5
Balmumu Üretiminin Bal Üretimine Oranı (%)	4,2	4,0	2,8	3,3	3,4	2,3

Kaynak: TÜİK Hayvancılık İstatistikleri, Erişim Tarihi: 23.02.2012
<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>,

Ardahan'daki arıcılarla ve Arı Yetiştiricileri Birliği ile yapılan görüşmelerde Ardahan balının satış kanallarının üreticiler lehine geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Mevcut durumda Ardahan balı daha çok, üreticiler tarafından kendi yakınlarına, tanıdıklarına ve tanıdıkları vasıtasıyla kendileriyle iletişime geçen kimselere perakende şeklinde satılmaktadır. Ardahan balını pazarlamak üzere oluşturulan bazı amatör siteler üzerinden de bal satışı yapıldığı bilinmektedir. Bazı üreticiler ise balını toptan bir şekilde bal tüccarlarına satmayı tercih etmektedir. Bu üreticilerin toptan satışı tercih etme sebepleri toplu olarak kullanabilecekleri bir yeküne ulaşma isteğidir. Görüşülen üreticilerin hemen hepsi iyi fiyat verilirse (şu anki piyasanın birkaç TL üstü kastedilmekte) balını toptan satmayı tercih edeceğini ifade etmektedir. Aksi durumdaki perakende satıştan eline parça parça geçen kazançtan üretici istediği verimi alamadığını düşünmektedir.

Ardahan'da Arı Yetiştiricileri Birliği'ne kayıtlı 561 arıcılık işletmesi bulunmaktadır (Tablo 11). Bu işletmelerin toplam 43.427 adet kayıtlı kovanı bulunmaktadır. Ardahan'daki arıcılık işletmelerinin yüzde 35'i merkez ilçededir. Merkez ilçedeki bu işletmeler ildeki kayıtlı kovanların yüzde 34'üne sahiptirler. Tablo 11'deki verilere bakıldığında Ardahan'da arıcılığın Mer-

kez, Hanak ve Posof ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ardahan'daki arıcılık işletmelerinin ortalama büyüklüğü 77 kovandır.

Tablo 11: Ardahan İli ve İlçeleri Kayıtlı Kovan ve İşletme Sayıları

İlçe	Kovan Sayısı	Toplam İçindeki Payı (%)	İşletme Sayısı	Toplam İçindeki Payı (%)
Merkez	14.778	34	199	35
Hanak	10.938	25	128	23
Posof	9.475	22	121	22
Çıldır	5.372	12	67	12
Göle	1.869	4	31	6
Damal	995	2	15	3
Ardahan Toplamı	43.427	100	561	100

Kaynak: Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği, 22.03.2012

İl Tarım Master Planı dâhil birçok kaynakta Ardahan ilinin 100 bin koloni varlığına yetecek nektara sahip olduğu ifade edilmektedir. Ancak bu değer nasıl bulunduğu konusunda kaynak tespit edilememiştir. Bu konunun bilimsel verilerle ortaya konulmasına ihtiyaç vardır.

Ardahan Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre Artvin ilinden her yıl 20 bin civarında koloni yaz dönemi bal sezonu için Ardahan iline gelmektedir. Ardahan ilindeki mevcutla birlikte, yaz döneminde Ardahan ili sınırları içerisindeki koloni varlığı 70 bin dolaylarına yaklaşmaktadır. Ardahan'ın 100 bin koloni kapasitesine sahip olduğu varsayılırsa henüz kapasitenin dolmadığı söylenebilir. Ancak Tablo 12'de görüldüğü gibi arı varlığı il geneline homojen dağılmamaktadır. Bu durum arıcılar arasında anlaşmazlıklara ve çıkar çatışmalarına neden olmaktadır. Her ne kadar Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve Arı Yetiştiricileri Birliği anlaşmazlıkların oluşmaması için çaba harcarsa da hâlihazırda nektar varlığı ve arı kapasitesi hakkında bilimsel ve tatmin edici bir çalışma olmaması nedeniyle kalıcı çözümler üretilmemektedir. İldeki nektar varlığı ve arı kapasitesinin hesap-

lanacağı bilimsel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmaların ilde arıcılığın gelişmesine katkıda bulunması ve bu çalışmalara ışığında verilecek kararlar ile arıcılar arasındaki çıkar çatışmalarını engellemesi beklenebilir.

Tablo 12: Ardahan İli ve İlçeleri km² Alandaki Arı Yoğunluğu

İlçe	Kovan Sayısı	Yüzölçümü (km ²)	km ² Başına Kovan Sayısı
Merkez	14.778	1.241	12
Hanak	10.938	547	20
Posof	9.475	623	15
Çıldır	5.372	752	7
Göle	1.869	1.400	1
Damal	995	329	3
Ardahan Toplamı	43.427	4.892	9

Kaynak: Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği, Erişim Tarihi: 22.03.2012

Ardahan Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Erişim Tarihi: 23.03.2012, <http://www.bayindirlik.gov.tr/iller/ardahan/index.php?Sayfa=iceriksayfa&Id=8077>

Ardahan genelinde birliğe kayıtlı olmayan arıcıların var olduğu söylenmektedir. Resmi istatistik kurumu olan TÜİK verileri ile Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği verileri arasındaki farkın sebebinin kayıtlı olmayan arıcılar ve kayıt altına alınmamış kovanlar olduğu düşünülmektedir.

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği'ne kayıtlı toplam 561 işletmenin 218 tanesi (%39) 50'den az, 217 tanesi (%39) 51'ile 100 arasında, 126 tanesi (%22) 101 ve üzeri kovana sahiptir (Tablo 13). Birliğin sağlamış olduğu (veya Birlik aracılığıyla yararlanılan) kovan desteğinden yalnızca 50 ve üzeri kovan sahipleri yararlanabildiği için 50'den az kovana sahip üreticilerin birliğe üye olmadıkları ifade edilmektedir. Ardahan'da yaklaşık 800 civarında ailenin geçimini arıcılıktan sağladığı ve birlik üyesi olmayan arıcıların 50'den az kovana sahip olduğu varsayımlarına göre üreticilerin yaklaşık %70-80'i konu ile ilgili kişiler tarafından arıcılık için ekonomik ölçek sınır olarak öngörülen 50 kovanın altında kalmaktadır.

Tablo 13: Ardahan İli Arıcılık İşletmeleri Büyüklükleri

İşletme Büyüklükleri (Kovan Sayısı)	1-50	51-100	101-...	Toplam
İşletme Sayısı	218	217	126	561
Toplam İçindeki Payı (%)	39	39	22	100

Kaynak: Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği, Erişim Tarihi: 22.03.2012

Ardahan ilinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı onayı ile Kafkas ırkı ana arı yetiştiren 12 adet kayıtlı üretici vardır. Tablo 14’de bu üreticilerine ait bilgiler ve üretim kapasitele-ri verilmektedir.³ ile işaretli olan üreticilerin ürettiği ana arılar, Bakanlık tarafından damızlık ana arı olarak nitelendirilmektedir.

Tablo 14: Ardahan İlinden Ana Arı Üretim İzni Alan İşletmeler

	Kuruluş Tarihi	İşletme Adı	Kapasite
1	12.03.2002	Nizamettin UZUN*	3.000
2	12.03.2002	Bedrettin ÇAKICI*	3.000
3	18.04.2002	Ar. Üret. İst. Müd.*	3.000
4	09.09.2004	AR-KAF(İsmet YILDIZ)	300
5	21.04.2005	Kemal BOZKURT	1.800
6	04.12.2008	Önder GÜZEL	300
7	04.12.2008	Menduh ÇELİK	300
8	04.12.2008	Zeki ÇAKICI	300
9	04.12.2008	Binali YAZICI	300
10	04.12.2008	Yener ŞAHİN	300
11	04.12.2008	Ayhan AKTAŞ	300
12	24.01.2011	Macahel A.Ş.*	3.000

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, <http://www.tarim.gov.tr/uretim/Arıcılık,Arıcılık.html>, 23.02.2012

³ Ana arıları, damızlık amaçlı kullanılan işletmeler

Arıcılık Ardahan halkının kayda değer bir kısmının uğraşı ve önemli gelir kaynağıdır. İlde kovan ve koloni sayıları ile birlikte üretilen bal miktarı da (mevsimsel değişmelerin bal miktarına etkileri göz önünde bulundurulduğunda) artış göstermektedir. Buna rağmen bal üretimindeki verim düşüklüğü (kovan başı 15 kg'lık üretim) ilin sahip olduğu potansiyeli yeterince değerlendirememesine yol açmaktadır. İl düzeyinde arıların konaklayacağı alanların tespit edilmesi ve birim ölçekte var olması gerekenden fazla arı kolonisinin yer almasının önlenmesi verimi artıracak önlemlerden biri olarak gösterilebilir. İşletme büyüklükleri arıcıların gelirlerini doğrudan etkileyen bir unsurdur. Bal üretimi işinin verimli olması ve arıcıya kayda değer bir gelir getirebilmesi için işletme büyüklüğünün belli sınırların üzerinde olması gereklidir. Bu yönde yapılacak çalışmaların verimi artırması ve arı yetiştiriciliğinin hobi olarak değil ciddi gelir getiren bir iş olarak algılanmasına neden olacaktır. Genel anlamda arıcılık için hayati öneme sahip, Ardahan özelinde ise Kafkas ırkının korunması adına fazlaca önem arz eden ana arı yetiştiriciliği konusunda yapılacak çalışmalar Ardahan arıcılığına ciddi katkı sağlayacaktır. İlde var olan sertifikalı ama işlemeyen ana arı üreticilerinin tekrar üretime geçmeleri ve faaliyette olan üreticilerin sorunlarının giderilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

2.2. Ardahan Arıcılığının Özgünlüğü

2.2.1. El Değmemiş Topraklar ve Zengin Flora Yapısı

Ardahan, Türkiye'nin kuzeydoğusunda Gürcistan ve Ermenistan sınırında, Kars, Artvin ve Erzurum'a komşu bir ildir. İle genel olarak bakıldığında dağlık bir yayla görünümü göze çarpmaktadır. İlin yüzölçümü 5.576 km²'dir. Topraklarının %57,51'i çayır-mera, %16,96 tarıma elverişli arazi, %6,43'ü ormanlık-fundalık arazi ve geri kalan %19,10'luk kısım da tarım dışı arazidir.⁴ Bu da toprakların yaklaşık %80'inin arıların faydalanabileceği çiçekli arazi olduğu anlamına gelmektedir. Ardahan'da arıların kullanımına açık arazilerin önemli kısmının bir diğer özelliği ise hiçbir tarım faaliyetine maruz olmamalarıdır. Bu sayede ilde; herhangi bir yapay kimyasal kalıntısı olmayan, hatta sulama bile yapılmayan, çiçeklerin sadece doğal ortamında doğal yollarla yetiştiği büyük ölçekli arazilere rastlamak mümkündür. Bal üretim sezonunda arıların bu arazilerde konaklıyor olması, üretilen ballarda herhangi bir kimyasal kalıntıyla karşılaşılmasını engellemektedir. Ardahan balını diğer ballardan ayıran en önemli özelliklerden biri balların doğal arazilerden elde edilen nektarlarla yapılıyor olmasıdır.

⁴ Ardahan İli Tarım Master Planı, 2004, s.26

Ardahan'da metrekareye düşen ortalama yağış miktarı yaklaşık 550 kg, yıllık ortalama yağışlı gün sayısı yaklaşık 136'dır.⁵ Ayrıca Ardahan'ın Karadeniz bölgesine yakınlığı, barındırdığı kendine has iklimsel şartlar taşıyan bölgeleri (Kura Nehri Havzası, Posof vb.) ve yükselti bakımından çok farklı alanların ilde bulunması (örneğin; Göle, Çıldır, Hasköy gibi çöküntü ovaları, 2900 m rakımlı Çiçek Dağı, 3000 m rakımlı Kel Dağı) Ardahan florasının eşsiz bir zenginliğe sahip olmasını sağlamaktadır. İlde araştırmacıların tespit ettiği ve ilgili literatürlerde geçen yaklaşık 1600 kadar bitki türüne rastlanmıştır.⁶ İlde var olan ve sayıları 85'i bulan endemik bitki çeşidi⁷ de (ör. *Astragalus* spp., *Verbascum* spp., *Acantholimon* spp., *Hypericum* spp., *Phlomis* spp., *Achillea* spp.⁸) dikkate alındığında, ilin arıcılık ve bal üretimi alanlarındaki potansiyeli ortaya çıkmaktadır. Yem bitkileri de dâhil olmak üzere çok sayıda nektar ve polen kaynağı bitkinin yanı sıra, bu bitkilerin çiçeklenme periyotlarının farklılığı da bal verimini artıran bir başka durumdur.

2.2.2. Bölgeye Uygun Özellikleriyle Kafkas Arı Irkı

Ardahan'ı arıcılık ve bal üretiminde eşsiz kılan bir başka özellik ise Kafkas Arısının varlığıdır. Kafkas Arısı dünyada bilinen ve ekonomik değere sahip dört arı ırkından bir tanesidir.⁹ Irkın anavatanı, orta Kafkasların yüksek vadileridir.¹⁰ Kafkas Arısı; "Hayvan İrklarının Tesciline İlişkin Yönetmelik" esaslarına göre hazırlanmış olan 'Yerli Hayvan İrk ve Hatlarının Tescili Hakkında Tebliğ (2004/39)' kapsamında tescil edilmiştir.¹¹

Kafkas Arısını diğer türlerden ayıran en önemli özelliği uzun bir dilinin olmasıdır (7,2 mm). Uzun dili sayesinde arı, derin tüplü çiçeklerden nektar toplayabilmektedir. Bu durum, Ardahan balının kendine has aromasının oluşmasına katkı sunmakta ve özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Kafkas Arı ırkını ekonomik değere sahip arı ırklarından ayıran bir diğer özellik ise Kafkas Arılarının % 10-12 dolaylarında şeker oranına sahip çiçek nektarlarından bal yapabilme özelliğidir. Diğer ırk arılar bal yapabilmek için çiçek nektarında en az % 17-18 şeker oranına ihtiyaç duymaktadır.¹² Bu verimlilik özelliği, Kafkas Arı ırkının ekonomik değere

⁵ <http://www.dmi.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=ARDAHAN>

⁶ Neriman ÖZHATAY ve diğerleri; Karlı Yaylaların Saklı Bahçesi-Ardahan'ın Doğal Bitkileri, Ardahan Çevre ve Orman İl Müdürlüğü Yayını, Sunuş, 2010

⁷ A.g.e, 2010, syf.11

⁸ Türkiye Ormanlık Kooperatifleri Merkez Birliği, Ardahan - Yalnızçam Ormanlarının Paydaşların Katılımıyla, Ekosistem Tabanlı Planlanması ve Yönetimi Projesi, 2005

⁹ Muhsin DOĞAROĞLU; Modern Arıcılık Teknikleri. 1999.

¹⁰ Friedrich RUTTNER, The Hive and The Honeybee, Races of Bees, 1975

¹¹ Ardahan İl Tarım Master Planı, Ardahan Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2004

¹² Ferat GENÇ, Ahmet DODOĞLU ; Arıcılığın Temel Esasları, 2003

rini artırmaktadır. Kafkas ırkı arı, yaşadığı bölgenin coğrafyasına uyumlu olarak şiddetli soğuğa karşı dayanıklıdır, çalışkan ve uysaldır (insanlara nadiren saldırır). Bu özelliklerinin yanında Kafkas Arısı, günümüzde arıcılığın yan ürünlerinden biri olarak görülen fakat düzenli takibi yapıldığında ciddi bir gelir kaynağı olabilecek propolis¹³ üretimini, soğuğa karşı kovanın hava deliklerinin kapatılması adına oldukça bol miktarlarda gerçekleştirir. Bu yönü iyi değerlendirildiğinde Kafkas Arısının yan ürünlerden oluşan gelirler bakımından da faydalı olduğu tespit edilmiştir.

2.2.3. Ardahan ilinin İzole, Posof İlçesinin Tam İzole Bölge Olarak Korumaya Alınması

Ardahan'da arıcılığın özgün ve fayda sağlayan yönlerinden biri de bölgenin izole bölge olmasıdır. Artvin ve Ardahan illeri, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2000 yılında Kafkas Arı Irkının Gen Merkezi olarak ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır. Ardahan'a Artvin haricinde arı girişi olmamaktadır. Ardahan'ın Posof ilçesi Kafkas Arı Irkının özgün bir eko tipini barındırdığı için ilçe dışından arı girişine tamamen kapatılmış ve bu bölge tam olarak izole edilerek ırk koruma altına alınmıştır. İlde Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü Kafkas Arı Irkı gen kaynağının korunması ve geliştirilmesi için faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu merkezden ve Bakanlık kontrolünde Ardahan'da Kafkas ırkı ana arı üreten arı yetiştiricilerinden genetiği korunmuş Kafkas ana arısı temin edilebilmektedir.

2.2.4. Geleneksel Ardahan Bal Festivali

Ardahan'da arıcılık sektörüne verilen değerin bir nişanesi olarak her yıl Ağustos ayında "Geleneksel Ardahan Bal Festivali" düzenlenmektedir. Çeşitli etkinliklerle bal hasadı sezonunun kutlanmasına adanan festival oldukça coşkulu geçmektedir. Ülkenin dört bir tarafından gelen aslen Ardahanlı fakat göç etmiş vatandaşlar, Ardahan florasının zenginliğini ve bu zengin floradan elde edilen balın değerini bildikleri için festivale yoğun ilgi göstermektedirler. Ardahan balı ülke genelinde tanınırlığa sahiptir.

2.3. Ardahan'da Arıcılık İşletmesi Kurulum ve İşletme Maliyetleri¹⁴

Ülkemizde arıcılık ile ilgili oluşturulmuş gerek yazılı gerek görsel kaynaklarda, bu faaliyetin çok fazla sermaye istemeyen, düşük gider seviyesiyle yapılabilecek, aile bütçesine

¹³ Propolis: Anıların bitkilerden ürettiği ve kovan içi temizlikte ve kovanın yalıtımında kullandıkları bir maddedir. Kovana giren ve taşıyamayacakları kadar böcekleri öldürüp bu sıvıyla kaplarlar ve onu yalıtırlar. (tr.wikipedia.org)

¹⁴ 2.3 nolu başlıkta yer alan maliyet tabloları, Temel Petek A.Ş. fiyatları ile Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı İlhan EVLİAYOĞLU, Ardahan Üniversitesi Kafkas Arı ve Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi'nden Ensar TOKSOY ve arıcı Hasan BAŞAK' ın katkılarıyla hazırlanmıştır.

önemli katkı sağlayabilecek bir uğraş olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan küreselleşmenin getirilerinden olan malların dolaşımının giderek serbestleşmesi ile lojistik ve ulaştırma imkânlarının hızla gelişmesi, arz ve talep merkezleri arasındaki mesafeleri maliyet cinsinden oldukça kısaltmış ve piyasa şartlarının ölçek ekonomilerinin lehine dönüşmesine neden olmuştur. Bu durum çok büyümek istemeyen, kendi halinde uğraşlar edinmek ve azla yetinmek isteyen küçük üreticiler için ciddi sıkıntılar doğurmaya başlamıştır. Arıcılıktan örnek vermek gerekirse; Çin Halk Cumhuriyeti dünya bal üretiminin yaklaşık %25'ini¹⁵ tek başına gerçekleştirmekte, üretimden gelen bu gücünü fiyatlara yansıtarak dünyanın diğer bölgelerinde rekabetçi avantajlar elde etmektedir. Öyle ki Amerika ve Avrupa bal piyasası oyuncuları Çin'den gelen bu yoğun baskıyla baş edebilmenin yollarını aramakta, birçok ülkede bal girişi yasak olmasına rağmen kaçak giren Çin balı yerli üreticilerin büyük sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

Bal üretimi ve arıcılık adına ölçek ekonomilerinden korunmanın bir yolu niş pazarlar oluşturmak veya oluşmuş niş pazarlara yönelmek olabilir. Örneğin organik bal tüketimi, diğer tüm organik ürünlerde olduğu gibi dünyada yükselen bir trend olarak göze çarpmaktadır. Kendi niş pazarını oluşturan ürünlere örnek olarak "anzer balı" verilebilir. Anzer balı bilinirliği ve marka değeri sayesinde Türkiye iç piyasasında kendi pazarını oluşturmuş ve diğer ballarla kıyaslanamayacak ölçüde yüksek bir fiyatla talebini oluşturmayı başarmıştır.

Arıcılık için bir diğer önemli gelir kaynağı ana arı üretimidir. Arıcılıkla az çok uğraşmış herkesin bildiği üzere, verimli koloniler ve yüksek miktarda bal için sağlıklı ana arı varlığı olmazsa olmaz şartlardan biridir. Bu yüzden ırkının saflığı bilinen, verimli ana arılar iyi fiyatlardan alıcı bulmaktadır.

Yukarıdaki genel bilgiler ve örnekler, şimdi değineceğimiz işletme maliyetlerinin nasıl bir ortamda oluşacağını kaba hatlarıyla anlaşılması amacını taşımaktadır. İşte bu ortam dâhilinde "Ardahan'da bal, organik bal veya ana arı üretimiyle uğraşmak isteyen bir üretici nasıl maliyetlerle karşılaşacak" sorusunun yanıtını örnek işletme büyüklükleri üzerinden vermeye çalışacağız. Bal üretimine başlamak için belirlediğimiz 20 kovan, optimum ölçek olmayıp sadece simülasyon amaçlı belirlenmiş bir büyüklüktür. Öte yandan işletme maliyetleri ile organik bal üretimi için belirlediğimiz büyüklükler de gösterge olmaları açısından belirlenmiştir. Ana arı üretimi için belirlenen "300 ana arı üretim kapasitesi" Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ana arı üretim sertifikası için belirlediği minimum kapasiteyi ifade etmektedir.

¹⁵ Faostats, 2010

2.3.1. Bal Üretim İşletmesi Kurulum Giderleri

Aşağıda 20 arılı kovan ile arıcılık için gerekli malzemelerin fiyat listesi ortalama olarak verilmiştir.

Tablo 15: 20 Kovan Ölçekli Arıcılık İşletmesi İçin Kurulum Maliyeti*

Ürün	Birim Fiyatı (TL)	Birim (Adet)	Tutar (TL)
Arılı Kovan*	400	20	8.000
Arıcı Elbisesi ve Maskesi	20	1	20
Körük	15	1	15
Mahmuz	5	1	5
El Demiri	10	1	10
Eldiven	5	1	5
Sır Tarağı	5	1	5
Arı Fırçası	4	1	4
Ana Arı Izgarası	5	20	100
Erkek Arı Kapanı	2,5	20	50
Eşek Arı Kapanı	7,5	2	15
Ana Arı Kafesi	2	20	40
Larva Kaşığı	10	1	10
Bal Süzme Makinesi	500	1	500
Polen Kapanı	7	20	140
Propolis Aparatı	4	20	80
Çerçeve Teli	5	2	10
Elektrikli Matkap	50	1	50
Temel Petek	20	20	400
Çerçeve	1,5	20	30
Şurupluk-Yemlik	5	20	100
Bal Dinlendirme Kazanı	200	1	200
Toplam (TL)			9.789

* Kafkas Arısı Eğitim Üretim ve Gen Merkezi Müdürlüğü 2012 fiyatlarıdır (8 çerçeve arı nüfuslu kovan).

Tablodan da anlaşılacağı gibi arıcılık, kurulum sermayesi olarak çok büyük yatırımlar gerektirmeyen bir uğraştır. Bunun yanında işletmenin kayda değer miktarda gelir sağlayabilmesi için zaman içerisinde büyümesi gerekeceği de unutulmamalıdır.

2.3.2. Bal Üretim İşletmesi Faaliyet Giderleri

20 kovan kapasiteyle başlayan işletmemizin birkaç yıl içerisinde 50 kovan ve üzeri ölçeğe çıkmış olması beklenir.

Aşağıdaki tabloda 50 kovanlık bir arıcılık işletmesinin bal sezonu ve kışlatma olmak üzere 1 dönemlik işletme sermayesi ihtiyacı gösterilmektedir. Bir önceki tabloda olduğu gibi bu tabloda da ortalama fiyatlar üzerinden hesaplamalar yapılmıştır.

Tablo 16: 50 Kovan Ölçekli Arıcılık İşletmesi İçin 1 Yıllık İşletme Giderleri

Harcama Kalemi	Birim	Tutar (TL)
Arazi Kiralama	10 TL (Kovan Başı)	500
Kışlatma Yeri Kirası (Artvin'de Kışlatanlar İçin)	10 TL (Kovan Başı)	500
Nakliye Masrafları (Kovanların Artvin'e transferi)	300*2	600
Arıcının Artvin'e Gidiş-Gelişi	40*20	800
Kışlatma Kayıpları	% 10 (5 Kovan)	1.800
Boş Kovan	10 Adet	950
Çerçeve	50 Adet	80
Bez	3 TL x 50 (m)	150
Şeker	20 Çuval	2.300
Kek	200 Adet x 5 TL	1.000
Bal Mumu	40 kg x 20 TL	800
İlaçlar	-	100
Diğer Malzeme	-	100
Toplam (TL)		9.680

Tablodan da anlaşılacağı gibi işletmenin ölçeği büyüdükçe 1 yıllık faaliyet giderleri, yani 1 yıl boyunca işletme için harcanacak para artmaktadır. Yine de arıcılık için başlangıç maliyetleri ve faaliyet giderleri göz önüne alındığında, arıcılığın az miktarda öz sermaye gerektiren bir uğraş olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Bunun yanında 20 veya 50 kovanlık kapasitelerin bir kişinin tüm geçimini sadece arıcılıktan karşılaması için yeterli olmayacağı söylemek yanlış olmaz. Kapasite arttığı sürece bal üretimi ve dolayısıyla da gelir artış gösterecektir.

2.3.3. Ana Arı Üretim İşletmesi Kurulum ve İşletme Giderleri

Yukarıda da bahsedildiği gibi bu bölümde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın yetkilendirmek için şart koştuğu minimum kapasite olan 300 ana arı üretim kapasiteli bir işletme kurmak isteyen yetiştiricinin kurulum aşamasında hangi maliyetleri karşılaması gerektiği ortaya koyulacaktır. Fiiliyatta ana arı üretimi ile uğraşan yetiştiriciler genelde bal üretimi de yapmaktadır fakat tabloda sadece ana arı üretimi ile ilgili maliyetlere yer verilmiştir. Amaç sadece ana arı üretiminin yetiştiriciye yansiyacak maliyetini hesaplamaktır.

Tablo 17: 300 Adet Ana Arı Üretim Kapasitesine Sahip Arıcılık İşletmesi İçin Kurulum Maliyeti*

Ürün	Birim Fiyatı (TL)	Birim (Adet)	Tutar (TL)
Damızlık Kovan*	400	2	800
Arı Ailesi (Başlatıcı-Besleyici-Silkeleme)	400	10	4.000
Boş Kovan	75	15	1.125
Ruşet Kovan	45	4	180
Çiftleştirme Kutusu	15	100	1.500
Ana Arı Kafesi	1	320	320
Ana Arı Üretim Seti	50	1	50
Larva Kaşığı	10	10	100
Ana Arı Izgarası	5	4	20
Ana Arı Kalemi	8,5	2	17
Arıcı Elbisesi ve Maskesi	20	1	20
Körük	15	1	15
Mahmuz	5	1	5
El Demiri	10	1	10
Eldiven	5	1	5
Arı Fırçası	4	4	16
Çerçeve Teli	5	2	10
Elektrikli Matkap	50	1	50
Temel Petek	20	10	200

Çerçeve	1,5	10	15
Şurupluk-Yemlik	5	10	50
Toplam (TL)			8.508

* Kafkas Arısı Eğitim Üretim ve Gen Merkezi Müdürlüğü 2012 fiyatlarıdır. (8 çerçeve arı nüfuslu kovan)

Aşağıdaki tabloda ise bu işletmenin yıl içerisinde karşılaşacağı maliyetler gösterilmiştir.

Tablo 18: 300 Adet Ana Arı Üretim Kapasitesine Sahip Arıcılık İşletmesi İçin İşletme Maliyeti

Harcama Kalemi	Birim	Tutar (TL)
Kek	200 adet x 5 TL	1.000
Boş Kovan	15 adet x 75 TL	1.125
Bal Mumu	10 kg x 20 TL	200
Ana Arı Kafesi	320 adet x 1 TL	320
İlaç Masrafları	-	75
Diğer Masraflar	-	100
Toplam (TL)		2.820

Yukarıdaki tablolardan anlaşılacağı üzere ana arı yetiştiriciliği kurulum maliyetleri açısından bal üreticiliğine yakın bir başlangıç sermayesi gerektirmekte fakat bu işletmenin yıllık giderleri bal üreticiliği işletmesine göre çok düşük kalmaktadır. Bununla beraber kişisel emeğin maliyetinin hesaplanmadığını da belirtmek gerekir.

2.3.4. Organik Bal Üretim İşletmesi Kurulum ve İşletme Giderleri

Bu bölümde bal üretimi yapmak isteyen bir girişimcinin bu işi organik bal üretecek şekilde planlaması durumunda kurulum aşamasında ne gibi maliyetlerle karşılaşacağını aktarmaya çalışacağız. Bilindiği gibi organik bal üretimi yapabilmek için arıların konakladığı alanın, kovanların, peteklerin, kullanılan yemlerin vs. belli şartlara haiz olması gerekmektedir. İşletmenin bu şartları taşıyıp taşımadığını da bazı sertifikasyon kuruluşları denetlemektedir. Bu nedenle organik bal üretimi gerçekleştirmek diğer üretim şekillerine göre daha maliyetli bir uğraş olmaktadır.

Organik olmayan arıcılıkta kullanılan bazı malzemeler dezenfekte edilerek organik arıcılıkta da kullanılabilir. Aşağıdaki tabloda bu malzemelerin maliyetleri haricinde, organik arıcılığa başlamak için gerekli olan diğer yatırım maliyetleri gösterilmiştir. Tabloda yer alan sertifikasyon ücreti bireysel başvurular için geçerli olan ücrettir. Pratikte ise arıcalar genelde bağlı buldukları birlik kanalıyla organik arıcılık sertifikası için başvuruda bulunmakta ve işlemler birlik eliyle yürütülmektedir. Bu durumda organik arıcılık sertifikası için sertifikasyon şirketine ödenen ücret düşmektedir. Günümüzde çoklu başvuru sistemi ile yapılan (birlik kanalıyla) başvurular için 350-600 TL aralığında sertifikasyon ücreti ödendiği görülmektedir.

Tablo 19: 20 Kovanlı Organik Arıcılık İşletmesi Kurulum Maliyetleri*

Harcama Kalemi	Birim	Tutar (TL)
Organik Arıcılık Yapıldığına Dair Sertifika**	500 TL x 2 Yıl	1000
Arılı Organik Kovan	20 adet x 400 TL	8.000
Organik Temel Petek	20 kg x 50 TL	1.000
Toplam (TL)		10.000

* Diğer harcama kalemleri organik olmayan arıcılık ile aynıdır.

** Çoklu sertifika alımı için maliyet. Tek başvurular 2.000 TL civarındadır.

Aşağıdaki tabloda ise organik arıcılık yapılan 20 kovanlık bir işletmenin yıllık giderleri gösterilmiştir. Birim fiyatı, organik olmayan arıcılıkla aynı olan giderler bu tablo içinde yer almamıştır.

Tablo 20: 20 Kovanlık Organik Arıcılık İşletmesi 1 Yıllık İşletme Maliyetleri*

Harcama Kalemi	Birim	Tutar (TL)
Organik Arıcılık Yapıldığına Dair Sertifika**	500 TL	500
Organik İlaç	20 kovan x 5 TL	100
Besleme Giderleri	20 kg x 10 TL	200
Yıllık Organik Kovan İhtiyacı	15 adet x 80 TL	1.200
Temel Petek	20 kg x 50 TL	1.000
Toplam (TL)		3.000

* Arazi kiralama ve nakliye hariç diğer kalemleri organik olmayan arıcılık ile aynıdır.

** Sertifikasyon kuruluşuna her yıl yapılan ödemedir.

Yukarıda tablolar halinde gösterilen maliyetler, ortalama fiyatları esas almaktadır ve zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Bununla beraber çalışmada bir arıcılık işletmesinin gelirlerinin ne oranda olacağına dair bir öngöründe bulunulmamıştır. Bunun nedeni mevsimsel şartlar dolayısıyla bal üretim rekoltesinin, buna bağlı olarak bal fiyatlarının çok değişken olmasıdır. Ancak arıcılarla yapılan saha görüşmelerinden edinilen deneyimler ışığında Ardahan'da arıcılık yapan bir girişimcinin 1. veya 2. bal sezonu sonunda yaptığı yatırımı amorti edeceği söylenebilir. Bu durum arıcılığın gerçekten iyi bir yatırım alanı olabileceğini göstermektedir. Öte yandan kişisel emeğin maliyetlere yansıtılmadığını bir kez daha vurgulamakla beraber, arı sokmasından korkmayan ve bu böceklere sempati besleyen bir kişi için doğayla iç içe sürdüreceği bu faaliyetin kendisi adına bir terapi etkisi yaratacağının ve bağımlılık oluşturacağına da deneyimli arıcılar tarafından belirtildiğini hatırlatmak gerekir.

2.4. Ardahan Arıcılığı ile İlgili Kurum ve Kuruluşlar

2.4.1. Kafkas Arısı Üretim Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü

Ardahan Arıcılık Üretim İstasyonu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 1969 yılında çıkarılmış olan; "Üretim İstasyonlarının Kuruluşu, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğe" istinaden Ardahan'da kurulmuş ve Ülkesel Arıcılık Çalışmalarına başlamıştır. Bu yasal düzenleme ile oluşturulan Ardahan Arıcılık Üretim İstasyonu Müdürlüğü kurulduğu günden beri yaptığı çalışmalarla gerek bölgede gerekse ülkesel düzeyde arıcılığın daha profesyonel ve bilimsel zeminde sürdürülmesine katkı sağlamıştır. Arıcılık Üretim İstasyonu Müdürlüğü olarak faaliyetlerine devam eden kuruluş Bakanlar Kurulu 2008/14036 sayılı kararı ile Kafkas Arısı Üretim Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü olarak değiştirilmiş ve söz konusu müdürlük bakanlığa bağlı taşra teşkilatına dönüştürülmüştür.

Değişik yıllarda kurulan ve imkânları doğrultusunda faaliyet gösteren diğer arıcılık üretim istasyonlarının zaman içinde kapanmış olmaları söz konusu kurumun önemini artırmıştır.

Gen Merkezi Müdürlüğü bugün damızlık ve kullanma materyali saf Kafkas Irkı Ana Arı ve oğul arı üretmektedir. Bilindiği üzere Kafkas Arısı dünyanın en önemli arı ırklarından birisidir ve diğer birçok arı ırkının oluşumuna da genetik materyal olarak katkı sağlamıştır. Çok değerli ırk özelliklerine sahip olan Kafkas Arısı, arı ıslahında önemli rol almış ve tüm dünyada hibrit yetiştirmede yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ülkemizde Ardahan ve Artvin illeri Kafkas Arı Irkı'nın korunması ve ıslahı kapsamında dışarıdan arı girişlerine kapatılmış tek bölgedir. Arı üreme biyolojisi gereği çok kısa sürede melezlenme yoluyla genetik kirlenmeye maruz kalabilmektedir. Gen Merkezi Müdürlüğü ülkemizin sahip olduğu tek arıcılık gen kaynağı olan Kafkas Irkı Arının korunmasında çok önem

li bir misyon üstlenmiştir. Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğünün başlıca görevleri;

- a) Kafkas Bal Arısı (*Apis Mellifera caucasica*) genetik stoklarını oluşturmak, muhafaza etmek ve devamlılığını sağlayacak tedbirler almak,
- b) Kafkas Bal Arısı damızlık materyali üretmek suretiyle ülke genelinde arıcılıkta ıslah çalışmalarını yürütmek,
- c) Türkiye Arı Yetiştiricileri Birliği, araştırma enstitüleri, üniversiteler ve özel sektör kuruluşları ile birlikte arı ıslah konusunda araştırma projeleri hazırlamak, hazırlatmak ve uygulamak,
- d) Kafkas Bal Arısı ile ilgili olarak araştırma yapmak isteyen yerli ve yabancı bilim adamlarına çalışma ve eğitim imkânı sağlamak,
- e) Arı yetiştiriciliği ve ıslahı konusunda; bölgesel ve ülkesel düzeyde araştırma, seminer ve danışmanlık hizmeti sunmak
- f) Arı ıslahı konusunda referans kurum olmak,
- g) Bakanlık personeline ve profesyonel arıcılara yıllık uygulamalı eğitim programı hazırlamak ve uygulamak,
- h) Yurtiçinden ve yurtdışından arıcılara Kafkas Arısı damızlık materyali sağlamak suretiyle ülke ekonomisine katkı sağlamak,
- i) Bölgesel kalkınma ve istihdam yaratılmasına katkı sağlamak, olarak ifade edilmektedir.¹⁶

2.4.2 Ardahan Üniversitesi Kafkas Arı ve Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi

Merkezin amacı; Ardahan ve çevresinin Kafkas arı ırkının gen merkezi olma özelliğini koruması, bu bölgede üretilen balın bilimsel olarak araştırılması, belgelenmesi, tanıtılması ve korunması, Ardahan ve çevresinde arı ırkı soyunun korunması, çoğaltılması, ıslah edilmesi, üretim yapılması, eğitim verilmesi ve bölge imkânlarıyla organik kovan, çıta ve organik bal mumundan list yapılması ve bu konuda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak çalışmaların yaygınlaştırılması olarak ifade edilmektedir.

¹⁶ <http://www.ardahanaricilik.gov.tr/defaults.asp?id=63>, 23.05.2012

Merkezin faaliyet alanları;

- Ardahan Merkez ilçe ve köylerinin de içerisinde bulunduğu Kafkas arı ırkı havzasını korumak ve genişletmek,
- Kafkas arı ırkının Türkiye sathına yayılmasını içeren araştırmaları desteklemek ve projeler geliştirmek,
- Türkiye'nin bal üretim kapasitesini ve kalitesini artırıcı çalışmalar yapmak,
- Ardahan'da arı ve arıcılıkla ilgili kültürel ve etnoğrafik ürünlerin toplandığı, belgelendiği, korunduğu, sergilendiği ve eğitim amaçlı olarak kullanıldığı müze kurmak; bu amaca hizmet edecek arşivleme ve dokümantasyon merkezi oluşturmak,
- Ardahan ve çevresinde arıcılıkla ilgili uygulamalara yönelik alan araştırmaları yapmak ve yapılan araştırmaları desteklemek,
- Ardahan ve ilçelerinde Kafkas arı ırkının geniş bir alanda yaygın olarak yetiştirilmesini sağlamak ve bu çerçevede oluşturulacak pilot bölgeleri yaygınlaştırmak,
- Merkezin amaçlarını gerçekleştirmek üzere ulusal ve uluslararası konferans, panel, sempozyum gibi toplantılar düzenlemek, belgesel, CD, kitap, dergi ve benzeri yayınlar yapmak,
- Konuyla ilgili olarak medya kuruluşları ile işbirliği yapmak,
- Merkezin amaçları doğrultusunda yurtiçi ve yurtdışı kuruluşlarla işbirliği yapmak, gerektiğinde bu kuruluşlardan destek almak, olarak ifade edilmektedir.¹⁷

2.4.3 Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği

Arıcılık Derneği yerine 2002 yılında kurulan Birliğin temel faaliyet alanları Ardahan balının pazarlanması, yetiştiricilerin teknik destek ve malzeme ihtiyaçlarının karşılanması ve üyelerinin arıcılıkla ilgili diğer faaliyetlerine destek olmaktır. 2002 yılından bu yana kurumsallaşma yolunda büyük adımlar atan Birlik, çalışmalarını ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla ahenk içinde sürdürmektedir.

2.4.4 Ardahan Valiliği Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, il genelinde arıcılık yapılan alanların belirlenmesi ve gezginci arıcılığın düzenlenmesinden sorumludur. Kurum aynı zamanda arı hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda Birlikle ortak çalışmalar yürütmektedir.

¹⁷ http://www.ardahan.edu.tr/?tid=26&baslik=Kafkas_Aricilik_Uygulama_Merkezi#arubaslik, 23.05.2012

3. Ulusal Ve Bölgesel Planlarda Ardahan

Arıcılığı

Ardahan Arıcılık Çalıştayı çalışmaları kapsamında konuyla ilgili üst ölçekli planlar incelenmiş ve çalıştaya ve sektöre katkıları açısından değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Doğu Anadolu Projesi (DAP) Ana Planı, TRA Bölgesi ve Ardahan ili Tarım Master Planları ele alınmış ve değerlendirmeler aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

3.1. Doğu Anadolu Projesi (DAP)

Mevcut durum analizinden, strateji ve proje önerilerine kadar detaylı fizibilite çalışmaları ile hazırlanan DAP Planında, bölgedeki arıcılık sektörüne de yer verilmiştir. Planda, dış satımı kısıtlı olan balın iç pazar talebinde de doygunluğa yaklaşıldığı ifade edilmektedir. Bu nedenle plan kapsamında sektörün gelişimi için kısa vadede çok iyimser olunmadığı belirtilmektedir. Ancak yine de sektörün gelişimi için proje ve tedbir önerilerine yer verilmiştir. "Arıcılığın Geliştirilmesi" adıyla önerilen proje kapsamında öngörülen tedbirler şu şekildedir; başarılı üreticilerin kovan varlığının artırılması, ana arı üretiminin artırılması ve ırk ıslah çalışmalarının yürütülmesi, fauna varlığının ve gezginci arıcılık güzergahlarının belirlenmesi; arıcı örgütleri üzerinden bakım-besleme, hastalık-zararlılarla mücadele ve pazarlama konularında kapasite geliştirilmesi; ekipman atölyelerinin oluşturulması, arı ürünlerinin ambalajlanması ve pazarın genişletilmesi çalışmalarıdır. Plan kapsamında, bal paketleme tesisi özel olarak öngörülmüş ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesi önceliklendirilmiştir. Ayrıca arıcılığın göç veren bölgelerde yaygınlaştırılmasının yaratacağı katma değeri artıracığı ifade edilmiştir.

DAP Planı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde arıcılık potansiyeli arz eden şehirleri sıralarken Ardahan iline yer vermemiştir. Ancak gelinen noktada bu durumun pek isabetli olmadığı görülmektedir. Zira Ardahan ili Kafkas Arı Irkının gen merkezi olarak ilan edilmiş (2000) ve ilde arıcılık sektörü ve arıcılıktan elde edilen gelir büyük bir gelişme trendi yakalamıştır. Tabii bu gelişmelerin planın hazırlandığı dönem (2000 öncesi) sonrası hız kazanması bu durumu anlaşılabilir kılmaktadır. Her şeye rağmen planın arıcılık sektörü için öngördüğü tedbirlerin isabetliliği bu çalışma kapsamında yapılan ve ilerleyen bölümlerde aktarılan çalışmalarla Ardahan ili ölçeğinde tescillenmiştir. Zira yapılan saha çalışmaları ve çalıştayda planın öngördüğü tedbirlerle birebir örtüşen sonuçlara varılmıştır.

3.2. TRA Bölgesi Tarım Master Planı

TRA Bölgesi (Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzincan, Erzurum, Iğdır ve Kars) Tarım Master Planı arıcılık sektörü açısından incelendiğinde “Bal Üretim ve Pazarlaması” başlığı altında daha çok mevcut durum analizi yapıldığı görülmektedir. Arıcılık sektörü özelinde tespit edilen sorunlara yönelik birebir çözüm stratejilerine değinilmemiştir. Bunun yanında önerilen proje konularının içeriği açıklanmamış sadece başlık olarak ifade edilmiş ve dolayısıyla sektörde yaşanan sorunlarla bağlantısı tam olarak kurulamamıştır.

3.3. Ardahan İli Tarım Master Planı

Ardahan İli Tarım Master Planı’nda arıcılık sektörünün Ardahan ili için önemi vurgulanmaktadır. Bunun bir göstergesi olarak plan ve proje önerilerinde arıcılık sektörüne büyük oranda yer verilmiştir. Mevcut durum analizinden somut proje önerilerine kadar arıcılık sektörü için gerekli tedbirler düşünülmüştür. Ancak somut proje önerileri içinde yer verilen konuların fizibilite çalışmaları için planda somut hedeflere yer verilebileceği düşünülmektedir.

3.4. Ardahan 11. Ulusal Kültür ve Bal Festivali – “Bal Sektörü Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı” Sonuç Bildirgesi

06 Ağustos 2010 tarihinde Ardahan Halk Eğitim Merkezi salonunda ilgili kurum kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile yapılan çalıştayda, Ardahan arıcılığının mevcut durumu masaya yatırılmış, bir önceki sene (2009) gerçekleştirilen çalıştaydan bu yana yaşanan gelişmeler değerlendirilmiş ve hâlihazırda devam eden sorunlara çözümler önerilerek çalıştay bildirgesi oluşturulmuştur.

Sonuç ve çözüm önerileri kısmında; Ardahan balının tescili çalışmalarının hızlandırılması gerektiğine, ilin 100.000 adetlik kovan kapasitesinin azami ölçüde değerlendirilmesine, kışlatma kayıplarına, ilde satılan sahte ballara, Ardahan balı için satış ofisleri oluşturulması gerekliliğine, Kafkas Arı Irkının korunması çalışmalarının yoğunlaştırılmasına ve Ardahan balının modern dolun ve ambalajlama tesislerinde paketlenerek yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda satılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Sonuç bildirgesinin tam metni bu çalışmanın ekinde sunulmaktadır.

4. Çalıştay

4.1. Çalıştay Ön Hazırlık Çalışmaları

4.1.1. Saha Ziyaretleri ve Paydaş Görüşmeleri

Serhat Kalkınma Ajansı Ardahan Yatırım Destek Ofisi, göreve başladığı tarihten itibaren Ardahan ekonomisi için önem arz eden sektörlerle ilgili çalışmalar yapmaya önem vermiştir. Arıcılık sektörü de bu kapsamda ele alınmış, bir çalıştay düzenlenmesi kararının ardından konuyla ilgili çabalar yoğunlaştırılmıştır. 2011 yılı Ekim ayı itibariyle çalıştay yöntemi ve içeriği konusunda görüş alışverişinde bulunmak üzere il genelinde arıcılıkla ilgili faaliyet gösteren Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Ardahan Üniversitesi Kafkas Arı ve Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi, Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği gibi kurumlar ziyaret edilmiş, yetkililerle ve Ardahan'da yerleşik arıcılar ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Saha ziyaretleri kapsamında Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Genel Kurulu'na katılım sağlayan 58 arıcıdan genel soruları içeren soru formları, köylerinde ziyaret edilen 17 arıcıdan ise ayrıntılı sorular içeren soru formları kullanılarak görüşleri alınmıştır. Saha görüşmelerinde anket formları yerine paydaşların görüşlerinin detaylı olarak yer alabileceği açık uçlu soru formları tercih edilmiştir. Böylece anket sorularıyla kısıtlı kalmamış, arıcıların diğer bütün görüş ve önerileri kayda geçirilerek çalıştay hazırlıklarına altlık oluşturmaları sağlanmıştır.

Bu bölümde saha ziyaretlerinde yapılan tespitler, dile getirilen ve öne çıkan görüşler derlenerek bir özet şeklinde sunulmaktadır.

Saha ziyaretleri ve görüşmeler esnasında yapılan tespitler şu şekildedir;

- Ardahan'da arıcılıkla uğraşan kişilerin büyük bir kısmı 50 yaşın üzerinde arıcılardır.
- Ardahanlı arıcıların önemli bir kısmı ilkökul veya ortaokul mezunudur. Lise veya üniversite mezunu arıcı sayısı oldukça azdır.
- Arıcıların hemen hepsi arı yetiştiriciliği ile ilgili eğitim almıştır.
- Arı yetiştiricileri arıcılık faaliyetlerini aileleri ile birlikte gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetler için ücretli işçi istihdam eden arıcı sayısı yok denecek kadar azdır.
- Arıcıların çok büyük bir kısmı arıcılığı ek iş olarak yapmaktadır. Sadece arıcılıkla uğraşan kişi sayısı çok azdır. Buna rağmen görüşülen arıcıların yarısına yakını arıcılıktan yeterli

düzeyde gelir (yıllık 40.000 - 50.000 TL) elde etmesi halinde başka bir işle uğraşmaya-
cağını bildirmiştir.

- 50'nin üzerinde kovanı olan çok sayıda arıcı mevcutken, 100'ün üzerinde kovanı olan arıcı sayısı azdır. Bu durumun bir ailenin veya bir kişinin kısıtlı zamanlı emeği ile bakılabilecek kovan sayısı ile doğru orantılı olarak oluştuğu söylenebilir.
- Arıcıların bir kısmı zahmetli bir iş olmasından, az gelir getirmesinden ve en önemlisi sah-te balların piyasada rağbet görmesinden ötürü bu işi bırakmayı düşünmektedir.
- Balın toptan pazarlama kanallarının geliştirilmesi gerekmektedir. Balını perakende satan üreticiler parça parça elde ettikleri bu gelir ile gerekli ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar.

Kurum ziyaretleri ve paydaş görüşmeleri sırasında Ajans Yatırım Destek Ofisi (YDO) uzmanlarına aktarılan görüşler konu başlıkları altında şu şekilde özetlenebilir;

Yarı Zamanlı Arıcılık, Düşük Verim, Yetersiz Bakım – Besleme, Arı Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele

- Ardahan arıcılığının en önemli sorunlarından biri yetersiz bakım ve besleme nedeniyle verimsiz arıcılık yapılıyor olmasıdır. Ortalama 10.000 civarında kovandan hem bal hem de oğul alınamamaktadır.
- Arıya bal harici yedirilen yapay malzemeler arının metabolizmasını bozmakta, bünyeden atılması gereken daha çok atık oluşturmakta ve arının hastalanarak ölmesine neden olmaktadır.
- Özellikle arıların kışa hazırlandığı sonbahar bakımı büyük önem arz etmektedir.

Ana Arı İslah ve Değişirme Çalışmalarının Yetersizliği

- İl genelinde 1000 civarında kovan 50 kg ve üstü bal verimliliğine sahiptir. Tüm kovanların bu verimliliğe ulaşması büyük bir katma değer yaratacaktır. Bu kapsamda ana arı ıslahı çalışmalarına önem verilmesi gerekmektedir. Verimli koloniden elde edilecek ana arılar diğer kolonilere aktarılmalı bu sayede tüm kolonilerin verimli ve genç ana arılarla çalışması sağlanmalıdır.
- Ülke genelinde arıcılarımızın büyük bölümü ana arı kontrolünü bilmemektedir.
- Ardahan'da istikrarlı bir şekilde ana arı üretimi yapan iki veya üç kişi mevcuttur.

- Daha önce uygulanmakta olan ana arı desteğinin geri getirilmesi faydalı olacaktır.
- Ana arı ıslah çalışmaları Gen Merkezi ve Ardahan Üniversitesi'nin işbirliğinde danışman hocalar tarafından yapılmalıdır.

Sağlıklı ve Güvenilir Arıcılık Girdilerinin Temini

- Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü tarafından standartlara uygun kaliteli kovan üretilmektedir.

Hijyenik Bal Üretimi

- Arıcılar için konaklayabilecekleri, bal sağımı ve diğer işlemleri yapabilecekleri hijyenik ortam sunan, dışarıdan bakıldığında da fark edilen (örneğin kovan şeklinde) arıcı evleri tasarlanmalı ve bu konuda arıcılara destek olunmalıdır.
- Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü bünyesindeki laboratuvara mikrobiyoloji testlerinin yapılacağı makine ekipman ve bu testleri yapabilecek donanımlı personel sağlanmalıdır.

Arı Ürünleri Üretimi

- Ardahan arıcılarının propolis, arı sütü, polen, arı zehri vb. arı ürünlerine önem vermeleri gerekmektedir.

Organik Arıcılık

- İldeki arıcılar organik arıcılığa geçişin zor ve maliyetli olacağını düşünmektedir.
- Ardahan arıcılığı organik bal üretimine yönelmelidir. Kışlatma Tesis ve Mekânlarının Yetersizliği
- Kışlatma ilde büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Hava sıcaklıkları kışın Ardahan merkezde arıların dışarıda bırakılmasını önlemektedir. Fakat Posof'ta arılar kışın dışarıda bırakılabilir.
- Ardahan arıcılığında en büyük kayıplar kışlatma sezonunda ve kışlatmadan çıkılan Mart, Nisan aylarında yaşanmaktadır. Bu kayıpların sebebi arıların kışa iyi hazırlanmaması ve uygun olmayan şekillerde kışlatılmasıdır.
- Kışlatmada arıların Mart ayına kadar Ardahan'da tutulması, Mart'tan sonra Artvin'e gö-

türülmesi yöntemi izlenebilir. Bu sayede hem çok kayıp verilmemiş hem de bal mevsimine güçlü kolonilerle girilmiş olur.

Gezginci Arıcılık

- Gezginci arıcılık Artvin ve Ardahan arasında sürmektedir. 2010 yılında Artvin'e götürülen 20.070 koloniye karşılık, yaz aylarında 17. 121 koloni Artvin'den Ardahan'a getirilmiştir.¹⁸
- Artvin'den gelen bazı arıcılar köy muhtarları ile anlaşarak usulsüz konaklama yapmaktadırlar.
- Ardahan ili genelinde arıların konaklatıldığı alanlar, koloni sayıları ile birlikte işletilerek oluşturulacak bir harita mera paylaşımı ve yağmacılık konusundaki endişeleri giderme yolunda önemli katkılar sunacaktır.

Ballı Bitki Varlığının Artırılması Çalışmaları

- Yoğun bir şekilde mera hayvancılığının yapıldığı bölgemizde, arıcılığın önemi tozlaşmadaki rolü nedeniyle bir kat daha artmaktadır.
- Arıların nektar alabileceği bitkilerin bal sezonundan önce biçilmesi bal verimini azaltmaktadır. Çiftçiler arıları da düşünerek yonca, korunga gibi bitkileri geç biçmelidirler.
- Tarlalarda yapılan suni gübreleme çalışmaları arıları tarlalardan uzak tutmaktadır.
- Bal açısından Posof ilçesinde özel bir durum vardır. İlçe tam izole olduğu için ve ballı bitki oranı Ardahan geneline göre az miktarda olduğu için bal rekoltesi de düşük kalmaktadır.

Kafkas Arı Irkının Safliğinin Korunması

- Ardahan ve Artvin izole bölgeler olmalarına rağmen özellikle Artvin'in bazı ilçelerine diğer illerden getirilen yabancı arılar yüzünden, bu ilçelerdeki arıların saflığı bozulmuştur. Söz konusu ilçelerden Ardahan'a getirilen koloniler ildeki saf Kafkas ırkı arıları da tehdit etmektedir. Bu nedenle arı hareketlerinin kontrolü artırılmalı aynı zamanda saflık kontrolü de yapılmalıdır.
- Kafkas ırkı arısına sahip çıkmalı ve bu ırkın bozulmasını engellemelidir. Tanıtım ve Pazarlamada Yaşanan Sorunlar

¹⁸ Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2011 yılı veri tabanından alınmıştır.

- Ardahan arıcılığının en büyük sorunlarından biri pazarlama eksikliğidir.
- Balın cam kavanoz haricindeki plastik veya metal kaplarda pazarlanması hem hijyenik açıdan sıkıntı oluşturmakta hem de pazarlama konusunda arıcının elini zayıflatmaktadır.

Markalaşma

- Kaliteli, doğal yollarla üretilmiş, herhangi bir katkı maddesi içermeyen, birçok çiçekten toplanarak oluşan Ardahan balı ile diğer kalitesiz balların ayırt edilebilmesi gereklidir. Bu durum il içinde üretilen ballar için de geçerlidir.
- Ardahan iline Gürcistan ve İran'dan kaçak bal gelmektedir.

Desteklemeler

- Kalkınma Ajansı tarafından kovan, ana arı, uygulamalı eğitim ve ballı bitkilerin dikimi konularında destekler verilebilir.
- Genç ve eğitimli arıcılar (arıcılık, ziraat vb. mezunları, genç kursiyerler) desteklenerek arıcılığın sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması sağlanmalıdır. Başlangıç için 25-30 kovan uygun olabilir.
- Bölgede kooperatifleşme yıllar içinde denenmiş fakat başarılı olamamıştır. Mevcut durumda başarılı olabilmesi de zordur.

4.1.2. Ardahan Arıcılığının Sorunları (Konu Başlıkları)

Yapılan saha ziyaretleri, ilgili kurum kuruluşlarla ve arıcılarla görüşmeler ve literatür tara-
maları sonucunda Ardahan arıcılığı ile ilgili aşağıdaki konu başlıkları belirlenmiş, bu başlık-
lar çalıştayın içeriğini oluşturmuştur. Bu başlıklara uygun olarak çalıştay gündemi hazırlan-
mış, günden çalıştay öncesi davetliler ve basınla paylaşılmıştır.

- Yarı Zamanlı Arıcılık
- Düşük Verim
- Yetersiz Bakım – Besleme
- Arı Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele
- Ana Arı Islah ve Değiştirme Çalışmalarının Yetersizliği

- Sağlıklı ve Güvenilir Arıcılık Girdilerinin Temini
- Hijyenik Bal Üretimi
- Arı Ürünleri Üretimi
- Organik Arıcılık
- Kışlatma Tesis ve Mekânlarının Yetersizliği
- Gezginci Arıcılık
- Ballı Bitki Varlığının Artırılması Çalışmaları
- Kafkas Arı Irkının Safliğinin Korunması
- Tanıtım ve Pazarlamada Yaşanan Sorunlar
- Markalaşma
- Desteklemeler

Saha ziyaretleri esnasında tespit edilen bu sorun alanları doğrultusunda çalıştay gündemi hazırlanmış ve tüm ilgililerle paylaşılmıştır.

4.2. Yöntem

9 Şubat 2012 tarihinde Ardahan'da gerçekleştirilen çalıştaya 104 kişi katılım sağlamıştır. Katılım sağlayanlar arasında; Ardahan Valiliği, Ardahan Belediyesi, Ardahan Üniversitesi; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü; Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü; Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Yönetim Kurulu ve üyeleri, Mersin Arı Yetiştiricileri Birliği, Ağrı Arı Yetiştiricileri Birliği, Kars Arı Yetiştiricileri Birliği ve Ardahanlı arıcılar yer almıştır.

Ön görüşmelerle çalıştay gündemi için belirlenen konu başlıkları katılımcıların hemen hepsini ilgilendirdiğinden çalıştay yekpare meclis düzeninde gerçekleştirilmiştir. Çalıştay, tüm katılımcıların söz alabildiği ve sırasıyla tüm konu başlıklarının herkesin katılımıyla görüşüldüğü sıralı oturumlar şeklinde düzenlenmiştir. Çalıştay boyunca konuşmalar video kaydına alınmış ve çalıştay sonrasında bu kayıt deşifre edilerek yazıya çevrilmiştir. Bu metin çalıştay raporu ekinde sunulmaktadır. Ayrıca çalıştay boyunca belirtilen görüşler anında kayda geçirilerek ekrana yansıtılmış ve konu başlıkları itibarıyla ifade edilen görüşlerin katılımcılar tarafından takip edilebilmesi sağlanmıştır.

4.3. Konu Başlıkları Hakkında Katılımcıların Görüşleri

4.3.1. Yarı Zamanlı Arıcılık, Düşük Verim, Yetersiz Bakım-Besleme, Arı Hastalık ve Zararlıları İle Mücadele

Arıcılık Ardahan'da yarı-zamanlı bir faaliyet olarak sürdürülmektedir. Hatta arıcılar tarafından bu faaliyete harcanan emek ve süre göz önüne alındığında, yarı-zamanlı demek bile çok iyimser kalmaktadır. Arıcılar bu faaliyeti, büyükbaş hayvancılık, memuriyet vb. mesleklerin yanında yan gelir kaynağı olarak görüp bu şekilde arıcılığı sürdürmektedirler. Öte yandan ildeki işletme büyüklükleri çoğu zaman ekonomik arıcılık yapmaya izin vermeyecek durumdadır. Zaten sürekli dile getirilen 40 bin civarı aktif kovan sayısı da gerçeği yansıtmamaktadır. Bu sayı ancak 20-25 bini bulmaktadır. Arıcılık faaliyetini aile bireylerinin boş zamanlarında uğraştığı, yarı-zamanlı bir yan gelir kaynağı olmaktan çıkarıp, bir an önce meslek değerine kavuşmasını sağlamak ve arıcıların işletme mantığıyla bu işi yapmalarına ön ayak olmak gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için ise Arı Yetiştiricileri Birliği'nin düzenleme ve müdahale yetkisinin artırılması, bunun için de Birliğe gelir kaynağı sağlanması lazımdır. 10-15 kovanı olan arıcı işletmeci olarak görülmemeli ve desteklenmemelidir. Ekonomik boyutta arıcılık için en az 60 kovanlık bir işletmenin olması ve arıcının bu işi ana mesleği olarak görmesi gerekmektedir.

Arıcılarımız, bunca yıldır süren eğitim programlarına ve bilinçlendirme çabalarına rağmen hala faaliyetlerini babadan kalma uygun olmayan yöntemlerle yapmaya devam etmektedirler. Verim düşüklüğünün en önemli sebeplerinden biri bal mevsimine düşük arı mevcudu ve zayıf ana arı ile girilmesidir. Bir kovandan maksimum verim alınabilmesi için nektar başlangıcı olan Haziran ayının sonu Temmuz ayı başında 80.000 işçi arı mevcudunun ve güçlü bir ana arının kovanda yer alması gereklidir. Mevcut kovanların 20-25 bin kadarı oğul veya bal vermekte diğer kovanlardan bal alınamadığı gibi oğul da alınamamaktadır.

Besleme ile ilgili bir sorun da kek meselesidir. Kek arı için doğal bir besin kaynağı değildir. Arının yemesi gereken balın yerini tutmaz. İçinde 200 gr bal olduğu ileri sürülen kek 5 TL'ye satılmaktadır. 200 gr bal Ardahan şartlarında 4 TL etmektedir. Kekin içerisinde 200 gr balın yanında bir sürü katkı maddesi de olduğu söylenmektedir. Tabii ki diğer maliyetler ve kar marjı da maliyete katılması gereken unsurlardır. Bu hesaplara keklerin içeriğinin iddia edildiği gibi olması mümkün değildir. Bal yerine kek tüketen arı hastalanmakta veya verimi düşmektedir.

Arı hastalıkları ve parazitleri ile mücadele ederken birlikte hareket edilmesi gerekmektedir. Bölgemiz için en büyük tehdit varroa parazitidir. Zaten varroa için kullanılan yöntem-

ler diğer parazitleri de etkisiz hale getirmektedir. Fakat bölgede bilinen en ünlü arıcalar bile varroa mücadelesini doğru yapamamaktadır. Varroa ile mücadele topyekün yapılması gereken bir faaliyettir. Eğer bir arılıkta varroa ile mücadele yapılıyor fakat yanındaki arılıkta yapılmıyorsa bu her an iki işletme de varroadan ciddi kayıplar yaşayabilir demektir, çünkü bölgede arılıklar arasındaki uçuş mesafesi kısadır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve Arı Yetiştiricileri Birliği tarafından yapılan gözlemlerde arıcaların ya uygun olmayan zamanlarda ya da uygun olmayan ilaçlarla mücadele yapmaya çalıştıkları veya hiç ilaçlama yapmadıkları gözlemlenmektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü; hangi ilacın kullanılacağını, ne zaman kullanılacağını, hem ilkbaharda hem sonbaharda, sürekli eğitimlerle, düzenlenen kurslarla üreticilere anlatmaktadır. Ayrıca 2012 yılı içerisinde oluşturulacak bir komisyon aracılığıyla belli hastalıklara yakalandığı belirlenen koloniler ve içinde buldukları kovanlar imha edilecektir. Özetlemek gerekirse il ve ilçe gıda, tarım ve hayvancılık müdürlüklerinin de katkısıyla bölgesel ilaçlama ve mücadele yapılmalıdır. Kalkınma Ajansı veya diğer kurumlardan sağlanabilecek kaynak ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden gelecek personel ile hem ilkbahar hem de sonbahar dönemlerinde Ardahan genelinde konuyla ilgili eğitimler düzenlenerek ilaçlama yapılabilir. İlaçlama yapılırken ruhsatlı ilaçların kullanılmasına dikkat edilmelidir. Amerikan yavru çürüklüğü, Avrupa yavru çürüklüğü vb. hastalıklar bölgede çok büyük tehlike oluşturmamaktadır. Bu hastalıklar fazla abartılırsa bölge tahrifatlı hastalıklar için uygulanan bir yöntem olan karantinaya maruz kalabilir. Bu da bölgenin itibarının zedelenmesi ve arı ürünlerinin değerinin düşmesi anlamına gelecektir. Bölgede kayıplara yol açan bir diğer hastalık da kireç hastalığıdır. Bu hastalıkla mücadele için uygun kışlatma ortamlarının oluşturulması gerekmektedir. Hastalıklarla, parazitlerle mücadelede arıcaların bir arada hareket etmesi mücadele zamanlarını ve yöntemlerini uyumlu hale getirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda ülkemizde kullanılan ilaçların etkinliğinin ölçülmesi de elzemdir. Çünkü bizde kullanılabilen birçok ilaç Avrupa'da yasaktır. Hastalık görülen durumlarda yetkili mercilere bildirilmesi ise çok büyük önem arz eden bir durumdur. Zira arıcalarımız bu konuyu önemsememekte, arılarının yakalandıkları hastalıkları bildirmemektedirler.

Bölgede üzerinde durulması gereken bir başka konu da arı zararlılarıdır. Ülkemizde en faal arı zararlısı ayılardır. Kovanların ayılardan korunması için elektrikli çitlerle kovanların etrafı çevrilebilir.

Hastalıklarla mücadele konusu yıl içinde istihdam edilmesi düşünülen tarım danışmanları sayesinde büyük ölçüde başarılabilecek bir konudur. Bu danışmanların hem hastalıklarla, parazitlerle ve diğer zararlılarla mücadele etmesi hem de arıcaları eğiterek bilinçlendirmesi beklenmektedir.

4.3.2. Ana Arı Değiştirme ve İslah Çalışmaları

Bal üretimi için yapılan arıcılıkta kovanlardaki ana arılar iki yılda bir değiştirilmelidir. Önceleri ana arıya devlet desteği mevcutken bu durum pek sıkıntı oluşturmamaktaydı ancak desteğin kalkmasıyla ana arı değişiminde sıkıntılar yaşandığı görülmektedir. Ana arı ile ilgili oluşturulabilecek bir destek bu durumu düzeltebilir. Öte yandan ana arıların ırkının ıslah edilmesi gerekliliği de ortadadır. Bu değişimin, çok verimli ana arıdan elde edilecek arıların diğer kovanlara yerleştirilmesi şeklinde olması bal verimini artıracak gibi ırkın saflığını da koruyacaktır. Bu kapsamda ırk ıslahı çalışmalarının yeterli olmadığı görülmektedir.

Arıcılarımızın düştüğü bir hata yumurtlamaya devam eden ana arının veriminin de sürdürdüğünü düşünmeleridir. Halbuki ana arı bunu genetik olarak bir refleksle gerçekleştirmektedir çünkü yumurtlamayı kestiğinde işçi arılar tarafından öldürüleceğini bilir. Genelde iki yıldan sonra yumurta verimi de düşmektedir. Eğer üçüncü dördüncü yıllarda da verim düşmeden devam ediyorsa, o ana arı genetik kaynak olarak değerlendirilmeli ve ondan verimli ana arılar elde edilmelidir. Ana arının fiyatı yüksek bulunup satın alınmazsa, üreticiler de bu işi bırakır ve bölge arıcılığı kısır bir döngünün içine girmiş olur.

Kafkas ırkı saf arının özelliklerinin ne olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bu nedenle de Ardahan'daki arıların ne kadar saf olduğu ölçülememektedir. Önce saf Kafkas arısının özelliklerinin bilimsel olarak ortaya konması lazımdır. Bunun için ilde bu çalışmayı yapabilecek bir genetik mühendisine ihtiyaç vardır. Öte yandan hiçbir ırkın %100 saflığından söz edilemez.

İrk ıslahı için yapılması gereken en önemli şey ildeki arı varlığını korumaktır. Zira ilin doğal şartları arının uyumlulaşmasını sağlamış ve verimli hale getirmiştir. Eğer ildeki verimli ırk, dış müdahalelere ve dışarıdan gelen başka arılara karşı korunabilirse en büyük ıslah hamlesi yapılmış olur. İle Artvin'den, Gürcistan'dan gelen arılar ırkın saflığı için tehlike oluşturmaktadır. Çünkü bu bölgeler dış müdahalelere açıktır ve bu bölgelerde Kafkas ırkı arının saflığı büyük oranda bozulmuştur. Artvin izole bölge olmasına rağmen özellikle Erzurum'a ve diğer illere komşu Yusufeli, Hopa ve Arhavi gibi ilçeler sürekli dışarıdan arı girişine maruz kalmaktadır. Ardahan'ın Merkez ilçesi, etrafını çevreleyen yüksek dağlar ve geçitler dolayısıyla arı hareketlerinin çok mümkün olmadığı bir coğrafyadır. Bu nedenle ırkın saflığının doğal yollarla korunmuş olduğu söylenebilir. İrk değişimine maruz kalan arılar Ardahan iklim şartlarına dayanmamakta ve ciddi arı kayıpları görülmektedir. Artvin'e gidilmesi yerine bölge içinde gezginciliğin sağlanacağı bir yapı arılara nektarlı çiçeklere daha yakın olma imkânını sunacak, bal verimini ve ırkın korunmasını da sağlayacaktır. Tarihsel sürece bak-

tığımızda Artvin’de aslında saf Kafkas arısının bulunmadığını görmekteyiz. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü olarak zaman içinde gözlemlenen süreçte şu tespit yapılmıştır: Çeşitli politik mülahazalarla ve bilimsel geçerliliği pek olmayan çalışmalar neticesinde Artvin ve ilçeleri Kafkas arısı gen merkezi ilan edilmiştir.

Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü 2002 yılından beri ıslah çalışmalarını yürütmektedir. İl genelinde tespit edilen verimli ana arılar satın alınmakta veya suni dölleme yoluyla bu arılardan saf ve verimli ırklar oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Ana arı üretim konusunda arıcıların da bilinçli olması gerekmektedir. İldeki çoğu arıcı kendi arısını kontrol etmeyi, üretmeyi, değiştirmeyi bilmemektedir. Bu kapsamda ilçeler bazında açılacak ana arı kursları arıcıların eğitiminde çok faydalı olacaktır. Öte yandan tüm arıcılardan ana arı üreticileri olmalarını beklemek gerçekçi olmaz çünkü ana arı üretimi karmaşık bir iştir. Bunun yerine verimli ana arı temin eden Kafkas Irkı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi gibi kurumlar ya da özel şahıslardan arılı kovan fiyatıyla karşılaştırılmayacak cüzi bir miktar ödenerek ana arı satın alınabilir. Arıcılar ana arılarını yenilerken şöyle bir yöntem uygulayabilir; Örneğin 50 kovanı olan bir arıcı ilk sene 25 kovandaki ana arıyı ardından diğer kovanlardaki ana arıları değiştirebilir. Çok verimli olduğunu gördüğü kovanlardaki ana arıları damızlık yapıp diğerlerine de bu anadan sağlayacağı anaları bırakarak verimi artırabilir. Ardahan için Haziran ayı sonu ile Temmuz ayı başı ana arıları değiştirmek adına en uygun dönemdir.

4.3.3. Sağlıklı ve Güvenilir Arıcılık Girdilerinin Temini, Hijyenik Bal Üretimi, Arı Ürünleri Üretimi ve Organik Arıcılık

Öncelikle şu durum bilinmelidir ki arıcılık hem ciddi anlamda sermaye, hem de yoğun emek isteyen bir iştir. Bu nedenle sermaye koyulmadan, emek sarf edilmeden verim alınamaz.

Sağlıklı malzeme denilince akla ilk olarak kovanlar gelmektedir. Ardahan genelinde birçok kovan eski ve kullanılamaz haldedir. Bu eski kovanların yenilenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Öte yandan hijyenik bal elde edilebilmesi için kullanılan malzemelerin, bal süzümü ve sağımı yapılan ortamın ve bal saklama malzemelerinin de hijyenik olması gerekmektedir. Bunun yanında ana arının sertifikası olan bir tedarikçiden alınması, temel peteğin sağlıklı koşullarda üretim yapan ve bakanlık izni olan firmalardan alınması önem arz etmektedir. Arı Yetiştiricileri Birliği’nin kendi üretim tesisini kurarak temel petek üretmesi ve Birlik üyelerine uygun fiyattan satması hem bu üründe hijyenin sağlanmasını hem de Birliğin gelir elde etmesini beraberinde getirecektir. Arıcıların merdiven altında ürettikleri te-

mel peteği satan seyyar satıcılara rağbet etmemesi gerekmektedir. Ardahan'da balın kaynağında zaten içeriğini sağlık açısından bozacak kimyasallar yoktur. Bu kapsamda Ardahan balı doğaldır denebilir. Bunun yanında az da olsa kullanılan yapay gübreler arıların kireç hastalığına yakalanmasına ve sönmesine neden olmaktadır. Bu konuda çiftçilerimizin uyarılması gerekmektedir.

Her ne kadar arı ürünleri denince akla bal gelse de arıcılıkta gelir getirici başka ürünler de vardır. Propolis, polen, arı sütü bunlardan bazılarıdır. Kafkas arısının bir özelliği propolise düşkün olmasıdır. Propolis ilaç sanayinde kullanılan anti bakteriyel bir maddedir. Yurt dışında propolis paketlenerek ilaç şeklinde satılabilmekte, bal şarabı gibi ürün çeşitlendirmelerine gidilerek gelir sağlanabilmektedir. Ardahan'da arıcular ürün çeşitlendirmesine gitmeli ve gelirlerini artırmaya yönelik çaba sarf etmelidirler. Örneğin Trabzonlu bir firmadan Arı Yetiştiricileri Birliği'ne iletilen propolis talebi arıcuların propolis toplama gibi bir alışkanlıkları olmadığı için karşılanamamıştır.

İlde organik bal üretimi yapan birkaç firma bulunmaktadır. Bunlar ise henüz yüksek miktarlarda üretim ve satış yapabilmiş değillerdir. Organik üretim için gerekli şartlar üreticiler tarafından zorlayıcı bulunmaktadır. Bir diğer görüşe ise Ardahan balı zaten kimyasal görme-miş doğal ortamlardan elde edildiği için organik sertifikası alınmasına gerek bulunmadığı yönündedir. Fakat bu doğallığın nasıl kanıtlanabileceği sorusu yanıtız kalmaktadır.

4.3.4. Kışlatma Tesis ve Mekânlarının Yetersizliği

Ardahan'da arıcuların bir bölümü arılarını, kendi imkânlarıyla il içinde evlerde, ahırlarda vb. mülklerinde kışlatırken, önemli bir bölüm arıcı da arılarını kışlatmak için Artvin'i tercih etmektedir. Ardahanlı arıcuların kışı Artvin'de geçiren yıllık toplam koloni sayısı ortalama 20.000 civarındadır. Artvin'de kışlatmanın tercih edilmesinin sebebi baharın ilde erken başlaması ve arıların erken uyanarak çabuk çoğalmalarıdır. Bu sayede bal mevsimine çok arı nüfusuyla girilmiş olmaktadır.

Kışlatma meselesi uzun yıllardır süre gelen bir tartışma konusudur. Artvin'de kışlatma ile ilgili en büyük risk (Artvin diğer illerden arı girişine maruz kaldığı için) Kafkas arılarının ırkının bozulması ve soğuğa dayanıklılığının düşmesidir. İlin özellikle sahil ilçeleri Kafkas ırkı saflığı açısından çok zayıftır ve bu ilçeler dışarıdan arı girişine maruz kalmaktadır (Yusufeli Erzurum'la, Borçka ve Arhavi Rize'yle irtibatlıdır). 400m rakımlı Artvin arazilerinde uzun süre kalan arı 1800m rakımlı Ardahan'ın soğuğuna adapte olmakta zorlanmakta ve hava sıcaklığı düşük olduğu için, çalışmaya sabahları 2 saat geç başlamakta, akşamları 2 saat erken

kovana dönmektedir. Bu da büyük oranda bal verimi düşüklüğü ve dolayısıyla ekonomik kaybı beraberinde getirmektedir. Artvin'e gidiş gelişler sürdüğü sürece ırkın saflığının daha çok bozulacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenle Ardahan'ın Artvin'e kapalı bir yapıda izole olması arı ırkının saflığının korunması adına olumlu bir adım olacaktır. Fakat bunun önündeki engel Ardahan'da arıların kışlatılması için gerekli tesislerin bulunmamasıdır. Eğer kışlatma sorunu Ardahan'ın kendi imkanları içerisinde çözümlenemezse kışlatma için Artvin'e gidiş zorunluluğu ve dolayısıyla ırkın saflığının bozulması olasılığının artışı devam edecektir. Artvin ile birlikte icra edilen gezginci arıcılığın Ardahan kolonilerine ne kadar faydasının veya zararının olduğu, arıları Artvin'de kışlatmanın arıcılar için nasıl bir maliyet oluşturduğu gibi konular araştırılması gereken konulardır. Bu gibi konuların tespiti için istatistiki çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin son 15 yılda kolonilerini Artvin'de kışlatan arıcıların kayıpları ve üstlendikleri maliyetler ile götürmeyenlerin kayıpları ve maliyetleri karşılaştırılabilir. Hali hazırda yürürlükte olan mevzuat Artvin Ardahan arası arı hareketlerinin yasal olmak kaydıyla uygun olduklarını göstermektedir. Mevzuatın Ardahan arıcılarının istediği yönde değiştirilebilmesi için Artvin'de Kafkas ırkının saflığının tehlikede olduğu, ilin dışarıdan arı girişine maruz kaldığı bilimsel olarak tespit edilmeli ve bilgiler yetkili mercilere sunulurken bu yönde çalışmalar yapılmalıdır. Kafkas arısının Ardahan merkezde saf olduğu bilimsel çalışmalarla ispatlanmadıkça Posof'un merkeze entegre edilmesi yanlış olacaktır. Posof Artvin ile Ardahan arasında tampon bölge görevi üstlenebilir.

Artvin'de kışlatma ile ilgili bir başka sorun da Ardanuç bölgesine yapılmakta olan baraj inşaatıdır. İnşaat nedeniyle kovanların bırakılabileceği alanlar oldukça daralmaktadır. Bu da önümüzdeki dönemde ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkacaktır. Daha şimdiden yer darlığı nedeniyle arılar çok kötü şartlarda karmaşa içerisinde bir arada kışlamaktadır.

Kışlatma dönemlerinde en büyük zarar arıların kışlatmadan sonra faal hale geldiği bahar mevsiminde görülmektedir. Kışlatma yerinin havasız, nemli, gürültülü, ahır ve egzoz gazları başta olmak üzere diğer zararlı gazlara maruz kalacak şekilde olması kayıpları artırmaktadır. Özellikle arılarını evde kışlatan arıcılar kovana hiç hava alamayacak şekilde bırakmakta, bu durumda ise arı kayıpları artmaktadır. Sezonun süresi ve mevsimlerde kış kayıplarını etkileyebilmektedir. Örneğin içinde bulunulan 2011-2012 sezonunda kışlatmada çok büyük kayıplar olacağı düşünülmektedir, çünkü kış uzun ve soğuk geçmektedir.

Arıların Ardahan'da kışlatılması ile ilgili iki yöntem önerisi ortaya çıkmıştır;

1. Her arıcının kendi arılarını kışlatabileceği, şahsına özel kışlatma tesisleri olmalıdır. Çünkü toplu kışlatma ortamında arıların birinde oluşacak hastalık, diğer tüm arıları tehdit edecek ve sönmelerine sebep olabilecektir. Bu risk göze alınmamalıdır. Birçok arıcımız hali hazırda kendi kışlatma mekanını kullanmaktadır. Kışlatma kayıplarının büyük kısmı güz bakımının iyi yapılmamasından kaynaklanmaktadır.
2. Birçok arıcının arılarının bir arada kışlayabileceği, iklim, sıcaklık, nem kontrolü yapılabilen, ortalama 500 arı kapasiteli modern tesislerin yapılması gerekecektir. Bu sayede arıcılar küçük bir ücret karşılığında arılarını güvenli ortamlarda kışlatabilecek ve bu tesislerin işletmesini yüklenen Birlik, gelir elde edebilecektir. Kafkas arısı doğal olarak bölgenin arısıdır. Eğer doğru tesisler ısının, nemin, gürültünün, hastalıkların kontrol edilebildiği tesisler oluşturulursa arıların il içinde kışlamaları verimliliklerini de artıracaktır. Toplu kışlatma yerlerinin olması arıların kireç hastalığına yakalanmalarının önüne geçecektir. Kışlatma tesislerinin toprak zeminli kapalı fakat havalandırılmalı olması tavsiye edilmektedir. Bu sistem nem oranının da en aza indirilmesini sağlayabilecektir.

Kışlatma kayıpları yaşanmasının sebebi arıcılarımızın kışlatmaya iyi hazırlık yapmaması ve bilgisizce davranışlar içerisinde bulunmalarıdır. Kışlatmadan en az kayıpla çıkabilmek için hastalıkla mücadelenin iyi yapılması, arılara kışı geçirmek üzere kendi ballarından yeterince verilmesi, kovanlarının temiz tutulması, ana arının da sürekli genç tutulması gerekmektedir. Öte yandan kışlatma kayıplarının nedenlerinin bilimsel olarak araştırılması gerekmektedir.

4.3.5. Ballı Bitki Varlığının Korunması

Arıcılık ve bal ile ilgili konuşulurken ballı bitkiler konusuna değinilmemekte ya da konuya gereken önem verilmemektedir. Halbuki hem arının kendi besini hem de insanoğlunun besini olan balın kaynağı ballı bitkidir. Ballı bitkiler olmadan arı bal üretmez. Bu yüzden Kafkas arısının verimliliği ve devamlılığı için ballı bitkilerin korunması ve artırılması çalışmaları gereken önem verilmelidir.

Ardahan'da ballı bitki mevcudu ilin övünç kaynağıdır. Tespit edilebilen 25 kadarı endemik yaklaşık 1600 tür içerisinde sarıbaş, kılıç otu, üçdal, kabalak gibi önemli 300 civarında ballı bitki de bulunmaktadır. Buna rağmen 15 yıl önceki ballı bitki durumu ile günümüz karşılaştırıldığında bölgede bazı bitkilerin tamamen yok olduğu veya sayılarının önemli oranda azaldığı görülmektedir. Ballı bitkilerin önündeki en büyük engellerden biri de erken ve aşı-

rı otlatma ve biçme faaliyetleridir. Erken yapılan bu faaliyetler bal sezonu gelmeden yani arı nektarı bitkiden almadan ve bitki tohumlarını salmadan yani çoğalmaya dönük hamlesini yapmadan bu fırsatların ölmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda hem bal verimi düşmekte hem de ballı bitki mevcudu azalmaktadır.

4.3.6. Tanıtım ve Pazarlamada Yaşanan Sorunlar ve Markalaşma

Bölgede Ardahan balından bahsedilirken, bal organik, doğa temiz, el değmemiş, çiçekler çok çeşitli, arı Kafkas arısı vb. birçok önemli özellik sayılmaktadır fakat ülkenin geri kalanında bulunan tüketiciler bu özellikleri bilmemektedir. Örneğin, herhangi bir markete giren kişi özellikle Ardahan balı istiyorum gibi bir talep içerisinde değildir. Bu nedenlerden dolayı Ardahan balının diğer ballardan ayrılan özellikleri, bir anlamda alametifarikası tüketicilere aktarılmalıdır. Bu sayede Ardahan balı piyasada aranan bir bal haline getirilmelidir. Bu faaliyetler yapılmadığı sürece Ardahan balının çok iyi olduğunun bölge halkı tarafından bilinmesi bir şey ifade etmeyecektir. Bunun için en iyi yöntemlerden biri tescildir.

Ardahan arıcılarının sorunu balı satamamaları değildir. Sorun büyük ölçüde balın değerinin altında fiyatlara satılmasıdır. Hatta kendi balını Ardahan balı diye satmak isteyen yabancıların sızma çalışmaları da bölgede gözlemlenmektedir.

Ardahan'dan il dışına ballar genelde 27 kg'lık tenekelerde, üzerlerinde herhangi bir isim, marka, yer adı olmadan satılmaktadır. Bu çeşit satışın durdurulması gerekmektedir çünkü bu tenekelerin üzerinde balın Ardahan balı olduğuna ilişkin herhangi bir işaret mevcut değildir. Öte yandan gerçek balla sahte bal ayırt edilmemiştir. Ülkenin birçok yerinde insanlar Ardahan balı diye Gürcistan'dan, İran'dan veya başka illerden gelen balları tüketmektedir. Kaçak bal girişinin ve sahte bal satışının önlenmesi gerekmektedir.

Ardahan balı için bazı markalaşma girişimleri mevcuttur. Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği'nin Hacettepe Üniversitesi yardımıyla yürüyen coğrafi işaret başvurusu, Patent Enstitüsü'ne yapılan marka başvurusu ve Serhat Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Ardahan Arıcılık Ortak Hizmet Bölgesi Projesi" ile bu çalışmaların ivme kazanması beklenmektedir. Bu proje ile birlikte bal paketleme tesisi Temmuz veya Ağustos aylarında arıcılarımızın hizmetine sunulmuş olacaktır. Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliğimiz de kurumsallaşma çalışmalarına önem vermeli ve Birlik tanıtımı açısından kendisine güzel bir logo belirlemelidir.

4.3.7. Kalkınma Ajansının Ardahan Arıcılığına Yönelik Sunabileceği Destekler

Daha önce de değinildiği gibi Ajans'ın desteklediği proje sayesinde Ardahan bir paketleme ve balmumu üretim tesisine kavuşacaktır.

Bunun yanında Ajans'tan destek talep edilen konu başlıkları şu şekilde oluşmuştur;

- Modern kovan yapımı ve arıclar için bu kovanların alımına destek olunmalıdır. Kovanların en az 10-15 yılda bir yenilenmesi gerekmektedir. Kovanların yenilenmesi hastalıklarla mücadelenin daha etkin yapılabilmesine olanak sağlayacaktır.
- Ajansın ana arı alımını desteklemesi gerekir. Böyle bir desteğin oluşması durumunda Posof'ta 6, merkez ve Hanak'ta 1'er olmak üzere 8 aktif ana arı üreticisi bölgenin ana arı ihtiyacını karşılayacaktır. Kafkas ırkı ana arıya il dışından da ciddi talep vardır.
- Ajans hijyenik ortamda bal süzme ve sağım işlemlerinin yapılabilmesi için bal sağım çadırlarına destek olabilir. Bu sayede arıclar arılarının başında hijyenik ortamlarda ballarını sağabileceklerdir. Bu destek arıcı evleri şeklinde de olabilir. Örneğin kovan şeklinde tasarlanacak arıcı evleri hem arıcının arısının başında konaklamasını kolaylaştıracak hem de hijyenik ortamda faaliyetlerin yürütülmesini sağlayacaktır.
- Ajansın destekleyebileceği bir başka alan ise arı zararlıları için çit yapımı olabilir.
- Ajansın desteklemesinin uygun olacağı en önemli alanlardan bir tanesi kışlatma tesislerinin yapımıdır. İster bireysel ister toplu şekilde olsun kışlatma tesisleri Ardahan arıcılığı için büyük önem arz etmektedir.
- Ajans ildeki kurumlarla işbirliği içerisinde ilaçlama faaliyetlerine destek verebilir.
- Arıcların örgütlenmesine destek olunabilir. Bu anlamda araştırma komisyonları kurulabilir.
- Ana arı üretim eğitimi ve kovanları için destek olunabilir. Ana arı üretim birliğinin kurulmasına yardım edilebilir.
- Arıcılıkla ilgili önemli eserler bastırılıp arıcılara dağıtılabılır (Örneğin Nazım Muğan'ın kitabı).
- Belirli arıcların desteklenmesi yoluyla bölge ihtiyacının karşılanabileceği düzeyde ana arı yetiştirilmesi sağlanabilir.
- Bölgede ballı bitkilerin yeri ve çiçeklenme zamanlarının tespiti için "flora haritalarının" oluşturulmasına destek verilebilir.
- Ballı bitkilerden oluşan bal ormanları desteklenebilir.

5. Sonuç

Arıcılık tüm insanlığın binyıllardır kendine uğraş edindiği, besin ve geçim sağladığı bir faaliyettir. Günümüzde de hemen hemen bütün Dünya ülkeleri arıcılığın temel ürünü olan balı üretmekte ve/veya doğrudan ve dolaylı olarak tüketmektedir. Bunun yanında Çin, Arjantin, Almanya gibi ülkeler bal ihraç ederek üreticilerinin gelirlerinin artırebilmektedirler. Arıcılığı ürün elde etmenin yanında tozlaşmayı sağlayıcı ve hızlandırıcı bir faaliyet olarak değerlendiren ülkeler de bulunmaktadır. Son yıllarda bal ile birlikte arıcılıktan elde edilen yan ürünler olarak bilinen arı sütü, propolis, polen gibi maddelerin sağlık açısından önemi daha fazla anlaşılır olmuş ve arı ürünleri ile yapılan tedavi anlamında kullanılan “apiterapi” uygulamaları daha çok rağbet görmeye başlamıştır.

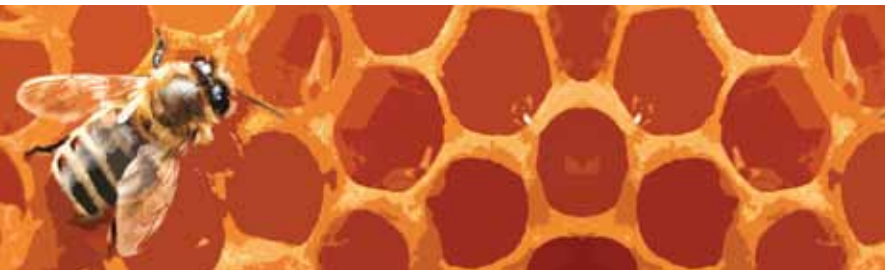
Türkiye kovan sayısı ve bal üretimi konularında dünya ikincilikleri ile önemli bir yere sahiptir. Buna rağmen; kovan başına elde edilen düşük verim, üretimin büyük bir kısmının iç pazarda tüketiliyor olması, dolayısıyla ihracatın yok denecek kadar az olması, diğer arı ürünlerinin üretim ve pazarlamasının yeterince yaygınlaşmamış olması, apiterapi faaliyetlerinin yeterince bilinirliğinin olmaması gibi nedenler bu sektörden elde edilen katma değer in düşük kalmasına neden olmaktadır.

Arıcılık, Ardahan için yarattığı istihdam ve sağladığı gelir nedeniyle özel bir öneme sahiptir. İlin coğrafi konumu, iklimi ve el değmemiş doğası arıcılık için çok büyük fırsatlar sunmaktadır. Bunun yanında arıcılığın Ardahan için uzun yıllardır süre gelen bir faaliyet olması ilde bir arıcılık kültürünün yerleşmesine neden olmuştur. Söz konusu etmenler değerlendirildiğinde 500’den fazla ailenin besin ve geçim/ek gelir kaynağı olan arıcılığın Ardahan için önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Kovan başına verim ve balın satış fiyatları göz önüne alındığında Ardahan’daki arıcılığın ülke genelinden daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Buna rağmen ildeki arıcılarla birlikte tüm otoritelerin görüşü; Ardahan’ın başta Kafkas arı ırkının gen merkezi olması ve ülke ortalamasının çok üzerinde bir oranda ballı bitki yetişen el değmemiş arazilere sahip olması nedeniyle Ardahan’daki arıcılığın çok daha iyi durumda olması gerektiği yönündedir.

Ardahan arıcılığının sorunları ve çözüm önerileri tüm paydaşlar tarafından uzun zamandır dile getirilmekte olup, sorunlar ve çözüm önerilerinde ortak fikirler oluşmuş olmasına rağmen bazı sorunların çözümünde ilerleme sağlanamamaktadır. Ardahan’da arıcılığın istenilen düzeyde gerçekleştirilememesi ve beklenen gelirin elde edilememesi ile ilgili başlıca sorunlar şu şekilde özetlenebilir:

- Arıcıların büyük bölümü orta yaş veya yaşlı kişilerden oluşmaktadır, genç arıcı sayısı oldukça azdır. Bu durum eski yöntemlerin devam ettirilmesine ve dolayısıyla bakım, besleme, hastalıklarla, parazitlerle ve arı zararlılarıyla mücadelede yetersizliklerden ötürü düşük verim elde edilmesine neden olmaktadır. Yüksek verim sağlanması için yapılması gereken genç arıcıların desteklenmesi, ildeki gençlerin arıcılığa ilgi duymalarının sağlanması ve modern yöntemlerin uygulamasıyla arıcılıkta veriminin artırılmasıdır. Arıcılık faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin artırılması da gençlerin arıcılığa ilgilerinin artmasına katkı sağlayacaktır.
- Ardahan'da ikliminin soğuk olması ve kışların uzun geçmesi bazı arıcıların kışı geçirmek üzere arılarını Artvin'e götürmelerine neden olmaktadır. Bu arılar erken gelen bahar sayesinde daha çok nüfusla bal sezonuna girebilmektedirler. Buna rağmen Artvin'deki ırkın sağlığının bozulmuş olması dolayısıyla arıların kışa dirençlerinin düşmesi, çalışma saatlerinin değişmesi, oradaki kötü koşullar nedeniyle uğranan zayıfla birlikte kışlatma masraflarının oluşması gibi nedenler, bu uygulamanın genel kabul görmemesine ve tartışmalara yol açmasına neden olmaktadır. Yapılması gereken arıların kışı ilde geçirebilecekleri uygun ortamlar oluşturmak, bölgede bulunan arı kolonilerinin sağlığının temini için ıslah çalışmalarını hızlandırmak ve diğer illerden arı girişini engelleyerek ırkın sağlığını korumaktır. Bunun sağlanabilmesi için yapılacak bilimsel çalışmalar neticesinde Ardahan ilinin kendi içinde izole bölge olması önerisi katılımcıların bir kısmı tarafından desteklenmektedir.
- Arıcılar, baldan ve diğer arı ürünlerinden yeterince gelir elde edemedikleri için ek iş yapmak zorunda kalmaktadırlar. Ardahan balı ve diğer arıcılık ürünleri için herhangi bir marka, coğrafi işaret, tanıtım, reklam çalışması vb. olmaması ve balın özelliklerinin ülkenin genelinde bilinmemesi balın hak ettiği değeri bulmasını önlemektedir. Yapılan marka ve coğrafi işaret başvuruları bir an önce sonlandırılmalı, diğer arıcılık ürünlerinin üretim ve pazarlamasına gereken önem verilmeli ve bunların gerçekleşmesi akabinde organik bal ve arı ürünleri üretimine geçilmelidir.
- Ardahan'da arıcılığın istenen verimde yapılamamasının önemli nedenlerinden biri de örgütlenme geleneğinin zayıf olmasıdır. Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği çalışmalarına fedakâr bir şekilde devam etmektedir fakat arıcıların tamamı henüz birliğe üye değildir ve üye olan arıcıların da birlik çalışmalarına katkıları çok sınırlıdır. Birliğin daha etkin hale gelebilmesi için gelir getirici faaliyetlerde bulunması ve maddi anlamda elinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Buradaki en önemli adım Ardahanlı arıcıların Birliklerine sahip çıkmaya başlamaları olacaktır.

Sonuç olarak arıcıların profili, iklimsel zorluklar, ırkı tehdit eden unsurlar, tanıtım ve pazarlamadaki eksiklikler ve örgütlenme yetersizliği gibi sorunların çözümü için bütüncül bir stratejinin geliştirilmesi ve ilgili paydaşların sahiplenmesi gerekmektedir. Katılımcı bir şekilde organize edilen çalıştayın bu amaca hizmet etmesi ve benzer çalışmalarını te-
tiklemesi hedeflenmektedir.

Ek 1

Serhat Kalkınma Ajansı Ardahan Kafkas Arı İrki Ve Arıcılık Çalıştayı Ses Kayıtları Dökümü 09.02.2012

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birlik Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu'nun Konuşması:

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, Serhat Kalkınma Ajansı Genel Sekreterim, İl Genel Meclis Başkanım, diğer Daire amirlerim, diğer üye arkadaşlarımız, il dışından gelip bize şu anda katılan il birlik başkanlarımız, Ağrı İl Birlik Başkanı, Birlik Başkan Yardımcısıyla aramızda, Mersinden İl Birlik Başkan Yardımcısı şu anda aramızda kendilerine teşekkür ederiz. Bu kadar uzun yolu kat edip buraya kadar hepiniz hoş geldiniz. Bugün burada Kafkas arı ırkıyla ilgili arıcılık çalıştayı, Serhat Kalkınma Ajansı tarafından düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu çalıştay düzenlenmeden önce Serhat Kalkınma Ajansı Ardahan temsilci arkadaşlarımızla ilçe ilçe, köy köy arıcılarımızı yerinde ziyaret ederek, arıcılıkla ilgili olan eksiklerimizi beraber tamamladık ve bu eksikleri ortaklaşa olarak giderebilmemiz için bu çalıştaya karar verdik. Çalıştayda gezginci arı arkadaşlarımızı ziyaret ettiğimiz zaman tespit ettiğimiz eksiklikler, kışlatma ile ilgili sorunlar, ondan sonra sonbaharla ilgili (zaten gezdiğimiz zaman 11'nci ve 12'nci aylardı) arı hastalıklarıyla ilgili sıkıntılar gündeme gelmişti. Kışlamalarla ilgili, arı bakımı ile ilgili sorunlar... Bunları biz ne yaparız nasıl çözebiliriz diye düşündük, Kalkınma Ajansımızla ile biz bunları arıcılık çalıştayıyla gündeme getirelim dedik ve bu sorunları anarak toplu olarak burada arıcı arkadaşlarımızla tartışarak çözebiliriz. Ayrıca kapasite artırımına gidelim diyoruz. Şuanda ilimizde il birliğimizde 58.000 komple arı sayılmıştır. Yalnız aktif kovan olarak görülen rakam 43.000 dolaylarında, arkadaşlarımızla görüştüğümüz zaman Serhat Kalkınma Ajansı diyor ki kapasiteyi artıralım. Bu kapasiteyi artırdığımız zaman yani oldu ki 40.000-80.000 kovanlara çıktı. Ya da 100.000 kovanlara çıktı. Bu 80.000 kovani arılı kovani satamadığın zaman ne olacak? 80.000'lere artığı zaman verimimiz %60'lara çıkacaktır. Bu elde ettiğimiz arı ürünlerimizde de aynıdır. Oldu ki 2011 yılında almış olduğumuz balı biz pazar bulamadığımız zaman ne yapacağız? Kaliteyi artırdığımız zaman bunlara çözüm yolları, çözüm önerileri bulabilmemiz için bugün siz arıcı arkadaşlarımızla bir araya gelmiş bulunmaktayız. Burada uzman arkadaşlarda işte bu işi bilen arkadaşlarda il genelinde Kafkas arı ırkını yaşatabilmemiz için ve bunları biraz önce bahsettiğim gibi kışlatma, arı hastalıklarıyla mücadele vb. bütün sorunları çözebilmemiz için burada toplanmış bulunmaktayız.

Kafkas arı ırkının gen merkezi olduğumuz bir ilde yaşıyoruz. Tek bir ırka sahibiz, buna da inşallah Serhat Kalkınma Ajansımız bugünden itibaren el atmış bulunmaktadır. Bunu

beraber çözeceğimize inanıyorum. Bundan önce zaten 2010-2011 yıllarında Sayın Valimizle bir araya geldiğimiz zaman diyorduk ki ya biz elde ettiğimiz arı ürünlerini örneğin balı nasıl tüketeceğiz. Elde ettiğimiz bu balı pazar bulmadan neler yapabiliriz diye konuştuk. Sağ olsun Sayın Valimle bu yıl, 2011 yılında, Serhat Kalkınma Ajansı'na sunmuş olduğumuz proje de bal, bal paketleme, bal mumu çekme eğitim var. Sayın Valimiz vasıtasıyla, aracılığıyla bunu sunduk. Bu projemiz Serhat Kalkınma Ajansı tarafından hayata geçti. Ve bu projeyi sunmak ta Ardahan Valiliği İl Özel İdaresi Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından kabul edildi. Ardahan İl Özel İdaresi, Köylere Hizmet Götürme Birliği, Ardahan İl Tarım Müdürlüğü, Kafkas Gen Merkezi Müdürlüğümüz, Ardahan Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi Ve Arıcılar Birliği ile ortaklaşa yürütülecek olan projeyi bu yıl 2012 yılında 20 Şubat'ta Posof ilçemizde başlayacak olan eğitim projemizle 2 Martta merkezde bitirmek üzere başlatıyoruz. Bal paketleme projemiz için Sayın Valimize saygılarımızı sunuyoruz. Gelir gelmez hemen bu çalışmalar başlayacaktır. Bir süre beklemeden sonra bugün biraz önce yine görüştüm, patent enstitüsüyle daha önce başvurmuş olduğumuz birliğe ait olan patentimiz yarın tescil edilmek üzere bize bu haber de verildi. Gözünüz aydın olsun. Değerli arkadaşlar onun yarın artık tesciline başlayacağız. Coğrafi işaretle ilgili çalışmamız Hacettepe Üniversitesi'nde devam etmekte olduğu için biz normal marka ile verdik bal paketleme projemiz de geçti. Bu paketleme projemizde sanıyorsam 7'nci 8'nci aylara kadar yetişecektir. Hem bu yıl üretmiş olduğumuz balları Sayın Valimin girişimleriyle paketleyip satacağız. 2010-2011 hep bir araya geldik hocam nasıl piyasa buluruz 100 ton balı yâda 200 ton balı nerelerde pazarlayabiliriz? Bunun için bizde bu ikinci bir marka başvurusunda bulunduk. Yaklaşık olarak 7 aydır süren çalışmalar sonucu bu markamız yarından itibaren tescil edilecektir. Markayı kapsayan ürünlerimiz bal, polen, propolis arı için başvuruda bulunmuşuz. Hepinize hayırlı uğurlu olsun. İnşallah 2012 yılında yapmış olduğumuz bal paketleme projesiyle üretmiş olduğumuz ballarımızı bu şekilde pazarlayacağız ve eksiklerimizi de şu anda burada gündeme getireceğiz. Bunları kapasite artırma vb. ne gibi eksiklerimiz varsa siz arıcı arkadaşlarımızda hep gündeme getirip, değerli uzman arkadaşlarla bu işe çözüm bulacağımıza inanıyorum. Serhat Kalkınma Ajansımıza şimdiden teşekkürlerimizi sunuyoruz. İnşallah bu Ardahan arıcılığını el ele vererek kalkındırmayı düşünüyoruz. Sağ olun saygılarımı sunuyorum. Serhat Kalkınma Ajansına Teşekkürlerimi sunuyorum. Ben birlik başkanı olarak ilk 2 madde ile ilgili konuşmak istiyorum. Düşük ve yetersiz bakım konusunda; bizim elimizde olan kovanlı arılarımızı daha iyi nasıl verimli hale getirebiliriz bunları buradaki arıcı arkadaşlarla tartışalım. Yetersiz bakım ve hastalıklarla mücadele olduğunda zaten düşük verimli olan arı kovanlarımızın verimi daha düşük olur. Bal hasat sezonuna verimli ana arılarla girmemiz gerekiyor. Buna böyle şekilde girdiğimiz

zaman verim olur, ancak bunun da yapılabilmesi için diğer arıcılarımıza önerimiz, kovanda bulunan ana arının 2 yıldan daha fazla yaşamaması yani verimsiz hale geldiği zaman bizim ya kendi imkânlarımızla ya da ana arı üretici bakanlık tarafından sertifikalı ana arı üreticilerinden ana arı alarak bu verimsiz kovanlarımızı verimli hale getirmektir. Ve verimli vermiş olduğumuz ana arı o kovandaki yumurta sayısı fazlalaştıkça bal sezonuna girdiğimiz zaman bu kovandaki mevcut arılarla girdiğimiz zaman en azından bir kovanımızda bir üst ya da iki bal attığımız zaman bal verimini de artırmış oluruz. Arı hastalıklarıyla ilgili yaklaşık olarak bir ay önce Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Türkiye Arı Merkez Müdürlüğünden bize intikal eden bir yazı arı ve hayvan hastalıklarının ihbarıyla ilgili. Bu arı hastalıklarıyla ilgili ben söyleyeyim. Anan arı hastalıklarında bizim arı hastalıklarında bulunan, akar diye bir hastalık var. Bu hayvan hastalıklarıyla ilgili iki tane arı hastalığını kapsamaktadır. Yalnız işte bu konularda ihbar geldiği zaman bakanlık tarafından ve Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından bir komisyon oluşturulacak. Bu gelen ihbarlar yerinde incelenecek, gerçekten kovanlarımızda hastalıklı kovanlarımız imha edilecek. Ve bakanlık tarafından %50 bir maddi imkân oluşturulacak komisyon tarafından bilmiyoruz biz. Ardahan'da arılı kovanlarımız 400 lira değerinde ama bir Trabzon'da, ordudaki arılarla bizim Kafkas arı ırkı farklı olduğu için farklıdır. Yine tarım il Müdürlüğü tarafından oluşturulacak bir komisyon bu hastalıklı kovanları yok ettirdikten sonra Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından biraz önce de bahsettiğim gibi %50 bir maddi imkân çiftçiye, üreticiye iade edilecektir. Evet kurulmuş olan o komisyon o bölgedeki kovanın değerini belirleyecek Bakanlık o kovanlara verdiği 400 liralık bir değeri 200 TL'si bakanlık tarafından yapılacaktır. Ama biz eğer gerçekten bölgemizde böyle bir hastalık yaşıyorsak ihbar edilmesini rica ediyorum, yani bu hastalığın çok ciddi boyutlarda, dünyada ve ülke genelinde görüldüğünden bahsedildi ve bu konuda da arkadaşlarımdan ricada bulunuyorum. Gerçekten böyle bir şey varsa saklamasınlar bize haber verin, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ne gelerek uzman kişilerimizle görüşerek gerçekten hastalık varsa bunlar tespit edilip belirli bir fiyat konularak yok edilerek Bakanlık tarafından verilen rakam ödenmesini buradan talep ederiz. Saygılar sunuyorum.

Serhat Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Sayın Dr. Hüseyin Tutar'ın Konuşmaları:

Sayın Valim, kıymetli Belediye Başkanım, İl Genel Meclisi Başkanım, kıymetli dışarıdan gelen misafirlerimiz, Ardahan'da arıcılıkla ilgili işte etmiş olan kıymetli temsilciler, hepinize saygılarımı sunuyorum. Serhat Kalkınma Ajansı ve Türkiye'de genel olarak kalkınma ajanslarının varlık nedenlerine baktığımız zaman, kalkınma ajanslarının kurulması aslında Avrupa Birliğine baktığımız zaman bizim sürecimiz, biraz geç başlamış bulunuyor. 2000'li

yıllardan sonra ülkemizde kalkınma ajansları gibi yerelden kalkınma kararlarını verecek kurumların oluşması, Avrupa birliği sürecine, veyahut ta dünyanın önde gelen ülkelerine baktığımız zaman geç oldu. Ama geç olmuş olması bir şeyi değiştirmez. Sonuç itibari ile başladı şükür ve dolayısıyla bizim varlık nedenimiz aslında, yerelde bulunan aktörlerle birlikte hareket etmektir.

Hiç bir kalkınma programı, yeryüzünde uygulanan hiçbir paradigma, örneğin Ankara'dan masa başında tasarlayıp işte Ardahan'da Ardahan'ın her hangi bir ilçesinde, Ağrı'da, Kars'ta uyguladığınız herhangi bir program, insanların görüşlerini almadan, onlar tarafından bu programların sahiplenmesi sağlanmadan hiçbir zaman yol alamazlar ve dolayısıyla da başarıya ulaşma şansları çok çok düşüktür. Bu nedenle gerçekte yapılması gereken, doğru olan karar şudur: Kim hangi programı uygulayacaksa o programa yerelde bulunan ve o konuyla iştigal etmiş olan insanların görüşlerini, karar mekanizmalarına dahil etmek dolayısıyla ulusal bir ölçekte bir bakış açısına sahip olabilmek ve aynı zamanda yereldeki bakış açısını ve tecrübesini de o programa o yol haritasına entegre etmektir. Bunu başarabilmiş olan toplumların, hakikaten çok ileri bir noktaya gittiklerini görüyoruz; dolayısıyla kalkınma ajanslarının ve Serhat Kalkınma Ajansının temel varlık nedeni budur. Bunun ötesinde herhangi bir varlık nedeni yoktur. Yani bölgemizde sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurumlarının, özel sektörün, müteşebbislerinin bir araya gelerek belirleyeceğimiz yol haritasına sahip çıkmak ve bu yol haritası doğrultusunda adım adım sabırla ilerlemek hedefimizdir. Tabi ki sorunlar bir günde oluşmadığı gibi bir günde de çözülmeyecektir. Sabırla ve istikrarlı bir biçimde tayin ettiğimiz beraber tayin etmiş olduğumuz yol haritasına sahip çıkmak suretiyle inşallah iyi bir noktaya geleceğiz. Bu bizim bölgemiz için geçerli olduğu gibi Türkiye'nin diğer bölgeleri içinde geçerlidir. Bizim gibi benzer kalkınma ajansları da mevcuttur. Aynı amaç için onlarda çalışıyorlar. Ülkemizin kalkınması, refahı, refah seviyesinin artması bizim temel olarak varlık nedenimizdir. Şimdi kalkınma ajansının burada Ardahan Yatırım Destek Ofisi tarafından organize edilen bu çalışma tamamıyla, yerelden kaynaklanan bir ihtiyaçtır. Bunun temel nedeni şudur: Değerli katılımcılar şimdi artık Türkiye'nin her yerinde veyahut ta dünyanın her yerinde uygulanan kalkınma programlarını olduğu gibi getirip bizim bölgeye uygulamanın adapte etmenin hiçbir anlam ve hiçbir mantığı yoktur. Şöyle bir şey düşünelim: Kalkınma dediğimiz hadiseyi tıpkı bir insan gibi düşünelim, gözün işlevi görmektir, kulağın işlevi duymaktır, coğrafyalar da bunlar gibidir. Türkiye çok büyük bir coğrafyaya sahiptir. Ve bu coğrafyaya işte Trakya'dan, Kayseri'den, Ardahan'dan, Kars'tan örnekler verelim. Karsta uyguladığınız bir programı, Ardahan'da uyguladığınız bir programı Kayseri'de uygulamaya kalkışırsanız veyahut ta Trakya'da uygulamaya kalkışırsanız başarılı olamazsınız. Neden çünkü buraların kendine özgü kalkınma

dinamikleri vardır. Çünkü bu coğrafyaların tabiatı farklıdır. Bu insanların kültürü, olaylara bakış açısı bir birinden farklıdır. Dolayısıyla kalkınma meselesini de aynen bir organizma gibi düşüneceğiz. Ve dolayısıyla kendi öz yeteneklerimize bağlı olarak, kendi kalkınma programımızı bunun üzerine inşa etmek zorundayız. Böylelikle coğrafyamızı önümüze getireceğiz ve bizim elimizde, hangi zenginliklerimiz vardır, bizim burada uygulayacağımız programların nasıl bir farklılık üzerine inşa edilmesi gerekir, bizim farkımız nedir, bunları düşüneceğiz. Kısacası eğer bizim farkımızı ortaya koyabilecek unsurları alt alta getirirsek ve bunları sistematik bir hareket tarzı haline getirebilirsek işte o zaman vermiş olduğumuz teşvikler, hibeler, çizeceğimiz yol haritaları o zaman anlamlı bir amaca hizmet eder ve anlamlı bir sonuca ulaşır. Değilse kopya yoluyla orada uygulandı ben burada istiyorum şeklindeki bir mantık hiçbir zaman bizi bir adım öteye götürmez. Bu bağlamda bizim kalkınma amacımızın, kalkınmada yeni dönemdeki paradigmamızın, kalkınmayla ilgili yaklaşımımızın kendi öz yeteneklerimize uygun olması gerekiyor. Aslında benim şu anda bahsettiğim farklılık kavramı tamda markalaşmayla ilgili bir durumdur. Bizim markamız nedir? Marka dediğimiz şey, aslında özüne baktığımız zaman kavram olarak benim farkın ne sorusunun cevabıdır. İnsanlar beni nasıl tanısınlar, yeryüzündeki ve bizim ülkemizdeki insanlar beni ne ile tanısınlar, dolayısıyla alametifarikam nedir? Eğer ben bunu keşfedebilirsem o zaman kendi markamı ortaya koymuş olurum. Şimdi bu bağlamda bu çalıştayda birinci husus; mademki sürekli olarak devlet yöneticilerinden, sivil toplum kuruluşlarından, en basitinden bizim orda Kafkas arısı mevcuttur, bizim balımız süper, bizim işte şöyle bir özelliğimiz var vs. duyuyoruz. Güzel ama bunu kim biliyor? Yani İstanbul'a gittiğiniz zaman markete giden bir vatandaş rasyonel olarak; ben Kafkas arı ırkından, Ardahan'da üretilmiş, Ardahan'dan sofraya şeklinde bir sloganla yola çıkılmış bu ürünü istiyorum, yüzlerce bal var onu değil de bunu istiyorum şeklinde bir piyasa ihtiyacı yaratabilmiş miyiz? Eğer yaratamamışsak istediğimiz kadar hepimiz diyelim ki ya bizim mükemmel bir balımız var. "Mükemmel bir tabiatımız ve bizim mükemmel bir balımız vardır" diyelim, bu çokta fazla bir işe yaramaz. En nihayetinde biz bunları niye yapıyoruz? Bu üretimi, pazarlamayı... Sonuç itibarıyla ürünümüzü satacağız. Ve oradan gelir elde edeceğiz ve hayat seviyemizi ve kalitemizi yükselteceğiz. Eğer bu bizim hayat seviyemize ve kalitemize bir dönüş olarak yansımıyorsa o zaman bu faaliyeti yürütmenin çok ta fazla bir anlamı yok. Dolayısıyla bunu, bu hedefi gerçekleştirmek için elde ettiğimiz ürünü hakikaten piyasada aranan bir ürün haline getirebilmemiz için bizim ne yapmamız gerekir? Bizim temel alt yapı sorunlarımız nelerdir? Markalaşmayı, coğrafi işaretlemeyi, kendi özelliğimizi, farklılığımızı ortaya koyabilmek için temel sorunlarımız nelerdir? İşte bunları tartışmak ve birbirimizden tecrübe aktarımı yaşamak amacıyla bu çalıştay sektörün bir

çalıştayı olacaktır. Bundan sonrada daha da genişlettilerilek devam ettirilmesi taraftarıyım. Yani bu anlamda ilgili olarak ben literatürü karıştırmak istedim. Elimde yayın yok. Yani küçük broşürleri kastetmek istemiyorum. Böyle toplantılar yapılmış hakikaten kayda geçirilmiş ciddi anlamda analiz edilmiş kitaplara fazla rastlamadım. Böyle bir şey yapılmamış. O halde yapmamız gereken kendi kendimize sahip çıkmak kendi sorunlarımızı tartışmak bunları kayıt altına almak ve dolayısıyla bunlar üzerinden gerçekçi politikalar geliştirmek ve bu anlamda da yol haritamızı belirlemektedir. Şimdi genel olarak dünyada bir eğilim mevcuttur. Evet yani biz burada farklı farklı arıcılık işiyle iştigal eden insanlarız. Bu doğrudur; dolayısıyla biz birlikte hareket edeceğiz. Başka coğrafyalara bal üretimi yapan insanlar vardır. Bizde birlik içerisinde kendi ürünümüzü onlara rekabet avantajı elde edebilmek için bu birlikteliğimizi sürdürmemizin bize çok büyük faydası var. Birinci faydalarından bir tanesini söyleyeyim. O bize bir tecrübe kazandıracak. Tecrübe aktarımı inanılmaz düzeyde iyidir. Ne kadar bir araya toplanırsak, tecrübelerimizi bir birimize aktarırsak hem Türkiye'deki gelişmelerden hem de dünyadaki gelişmelerden haberdar oluruz. Bu bizim için çok önemli; onun için Avrupa'da özellikle literatüre hakim olan insanların kullandığı çok güzel bir kavram var; her zaman gerçekten hoşuma giden "coopetition" dedikleri bir kavram, yani birlikte rekabet edebilme yani evet hepimiz aynı kovanda üretim veyahut ta aynı yerden üretim yapmıyoruz. Ama bir araya geldiğimiz zaman biz birliğiz. Ama kendi içimizde rekabet ediyoruz. Ama bölgemizi de diğer bölgelere karşı rekabete sokmak gibi bir zorunluluğumuz var ki bizim üstünlüğümüz ve avantajlarımız, elde edilebilir. Bu bağlamda bu çalıştay üniversitemizin değerli temsilcilerinin, birliğimizin, arıcılar birliğinin, dışardan gelen değerli konuşmacıların muhakkak tecrübeleri bizlere çok önemli ışıklar tutacak. Buradan hepsini kayda geçireceğiz ve yol haritamızı ona göre belirleyeceğiz. Bu bağlamda gurubumuz evet çok temsili bir guruptur. Arıcılarımız tabi ki bu kadar değildir. Bunlardan çok çok daha üstün bir saygıya sahiptirler. Fakat zannediyorum ki sahada görüşülen kişilerin en önemli temsilcilerinin buraya davet edildiğini biliyorum. Dolayısıyla bu kadar temsili bir grup içerisinde ben iyi bir beyin fırtınasının çıkacağına inanıyorum ve buda bize çok büyük bir katkı sağlayacak. Bu bağlamda yapılacak, olan çalışmaların hayırlara vesile olmasını diliyorum ve hepinize saygılarımı sunuyorum.

Serhat Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Üyesi ve Ardahan İl Genel Meclis Başkanı Sayın Bedrettin Çakıcı'nın Kanuşması:

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, Sayın Genel Sekreterim, değerli daire müdürlerim, Arıcılar Birliğimizin Değerli Başkanı Değerli Birlik Başkanı Arkadaşlarım ve çok kıymetli arıcılar; hepinizi saygıyla selamlıyor bu çalıştayı, hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Tabi

gönül isterdi ki bu çalışmaya katılım fazla olsun. Bizim arıcılarımız, bütün organizasyonlara gerekli ilgiyi alakayı gösterebilirler. Tabi katılımın az oluşu bizleri yıldırmamalıdır. Değerli arkadaşlarım, kendisi de arıcılıkla uğraşan bir arkadaşınız olarak bütün organizasyonlara elimden geldiğince katılmaya çalışın birisiyim. Ama tabi gördüğümüz şeylerle, bizim Ardahan'da yaşadığımız şeyler arasında ciddi farklar var. Biraz önce değerli konuşmacılar çok önemli konulara değindiler. Bunlardan birisi de Sayın Genel Sekreterimizin o alametifarika olarak bizim önceliklerimizi belirleyip topluma, bunu anlatmamızın gerekli olduğuyla ilgili bir açıklaması var. Tabi Ardahan'ımızın balı güzeldir diyoruz ama bu güzelliği kimseye pek anlatamayız, anlatamıyoruz. Bunu tescilleyerek yapabiliriz. Biraz önce birlik başkanı arkadaşımız, patent enstitüsü tarafından bizim coğrafi işaretimizin tescil edildiğiyle ilgili bir açıklamada bulundu. Bunlar son derece güzel gelişmelerdir. Ama yeterli değildir. Ardahan'ımız bu anlamda Kafkas ırkı arısını bünyesinde barındıran bir ildir. Kafkas ırkı arıda dünyada dört ekonomik öneme ait arı ırkıdır. Böyle bir özelliği nedeni ile bu ırkın tanıtımının yapılması gerekir. Bunu da bu tür organizasyonlarla gerçekleştirebiliriz kanaatindeyim. Tabi söylenecek çok şeyler var ama bu anlamda hazırlığım da yoktu. Hacı Bektaş Veli'nin çok güzel bir sözü vardır. Ben sözü daha fazla uzatmak istemiyorum. Bulduğumuz mekânda biraz soğuk. Hararet narda değil sacdadır, keramet sacda değil taçtadır. Her ne ararsan kendinde ara Kudüs'te, Mekke'de hacda değildir.

Ardahan arıcılığını, Ardahanlı arıcılar kurtaracaktır ve iyi seviyeye taşıyacaktır diye düşünüyorum. Sabırla beni dinlediğiniz için hepinize bir kez daha teşekkür ediyorum saygılarımı sunuyorum efendim. Sayın protokol çok değerli katılımcılar yeniden hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu çalıştayın hayırlı olmasını temenni ediyorum. Tabi buradaki başlıklar derneklerle bağlantılı başlıklar. Bunun üzerinde durulması gerektiğini düşünüyorum. İnsanlar yarı zamanlı yarı zamanlı demeyelim de insana göre değişir bu bizim bölgemizde bu yarı zamanla değil belki onda bir zamanla bir arıcılık faaliyeti icra edebiliyor. Tabi arıcılığımızın gelişmesinin önündeki en büyük nedenlerden biriside bu çünkü bölgemizdeki işletmeler son derece küçük işletmelerdir. Ölçek ekonomisinde üretim yapılmadığı için bizim insanımız zamanla onda birini ancak bunlara ayırabiliyor. Dolayısıyla bu durum bu alanda uzmanlaşmayı doğurmuyor. Yarı zamanla arıcılık deyimi bizimle örtüşmüyor. Onda bir zamanlı arıcılık denmesi lazımdır. Düşük verim konusu; tabi bu son derece karışık bir konu, düşük verimi doğuran birçok etken var. İşte bunlardan bir tanesi de onda bir zamanlı bir üretim faaliyetinde yüksek verim alınması düşünülemez. Düşük verimi doğuran nedenlerden birisi de biraz önce birlik başkanımızın da söylediği gibi yine Ardahan Üniversitemizin öğretim görevlisi Kemal Hocamızın da bildirdiği gibi ana arı son derece önemlidir. İki yıldan sonra ekonomik ömürlerini tamamlamaktadırlar. Bunun iki yıllık bir

ömrü vardır. İki yıldan sonraki dönem yeterli verim alınamamasını doğurmaktadır. Diğer bir konu tabi düşük verimi doğuran nedenlerden bir tanesi de yetersiz bakım. Yani bu yetersiz bakımdan kasıt nedir tabi bu da açılabilir. Kovanların fiziki şartları düşük verimi doğuran nedenlerden birisidir. Kovanlar içerisinde kullanılan temel peteğin sağlıklı olup olmaması, bu da düşük verime neden olan faktörlerden birisidir. Yine bakımın zamanı, şimdi ilkbahar döneminde arıları teşvik edebilirsiniz. Bakımı sona bırakırsanız bu düşük verimliliğe neden olabilir. Yine besleme dedik, bu bakımla birlikte ele alınacak bir konu yine hastalıklar biz dedik ama sadece bu hastalıklarla mücadele fazlada önemli bir konu değildir. Hatalıklarla mücadeleden önce bir konuya başlık koymakta yarar vardı oda neydi parazitlerle mücadele, yani bizim bölgemizde arı hastalıkları yoktur. Arı parazitleri vardır, o yaygın olan parazitte varroa jakopsini olarak nitelendirilen, var olan paraziti, birçok hastalığı tetikleyen önemli bir parazittir. Bununla da zamanında etkin bir mücadele yapılmadığından dolayı bizim bölgemizdeki, kolonilerin ülkemizdeki bal verimi de son derece düşük olmaktadır. Tabi başlıklar bunlar. Ardahan Arıcılar Birliğinin kurucu başkanıyım. Tabi bu konuda Tarım İl Müdürümüz Fevzi Bey'e tabi yine kendisini güzellikle yâd ediyoruz. Arıcılık Üretim Eğitim ve Gen Merkezi eski müdürümüz Hamza Kopuz Beylerle birlikte Ardahan'da arıcılar birliğini kurduk. İki dönem bu birliği yönetmeye çalıştım. Arıcılıkla ilgili birçok çalışma yürüttük. Ardahan'da arıcılıkta beklediğimiz verimi geri dönüşümü bir türlü sağlayamadık. Tabi bunun birçok nedeni var. Nedenlerin başında tabi biz yöneticiler geliyoruz. Serka, Serhat Kalkınma Ajansının bu anlamda arıcılığın gelişmesi yönünde ciddi bir destek olacağını umuyorum. Değerli Genel Sekreterimizde buradalar. Tabi arıcılık Ardahan'ımız için bu alametifarikadır diye düşünüyoruz. Çünkü Türkiye'nin Kafkas ırkının saf olarak kalabildiği başka bir il yoktur. Tek il Ardahan'dır. Bu anlamda bu yönümüzü öne çıkarıp Ardahan'ımızı arıcılıkla pazarlamaya çalışırsak böyle bir imaj oluşturabilirsek, son derece güzel şeyler olacaktır. Tabi sizlerin de gayretleriyle, yönlendirmesiyle arıcılığımızı bulunduğu noktadan bir adım daha öteye taşıyabileceğimizi umuyor yine sabırla dinlediğiniz için hepinize saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Serhat Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Üyesi ve Ardahan Belediye Başkanı Sayın Faruk Köksoy'un Konuşması

Sayın Valim, Sayın İl Genel Meclis Başkanım, Ajans Genel Sekreterim, Tarım İl Müdürüm, Değerli birlik başkanlarımız, muhterem arıcılar, il dışından gelen değerli misafirler, hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum, hoş geldiniz diyorum. Bu yıl elinde bal, arı kalan var mı, geçen yıldan kalan var mı, arıcılar birliği başkanının haberi var mı geçen yıldan bal kaldığı, bu sorularla neden başladım. Evet, ulusal bir televizyonumuzun çok önemli bir temsilcisi

beni aradı, dedi ki bu bal işi çok tuttu. Türkiye’de sizin gönderdiğiniz hediye balı ben bir kenara koydum, tadını unutamıyorum. Benim çiftliğim var, kovanlarım var, arının hangi çiçekten bal getirdiğini de biliyorum. Ama Ardahan’dan gelen balın yerini, benim çiftliğim, benim balım, benim kovanım tutmuyor. Dolayısıyla bana hemen bir ton ayarlayabilerseniz bu yıl bizde büyük bir kampanyayla Ardahan’da, Ardahan’ın balını Türkiye’ye Dünya’ya arz edelim. Birlik başkanımızla görüştük yok dedi. Zaten Arıcılık Müdürlüğümüzde olmadığını biliyorum, çünkü olanı da biz alıyoruz, isteyenlere servis yapıyoruz. Şimdi bizim televizyonlarda şu reklamlar çıkıyor ya, çok paralı reklamlar, niye arasında Ardahan’ın adı sayılmıyor diye herkes düşünüyor. Aslında biz çok fazla pazar problemi yaşamıyoruz. Çünkü bütün üreticilerimiz, balını ürettiği tarihten beri yakınlarına, tanıdıklarına ve onu tanıyanlara satıyor, kendi markalaşması resmi değil ama bu süreci müşteriler takip ediyor ve istiyor. Yani bizim kendi elimizde bal kalmıyor ve Ardahanlı hemşerilerimiz batıya göç eden bizim için göç ettikleri dönemde bizim için çok ciddi bir kayıp. Ama bugün için çok önemli bir güç olabilir. Ardahanlı hemşerilerimiz bu bal tadını bildikleri için 10 kilodan başlıyor 30 kiloya kadar siparişler veriyorlar. Ciddi bir bal tüketimi var. Ardahanlı hemşerilerimiz tabi ki biraz Kars’ı ve Erzurum’u da ilgilendiriyor. Bunu duyan üreticileri aslında, Ardahan’da bal satmak için sızma çalışmaları da yapıyorlar. Bunu da biliyoruz. Bunu da aslında İl Genel Meclisi Başkanımızın dediği gibi keramet hacda değil Mekke’de değil diyor ya yani bizim satıcılarımız buna da fırsat vermememiz lazım diye düşünüyorum. Gücümüzün farkında mıyız tabi ki çeşitli platformlarda çeşitli ortamlarda arıcılar bir araya geldiğinde bunu konuşuyor. Ki arıcılık hem bir hobi hem de çok ciddi bir tiryakilik hem hastalık hem de çok güzel bir üreticilik. Tabi biraz bende uğraşıyorum. Arıcılar bir araya geldiğinde avcılar gibi konuştukça açılır, o kadar çok meselesi vardır ki, aslında çokta güzel dedi kodu falan değil harika teknik şeyler konuşuyorlar. Baldan, arıdan her şeyden konuşurlar. Ama işin içinde hiç dedikodu yoktur. Bu anlamda gerçekten gücümüzün farkındalığını ancak kendimiz ortaya koymamız lazım. Şimdi patente yani coğrafi patentine marka ile ilgili patentine değineceğim. Ama önce şu yerel birikimin farkında mıyız, onu sizinle paylaşmak istiyorum.

Yerel birikim dediğimiz biraz önce Serhat Kalkınma Ajansı Genel Sekreterimizin vurguladığı literatürü taradım ama Ardahan’la ilgili Ardahan balıyla ilgili bir şeye rastlayamadım meselesine gelelim. Her toplantıda yeniden sıfırdan başlıyoruz. Her toplantıda Amerika’yı yeniden keşfediyoruz. Çokta öyle değil çünkü biz biliyoruz ki ta Kazım Mugan’da başlıyor bu iş, bunlardan başlıyor. Aslından Mugan’ın kitabı bizim için sembol olması lazım. Her evde başucu olması lazım. Serhat Kalkınma Ajansına buradan bu anlamda ricamızdır. Bu kitabın çok alımlı bir baskıyla yaptırıp basılması iyi olur, çünkü yerelden yazılmış. Ardahan’ın dağlarından, derelerinden yazılmış çok önemli bir kitaptır. Ve bunu yazan aynı zamanda

Arıcılık Enstitüsü Müdürlüğü yapmış ziraat yüksek mühendisi bir hemşerimizdir. Tabi ki 2000'li yıllarda arıcılıkla ilgili ciddi bir seminer yapıldı. Zannediyorum ki il Tarım müdürümüz hatırlar. Onunda sonuçları olmuş, bir yol haritası önerilmiştir. Ama artık bu son olsun. Konuştuğumuz platformlar, çalıştaylar, seminerler o masada kalsın. Onun da mutlaka tahmin ediyorum, en az 10 sayfa 20 sayfa bir sonuç bildirgeleri var önerileri var. Benim hatırladığım tabi bizde bal festivali çerçevesinde yine birlik başkanımızla, üniversitemizle, valiliğimizle birlikte çalıştaylar seminerler yaptık bunların da sonuç bildirgeleri var. Ve burada da çok ciddi hem yerel hem de ulusal uzmanlarımızın katkıları oldu. Bunların hepsini buraya getirmemiz lazım. Bir araya getirdikten sonra bunun takipçisi olmamız lazım. Yani kendimiz, arıcılarımız, arıcılar birliğimiz zaten bu anlamda temsil ederler. Yerel unsur, yerelliği yine vurguladı. Ajans Genel Sekreterimizin tabi yerelde kalkınma ile ilgili araka arkaya önemli sözleri var. Elbette kalkınma yerelde başlar. Yani merkezden olmuyor, işte Ajansın da bölgede kurulmuş olması benim için heyecan vericidir. Bizde orada yönetim kurulu üyesiyiz. Hakikaten işin bizzat hücrelerimize kadar farkında olarak burada bölge için neler düşüneceğiz, neler tasarlayacağız. Bir de gerçekten kuranlardan, hükümetimizden, vesile olanlardan Allah razı olsun. Çünkü böyle konuşulup ta bırakılmıyor. Tam bir yol haritası oluştuktan sonra takip ediliyor. Her anlamda takip ediliyor. Ajansın bölgede bir formatı oldu yani bu açıdan da bunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Şimdi coğrafi işaret tescili dördüncü yılına girdi. Başvurumuz şudur, yani yerelde başlamanın gereği arıcılık sektörünün bizzat da arıcıların bunu takip edip hesabını sorması lazım. Şimdi tabi ki burada Arıcılar Birliği Başkanının emeğini fedakârlığını çeşitli platformlarda ifade etmiştik. Yine bu vesileyle ifade ediyorum. Bende o anlamda farkındayım, ama dört yıl patent işi sürmez. Bunda da sorun yine kendimizden değil bir başka yerden medet ummamız. Bununla alakalı yani ben şunu söylüyorum. Aslında coğrafi işaretle ilgili Arıcılar Birliği'nin, Gen Merkezi Başkanlığının katkıları var. Hacettepe Üniversitesinin arıcılık bölümünde Profesör Kadriye Solgun'un katkıları var. Ancak bir dört yıl daha bir dört ay daha beklemeye sabrımız yok. Yani ben diyorum ki bugünkü toplantı yine vesile olsun. Ya bu coğrafya tescil işareti için ne yapmak lazım? Şimdi Türkiye'de akredite olmuş çok geniş laboratuvarlar var. Bu laboratuvarlar bu analizi yaparken para mı isteyecekler? Kaç lira tutuyor, örneğin 50 milyar lira ben belediye olarak %50'sini karşılamaya hazırım. Eminim ki özel idarede %50'sini karşılar. Yani buna artık sabrımız kalmadı. Çünkü ben öğrendiğim anladığım kadarıyla Hacettepe Üniversitesi doktora tezi yapıyor. Doktora tezini açıklamadan yayınlamadan bize bu sonucu vermemeye çalışıyor ve doktora kabul edilmeyecek diye biz bunu niye bekleyelim. Bu anlamda hep dikkatlerini çekiyorum. Hem paylaşıyorum, hem de katkı yapmak istiyorum. Bunu bir soralım eğer bu bir yıl gecikecekse 6 ay gecikecekse biz bu işi bir yeniden ele alalım. Hatta doktora tezinin yayınlandıktan sonra Ardahan'ın gücünü, imkanını, güzelliğini o tezde bunu da kabul

buyuracaklardır. O zaman biz elbette hem keyfini süreceğiz hem de reklamını yapacağız. Doktora tezinde de bu konuların ifade edilmesi çok büyük bir güçtür. Ve Ardahan gücünün farkında mı diye bir soru sordum. Tabi ki konuşmacılarda aynı mealde şeyler söylediler.

Kafkas arısı müthiş bir coğrafyada müthiş bir eko sistemde dolaşüyor, müthiş oranda nektar salgılayan, bazılarında göre 300 endemik bitkili, toplamında 1600'e yakın bitki çeşidimiz var. Ama 300 civarında nektar salgılayan bitkimiz var. Bunu dışarıdan gelen arıclar ne olduğunubilirler. Yani bir Siirt'te bunun 10-20'yi geçeceğini düşünmüyorum. Mersinde ancak Toroslarda, biraz daha zirvesinde zengindir. Dolayısıyla biz Ardahan'ın tamamını izole bölge olma noktasındaki yol haritamızda sonuç bildirgemizde belirttiğimiz gibi ve önceki akademisyenlerin uzmanların, arıclarımızın talebini de bir an önce uygulamaya koymamız lazım. Resmi başvurularını yapmamız lazım. Burada da mutlaka Artvin'den birileri vardır. Yanlış anlamasınlar; gerekirse Artvin'i de beraber izole yapalım. Yalnız bu iki il'e dışardan içerden kimse girip çıkmasın. Girip çıkmadıkça bizim reklamımız kuvvetimizde hastalıklarımız azalarak güç ve olumluluk yönünde artacaktır. Dünya bunu çok önemli bir şekilde kabul edecektir. Çünkü alametifarika dediğimiz işin kuvvetlenmesi bu yönde olur. Ayrıca Artvin'in bir iki ilçesinde de tabi ki her zaman gündeme getirmekte fayda var. Yani bu izole bölge içinde gen bölgesi içerisinde olmasından da rahatsızım. Çünkü Yusuf elinin Kafkas arı ırkıyla çok ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Vardır ama karışıkça vardır. Bu bize zarar veriyor. Bal satıcılarımızın Ardahan'daki bu bal tüketimi alışkanlığını Ardahanlı hemşerilerimizin rağbetiyle kendilerine bir sonuç çıkarmaları ve özellikle sattıkları petek balların bir kısmının Ardahan olmadığına hepimiz biliyoruz. Bunu da rica ediyorum ben buradan Ardahan'ın olmayan balını da Ardahan'da satmasınlar. Ben belediye zabıtasıyla tarım müdürlüğümüzde destek verirse birlikte bir uyarı şeklinde paylaşım şeklinde bide dolaştırılalım. Arkadaşlarla fikir birliği edinelim. Olabildiğince bu işin zararlı olduğunu paylaşmaya çalışalım diye düşünüyorum. Çok fazla uzatmak istemiyorum. Çünkü akşama kadar sürececek fikirler, bildiriler, nutuklar şu arıclar birliğimizin işaretinin de, logosunun da bir önemi olacak. Az öncede paylaşmıştık ama Kalkınma Ajansımız bunu neticelendireceğine inanıyorum. Kol kola girmiş Kafkas arıları ve Kafkas giysisi giymiş 3 veya 5 arının bunun logosu olmasını çok güzel mesaj olacağını düşünüyorum. Hepinize saygılar sunuyorum. Hoş geldiniz diyorum. Hayırlı olsun.

Değerli katılımcılar yarı zamanda arıcılık konusunu Bedrettin Bey gayet güzel izah etti. Ben aslında yine ısrarla söylüyorum. Burada teknik teferruatın ziyade Mehmet Bey kardeşimiz buna biraz çalıştı. Şimdi Ardahan kaç tane arıcı var: 43.000 kovan ama kaç tane arıcı var. 10 tane yok, bir tane burada var; Kemal amca vardı oda bıraktı.

Profesyonel anlamdaki arıcıları desteklemezsek Ardahan'da verim kaybı devamlı yaşarız. Niye Kemal amca varroaya da dikkat eder yavru çürüklüğüne de dikkat eder. Kışın da dereceye bakar yazın da dereceye bakar. Ve balın nektar verimini arttığı zirve yaptığı temmuz ayına tarlaca yetiştirmeye çalışır. Bunun usulünü, bunun mücadelesini, bunun tekniğini sürekli takip eder. Dolayısıyla da verimsiz kalmaz. Ne kışlatma sorunu yaşar nede gezicilik yapar. Sabit kendi yerindedir. Bana göre de herkesten çok verim alır. Kendisi ifşa ettim kusura bakmasın. Bizim onu da dinlememiz lazım. Yine nasıl yapıyor bunu nasıl ediyor? Elbette ki Artvin'den geldiği zaman tarlacıları çoksa nektar salgılanan dönemde, yüksek verim alırsınız. Ama Artvin'e tarlacı arı değil de üç kat yavru getirirseniz hiç bir şey alamazsınız. Çünkü yavru tarlaya çıkmaz. Temmuz ayında bize lazım olan tarlacı arıdır. Oda temmuzdan geriye gidersek, bütün kitaplarda yazıyor. Arıcılık müdürlüğümüzün de arşivinde var. Arıcılığı bilenlerin de arşivinde var. Kırk iki gün geriye giderseniz mayıstan itibaren bu şeyi yetiştirmeye başlarsınız. Sorun politika sorunudur. Burada politikanın sorumluları var. Sayın Valimiz, Sayın Tarım Müdürümüz, Sayın Arıcılık Müdürümüz, Birlik Başkanımız; ben diyorum ki Arıcılık Müdürlüğümüzden başlayalım. Biz arı yetiştireceğimize ana arı yetiştirelim. Yani 400-500 arı oluşacağına dört bin beş bin her ilçede her köyde belli kişileri seçelim onları takip edelim onlara yetiştirelim. Yani Ardahan'da minimum 100 kişiyi hedef seçip, onlara ana arı yetiştirelim onlara kovan yetiştirelim. Politika sorundur. Bunu yaparsak o yüz kişi arı hastalığını da yener, parasızlığı da yener yüksek verim almak içinde her türlü gayreti veya fedakârlığın içine girer. Bunun için kendisini formatlar.

Gezgincilik konusu bu konuştuğum çerçeve içerisinde. Gezginciliğin faydası da var zararı da var. Onun için ısrarla söylüyorum. Ardahan'ın komple izole bölge olması lazımdır. Bu konuda ben ısrarla fikrimi söylerken elbette ki Tarım Müdürlüğümüzden, Sayın Valimizden, Arıcılık Müdürlüğümüzden Arıcılık Birliğimizin de başkanlarının bu konudaki olumlu ya da olumsuz görüşlerini paylaşmak ve duymak istiyorum. Yanlışsam ben bir daha söylemiyicem doğrusa da bunun resmi çalışmasını başlatmamız lazım. Bu politika böyle giderse o zaman doğru arıcılar, profesyonel arıcılar hastalığı da yener verimi de yükseğe çıkarır diye düşünüyorum. Tekrar katılımcılara ve bu çalışmayı düzenleyen Kalkınma Ajansına teşekkür ediyorum. Yalnız bir şeyi daha vurgulayacağım Sayın Valim sağ olsunlar bir sözümü söylediler. Kurtarıcı aramakla ilgili yine yanlış anlaşılmasın kendilerine çok teşekkür ediyorum. Genel Sekreterimizde Kalkınma Ajansında kurtarıcı değildir. Kurtarıcı biziz. Kalkınma Ajansı bu organizasyonu yapar, bunun kitabını basar başka bir şey yapmaz. Ondan siz Kalkınma Ajansına proje verirsiniz orada bu çerçeve içerisinde destek veririz. Teşekkür ediyorum.

Ardahan Vali Vekili Sayın Sedat Yıldırım'ın Konuşması

Sayın Belediye Başkanım, İl Genel Meclisinin Sayın Değerli Başkanı, Ajans Genel Sekreterimiz, Arıcılar Birliği Başkanımız, değerli arıcılarımız, dışarıdan gelen değerli konuklarımız ve değerli basın. İlimiz için çok büyük bir potansiyel olan ve gelecekte de çok daha iyi yerlere ulaşacağını düşündüğüm Ardahan aracılığıyla, Kafkas arısıyla ilgili böyle bir çalıştayda bulunmanın memnuniyetiyle konuşmama başlamak istiyorum. Evet, çalıştayı düzenleyen değerli Kalkınma Ajansının temsilcilerinin, oradaki görevli arkadaşların belki istediği arzuladığı tablo yok. Ama ilk olması sebebiyle bu çalıştayı önemsemek lazım. İlklerde bir kısım eksiklikler, bir kısım yanlışlıklar görülür. Daha sonra daha iyilerinin nasıl yapılacağını konusu üzerinde değerlendirmeler yapılarak, bundan sonra yapılacak çalıştaylar daha çok katılıma vesile olacak ve Ardahan aracılığıyla ilgili çok daha verimli şeylerin nasıl yapılacağını sorgulandığı ve bundan sonrada daha iyilerinin yapılacağına karar verildiği çalıştaylar olacaktır. Bu çalıştaylarda fikirler, düşünceler, tecrübeler hatta eleştiriler harmanlanarak ortak bir akıl oluşturulur, dilerim bu çalıştayda Ardahan aracılığıyla ilgili neler yapılabileceğinin kararının verildiği bir faaliyet olur. Ortak akıl olduğu yerde barış vardır, gelişme iradesi vardır, gelişmeye doğru yapılacak planlar, projeler bu yönde adımlar vardır. Şimdi ben hatırlıyorum, çok gerilere gitmeye gerek yok. Bundan 10-15 yıl önce memleketim Antalya'da çok iptidai şartlarda seracılık yapardık. Bölge yabancı dil bilmeyen insanların turizmde uğraştığı, çok profesyonel turizmcilerin olmadığı, tesislerin olmadığı, kara düzen bir şeylerin yapılmaya çalışıldığı bir bölgeydi Antalya bundan 15-20 sene önce. Daha sonra bu alanda faaliyet gösteren insanlar bu ve buna benzer faaliyetlerde bir araya gelerek, birikimlerini, fikirlerini birleştirerek yine o çok önemsedğim, ortak akıllarla nasıl geliştirebiliriz, nasıl daha ileriye gideriz diye, düşünüp, tartışarak geliştirdiler, Belediye Başkanımızın bir sözü vardı geçenlerde okudum; bir kurtarıcı beklemeden, kendi kendilerine oluşturdukları bir yol haritasıyla bugün Türkiye'nin değil dünyanın sayılı seracılık faaliyetlerinin yapıldığı bölgelerden birisi oldular. Yani neden bizim ilimizde 5-10 yıl sonra böyle özlediği, hak ettiği bölge insanı olarak hak ettiği yere gelmesin. Bunun için gerçekten kurtarıcı beklemeye gerek yok. İşte bu faaliyetler, bu çalışmalar bu anlamda gelişmeye ışık tutacaktır.

Şimdi hem Ajans Genel Sekreterimizin, Belediye Başkanımızın aslında söyledikleri çok mühim bir şey var. Sıkıntı ülkemizde şudur. Evet planlar merkezden yapılır. Başta bizler gibi idareciler geliriz, bu bölgeyi tanımaya çalışırız; tam tanırız, ondan sonra bir başka yere gideriz. Gittiğimiz başka yerde de, Ardahan'da uyguladığımızın benzerlerini orada uygulamaya çalışırız. Hiç Birimiz Sayın Belediye Başkanımız, İl Genel Meclisimiz, İl Genel Meclisinin Sayın Başkanı da burada, geldiğimizde, önümüzde bizden önce ne yapılmış, biz

ne yapacağız, bizden sonraki yöneticilere ne bırakacağız ile ilgili, hiçbir projeksiyon analizi, hiçbir plan, program bulamayız. Herkes kendi kafasına göre, iyi niyetle de olsa, kendi geliştirdiği yöntemlerle, bölgesine veya bu memlekette bulunduğu yerlerde, bulunduğu koltuklarda bir şeyler vermeye çalışır. Hani her yiğidin yoğurt yiyişi ayrıdır derler ya bu söz 21'nci yüzyıla uygun bir söz değil. O halde kurumsal bir hafızanın oluşturulması gerekmektedir. Yani bölgeyle ilgili kurumsal bir hafıza oluşturacak bir kuruma ihtiyaç var. İşte bu anlamda, arıcılarımızdan oluşan Arıcılar Birliği gibi birimlerin bir kısım imkânsızlıklardan dolayı, bu hafızayı oluşturamadıklarını görüyoruz. Ancak Serhat Kalkınma Ajansının bölgemizde, yeni sayılabilecek yakın bir zamanda kurulmasına rağmen, bölgemizi iyi analiz ettiklerini görüyorum. Özellikle bölgemize görevlendikleri iki genç arkadaş gerçekten, yıllardır Ardahanlıymış gibi yıllardır burada yaşamış gibi sahada bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. İnşallah bu çalışmalar, bu çalıştaylar, bu bilgiler, bu birikimler bize bir Serhat Kalkınma Ajansı ile bu bölgeye ışık tutacak bir kurumsal hafıza oluşturarak, 3 yıl 5 yıl 10 yıl 20 yıl sonranın planlarını yapar ve bu Serhat şehrinin Ardahan'ın, Ardahanlının hak ettiği yere gelmesine bir vesile olur diye düşünüyorum. O anlamda hem bölgesel kalkınma ajansı olması bakımından, hem de ilimizde bölgemizde yaptığı çalışmalar bakımından ve en önemlisi de profesyonel bir ekip tarafından yönetildiği ve profesyonellerin görev yaptığı kurum olarak Ajansımızı önemsiyorum ve hava biraz soğuk, bu çalıştayı ilimize, Ardahan'ımıza, Ardahan arıcılığına ve ülkemize hayırlı uğurlu olmasını temenni ediyorum, dışardan gelen arkadaşlara da hoş geldiniz diyorum tekrar saygı ve sevgi sunuyorum sağ olun.

Ardahan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Sayın Kemal Yazıcı'nın Sunumu

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, Sayın Genel Sekreterim, Sayın İl Genel Meclis Başkanım, sayın daire müdürlerim, değerli katılımcılar. Konuşmama başlamadan önce hepinize saygılarımı sunuyorum. Bahar ile birlikte filizlenen arıcı umutlarına, eşlik edecek çalıştayımız, verilen bilgilerin paylaşıldığı, yeniliklerin aktarıldığı arıcıların sorunlarının çözümlerin dile getirildiği bir platform olarak arıcı ve arıcı dostlarına hizmet edecektir. Arıcılığı kısaca tanımlarsak arıcılık, bal arısı polenlerinin içinde buldukları yöreye göre nektar akımının en fazla olduğu dönemde işçi arı popülasyonunun en üst seviyeye çıkartılması ve bu üst seviyeye çıkan işçi arı popülasyonunda nektar üretimi ve bitki kombinasyonu amacıyla faydalanılma sanatı olarak arıcılığı tanımlayabiliriz. Genel olarak arıcılık küçük sermaye ve düşük üretim maliyetiyle toprağa bağımlı kalmaksızın yapılabilen, kısa sürede gelir getirebilen orman içi ve ormana yakın yerleşim yerlerinde yaşayan topraksız veya az topraklı çiftçilerin gelir düzeyinin artmasına katkı sağlayan ve bu nedenle de sosyo-ekonomik önemi olan bir yetiştiricilik koludur. Küçük ölçekli bir aralıkta arı kovanlarını

yerleştirmek için, tarıma elverişli olmayan bir alan bile yeterli olabilmektedir. Arıcılık, diğer yetiştiricilik kollarına göre daha az iş gücü ve masraf gerektiren, yaşlıların ve kırsal alandaki ev kadınlarının hatta tüm aile bireylerinin bile kolaylıkla yapabilecekleri bir yetiştiricilik alanıdır. Günümüzde bal arılarından elde edilen ve ticari değer taşıyan başlıca arı ürünleri bal, polen, propolis, bal mumu, arı sütü ve arı zehridir. Arı ürünleri çok önemli ekonomik ve ticari değere sahip olmakla birlikte günümüzde gittikçe önem kazanan oğul arı ve ana arı üretimiyle de ticari değerini artırmaktadır. Bununla birlikte arıların asıl ekonomik önemi doğada ve bitkisel üretim yapan işletmelerde bitki döllenmesindeki (polinasyon) katkısı nedeniyledir.

Arıların bitki döllenmesindeki polinatör rolüyle sağladığı ekonomik değer, arı ürünlerinden sağlanan ekonomik değerden 10-12 kat daha fazladır. Bu da arıların insan hayatındaki önemini ortaya koymaktadır. Bal arıları, polinatör özellikleriyle hem tarımsal üretim miktarını ve hem de ürünün kalitesini artırmaktadır. Nitekim 2007 yılında arı ölümlerinde Einstein'ın bir sözü gündeme gelmişti. Arılar öldükten sonra insan en fazla 4 yıl yaşayabilecek. Önce bitkisel üretim düşecek, açlık tehlikesi çıkacak, buna insanlar en fazla 4 yıl dayanabilecek şekilde açıklanmıştı. Dünyadaki arı kolonisi varlığı 65.381.948 adettir. Bu kolonilerden yıllık 1.535.194 ton bal üretilmektedir. Koloni başına ortalama bal verimi ise 23.48 kg'dır. Dünyada üretilen bu balın yaklaşık bir milyon tonu ülkelerin kendi iç pazarında tüketilmekte, diğer kısmı ise uluslararası pazarlara sunulmaktadır. Dünyada en çok bal ithal eden ülkeler Almanya, ABD, Japonya, İngiltere ve Fransa'dır. Dünyada en çok bal ihraç eden ülkeler ise Çin, Arjantin, Meksika ve Ukrayna'dır. Çin'de kovan başına bal veriminin yüksek olmasının en önemli nedeni arı meralarını daha dengeli kullanmalarıdır. Arıcılığın gelişmiş olduğu ülkelerde arıcılar daha iyi örgütlenmektedir. Bu ülkelerde arıcılar daha fazla arı kolonisiyle çalışmaktadırlar. Türkiye, arı kolonisi sayısı bakımından (5.339.224 adet) Çin'den sonra dünyada ikinci sırada bulunurken, toplam bal üretimi açısından (82.003 ton) Çin ve Arjantin'den sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Kovan başına bal verimi (15.4 kg) bakımından ise Türkiye dünyada Çin, Arjantin, ABD ve Rusya'dan sonra maalesef beşinci sırada ve dünya ortalamasının altında yer almaktadır. Türkiye'de yılın her döneminde dört mevsimin yaşana bildiği bir coğrafyanın var olması, gezginci arıcılık bakımından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Ülkemizin geniş çayır, mera ve ormanları arıcılık bakımından birer nektar deposu halindedir. Ancak, bu potansiyel bugün verimli ve ekonomik bir şekilde değerlendirilmediği gibi, bilinçsizlik nedeniyle her geçen gün yok olmaktadır. Oysa ülkemizin mevcut nektar kaynaklarının yeterince değerlendirilmesiyle, kırsal kesimdeki dar gelirli ailelere ve

dolayısıyla ülke ekonomisine büyük katkı sağlaması olanaklıdır. Türkiye'deki arıcılığın temel sorunu koloni sayısını artıramamak değil, koloni başına bal verimini ve diğer arıcılık ürünleri üretimini artıramamaktır. Bu nedenle Yetiştiricilerin yapıldığı yöreye uygun üstün verimli arı ırklarıyla çalışılmalı ve uygun arılık yerlerinde arıcılık yapılmalıdır. Ayrıca Türkiye arıcılığı bakımından önemli bölgelerin bitki örtüsü, çiçeklenme zamanı ve süresini belirten **flora haritalarının** hazırlanarak arıcıların hizmetini sunulması da gezginci arıcılık bakımından önem taşımaktadır. Bununla birlikte nektar verimi yüksek ağaçlarla ağaçlandırılması arıcılık bakımından önemlidir. Bu durumu kendi ilimiz açısından düşünürsek, gerek Tarım İl Müdürlüğümüzün gerek Orman Müdürlüğümüzün çalışmalarını takdirle karşılamaktayız. Arıcılıkta verimler üzerinde etkili başlıca faktörler, iklim ve bitki örtüsü gibi çevre faktörleriyle, kaliteli ana arı kullanımı, en uygun bakım ve beslenme koşulları ile arı hastalık ve zararlılarıyla zamanında ve uygun metotlarla mücadele gibi faktörlerdir. Bu faktörlerden sadece iklim ve bitki örtüsü, sabit arıcılıkta arıcının kontrolünde değildir. Bunun dışındaki bütün faktörler arıcının kontrolindedir. Arıcılıkta istenilen verimin alınabilmesinde arıcının teknik yetiştiricilik bilgisi oldukça önem taşımaktadır. Ardahan ilimizde, 557 arıcı ailesine ait 43.228 adet arı kolonisi ile arıcılık yapılmaktadır. Fakat ilimiz 100.000 arı kolonisini barındıracak kapasitededir. Yıllık 800 ton bal üretimi yapılmaktadır ve ortalama arı başına düşen koloni sayısı 77'dir. Ardahan'daki arı varlığı, Türkiye'deki arı varlığının %0.8 ini teşkil etmektedir. Ardahan'ın arıcılıktaki önemi, arı varlığından ziyade, Kafkas arı ırkının gen merkezi olması ile doğasının organik ve çiçek türünün zengin olmasından kaynaklanır. Kafkas arısı dünyanın en uzun diline (7.2 mm.) sahip arı ırkıdır. Kafkas arısı çiçekteki nektarın şeker oranı %10-11 olunca çiçekten nektar alabilir. Bu oran diğer arı ırklarında %18'dir. Bu iki özelliğinden dolayı Kafkas arısı en fazla çiçekten bal yapan arı ırkıdır. Buda yapılan balın bileşimini ve buna bağlı olarak ta kalitesini artıran önemli faktördür.

Kafkas arısının bir diğer özelliği de kışlatma yeteneği yüksektir. Kışın yiyeceğini ekonomik tüketir. Şimdi bu slayt sayın genel başkanımızın kovan resimlerinden alınmıştır. Karın üzerinde kovanlarımız kışlamaktadır ve arılarımız bahar ayına sağlıklı bir şekilde çıkabilmektedir. Başka bir arıda bunu görmemiz mümkün değildir. Kafkas arısının bir diğer özelliği de uysaldır. Kafkas arısı ayrıca çabuk gelişir ve çok bal verir. Hep diyoruz Ardahan'ımızın doğası temizdir bitki örtüsü zengindir. İşte yem bitkilerinden bahsetmiştik işte buda korunga ekilmiş bir tarlamızı gösteriyor. Bunlar arıcılık bakımından son derece önemlidir. Bütün bu bilgiler ışığında Ardahan balının kalitesini şu şekilde açıklayabiliriz. Birincisi Kafkas arısı tarafından yapılmış olması ikincisi çiçek türünün zengin olması, üçüncüsü ise doğasının organik olmasından kaynaklanır.

İlimiz arıcılığının en büyük sorunları, kovan başına bal veriminin düşük olması ve kış kayıplarıdır. Bunun çözümü içinde, ilkbahar ve son bahar bakım ve beslenmesi iyi yapılmalıdır. Ayrıca yavru arılar yazında beslenmelidir. Kışlatmaya dikkat edilmelidir. Arı hastalıkları ve zararlılarıyla zamanında ve yeterli mücadele yapılmalıdır. İki yılda bir arı kovanlarının ana arıları, kaliteli ana arılarla değiştirilmelidir. Her fırsatta Türkiye'nin bir arıcılık ülkesi olduğu gerekçeleriyle birlikte ifade edilmektedir. Ancak günümüzde arıcılığın ve arıcıların sorunlarına yönelik değerlendirmelerde halen 15-20 yıl öncesi sorunların şekil değiştirmiş halleri ile mücadele ettiğimiz ortaya çıkmaktadır. Arılı kovan sayımız ve toplam bal üretimimizle dünya sıralamasındaki yerimizi öne çıkartarak geliştirilen arıcılık politikalarıyla uzun yıllar arıcılığa ciddi kaynaklar ayrılmıştır. Ancak daha planlama aşamasında başlayan aksaklıklar, arıcılıkta uzman kişilerin projelerde yer almaması ve bölge şartlarının iyi analiz edilmemesi gibi nedenlerden dolayı bu kaynaklardan yeterince yararlanılamamıştır. Söz konusu aksaklıkları ortadan kaldırmak, arıcıların emeklerinin karşılığını ala bilmesi için bölgesel çapta başlatılıp, ülke genelinde uygulanacak planlama, eğitim ve araştırma faaliyetlerine ihtiyaç vardır. Günümüzde rekabette söz sahibi olabilmemiz için Arıcı Birlikleri ve arıcılıkta uzman akademik çalışanlarla, kendisini arı ısırın, sağım çadırında terleyen, çerçeve tellerinden elleri nasır bağlayan ve bal yüklü arının kovandan inişinden keyif alan kişilerin ülke arıcılığında söz sahibi olması gerekmektedir. 2012 yılının tüm arıcılarımıza bereket ve bol kazanç getirmesi dilekleriyle teşekkür ediyorum.

Moderatör: Hep birlikte tartışacağımız çalıştayın gündem maddelerine geçeceğiz şimdi. Ardahan arıcılığının sorunlarını, bu sorunlara nasıl çözüm getirebileceğimizi tartışacağız. Ardahan arıcılığını nasıl daha iyi bir noktaya getirebiliriz, burada kurum ve kuruluşların katkısı ne olabilir, arıcıların katkısı ne olur ve Ajans ne yapabilir? İlk konu başlığımız yarı zamanlı arıcılık, düşük verim, yetersiz bakım, besleme ve hastalıklarla mücadele.

Konu Başlığı: Yarı Zamanlı Arıcılık, Düşük Verim, Yetersiz Bakım-Besleme Ve Arı Hastalık Ve Zararlılarıyla Mücadele

Mehmet Köken; Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Tarım İl Müdürlüğü hayvan sağlığı şubesinde çalışıyorum. Yaklaşık 6 yıldır Ardahan'dayım. Daha önce arıcılık üretim istasyonu müdürlüğünde görev yaptım. Konu başlıklarında birçok sorun ve problemler içeriliyor zaten. Bizden beklenen muhtemelen sorunlara karşılık çözüm önerileri nelerdir bunları ortaya koymamız. Birincisi yarı zamanlı arıcılık dediğimiz kavram ortada gerçekten de Ardahan'da, arıcılık yarı zamanlı yapılıyor. Hatta Bedrettin Bey'in

söylediği gibi çok daha kısa zaman zarfında yapılıyor. Büyük baş hayvancılığın yanı sıra memuriyetin yanı sıra, ticaretin yanı sıra yürütülen bir aile hobisi niteliğinde, zaten kovan varlığında da bu ortada görünüyor. Bizim kovan kapasitesi, Ardahan'da 40 bin söylenen. Bunun da reel olarak 25-30 bin civarında olduğu kesindir. Bunun üzerinde şüphe götürmez tespitler var. Yarı zamanlı arıcılığı aile ekonomisinden çıkarıp, bireysel ticari ekonomi formatına kazandırmak gerekiyor. Bu durumda da yapılması gereken birliği daha bir otoriter bir şekilde güç kazanması, bunun da olması için ekonomik getirisiyle alakalı birliğin desteklenmesi gerekiyor. Yetersiz bakım desteklemesi konusunda da, hala babadan kalma bilgilerle, eğitimlerde defalarca anlatılan hiçbir konuya dikkat edilmeden besleme yapılıyor.

Kovanların fiziki durumundan bahsettik. Bunlar gerçekten de değiştirilmeli, ana arı iki yılda bir (maksimum) değiştirilmeli. Daha önceki dönemlerde Bakanlığımızın desteği vardı. Bu destek kalktığından beri, ana arı değişimi ve ana arı satışları düşmüş durumdadır. Bu durum hem üretim istasyonu raporlarında vardır hem de ana arı üretimi yapan bireysel üretici faaliyet raporlarında ortaya çıkarılabilir. Kesinlikle ana arı desteğini hayata geçirmeliyiz, eğer bakanlık düzeyinde yapılamıyor ise ana arı üretimi birlik tarafından desteklenmeli. Üreticilerin mutlak ana arı değiştirmesi gerekliliği, 2 yılda bir (maksimum) kontrol edilerek bu değişimin yapılması gerektiği konusunda kanaatim kesindir. Hastalıklarla mücadelede, tüm arılar için top yekün aynı anda mücadele edilmesi gerekiyor. Başkanımızın az önce söylemek istediği tahrifatlı hastalıklar üç tane tahrifatlı hastalık %50 oranla ihbar mecburi hastalıklar gurubuna alınmıştır. Bunlardan en önemlisi Amerikan yavru çürüklüğü hastalığı o ekonomik değere haiz bir hastalıktır. O bizim bölgemiz için geçerli bir hastalık değildir. Dolayısıyla bu hastalığın zaten telaffuz edilmesi taraftarı da değilim. Tahrifatlı hastalıklar demek bölgenin karantinaya alınması, denetime tabi tutulması, ekonomik değerini aşağıya çekilmesi itibarın rencide edilmesi vb. demektir. Dolayısıyla da bu hastalıklara karşı tazminatlar geri planda tutulmalı ama varroa dediğimiz parazitlerle mücadele en etkin bir şekilde top yekün bölgesel olarak yapılmalı. Bir gün işletmelerden bir tanesi yaptığında, ikincisi yapmadığı takdirde, o işletmeden diğer işletmeye bulaşma söz konusu olacaktır. Çünkü uçuş alanı bir birine yakındır bu coğrafyada. Zaten en önemlisi birlik başkanımızın daha önceki sunum yapmış olduğu projelerden, birisinde de bölgesel ilaçlama konusu başlığı vardı. Sanırım bütçelerden dolayı destek görmedi. Ama bu olmazsa olmaz bir konudur. Bölgesel top yekün ilaçlama yapılmalı.

Soru: Bölgesel ilaçlama nasıl olabilir sizce, çok maliyetli birşey midir? Tarım İl Müdürlüğü ile bu konuda bir araya gelirse nasıl olur?

Cevap: Bunun tek maliyeti ilaçların teminidir. Uygulamayı zaten ilçe müdürlükleri yapabilir, bilmiyorum artık burada İl Müdürümüz de, bu konuyla ilgili ne düşünürler nasıl destekte bulunurlar. İlçe müdürlükleri yâda birliğin kendi bünyesinde çalışan teknisyen arkadaşlar bu konuyla ilgili çalışma yapabilirler. Posof'ta eş zamanlı bir ilaçlama yapıldı. Rutin turları ilaçlamanın belirli periyotları vardır. Rutin turları yine takip edilir. O bölge bitirilir, Damal'a gelinir ilçe olarak uçuş güzergahı hava iklim akışı güzergahı takip edilerek bir şekilde bu planlanabilir. Bizim zaten var olan olayla ilgili arı ürünlerindeki en büyük kaybın ve diğer odada enfeksiyonların ortaya çıkmasındaki neden odur. Bunun haricinde diğer konu başlıklarına geldiğimizde farklı şeylere kayabilir. Ayrıca yarı zamanlı arıcılık yapılmamalı. 10-15 kovanlı arıcı işletmelerini işletme olarak görmemeli, biz kovanlı arıyı artırmalıyız. Arılı kovan ayrıca desteklenmeli, bu işi hobi olarak değil de ekonomik düşünceyle yapanlar desteklenmeli. Çünkü örnekleştirilecektir. Hobi yapanlar evinin bahçesinde kimseye sormadan, arının hastalığına her hangi bir çare bulmadan çünkü ekonomik değer düşünülüyor. Evdeki bal karşılansın yeter. Bu düşünce ortadan kaldırılmalı. Teşekkür ediyorum.

Soru: Ekonomik olarak kabul edebilmemiz için ölçek ekonomisine göre kaç tane kaç kovana sahip olunması gerekiyor?

Cevap: Yaklaşık 60 kovan olması gerekiyor.

Bahattin Özdemir, Arıcı

Ardahan'daki arıcılık sorunu hiçbir türlü bitmez. Biraz önce Sayın Belediye Başkanımın dediği gibi böyle toplantılarda konuşuyoruz. Belki bugün buradaki arkadaşlarım olmaması nedeni ile çözümleri gelmiyor. Sorunlar ortaya atılıyor. İnşallah SERKA olarak bundan sonra yardımcı olup ta bu çözümleri getirirseniz çok iyi olur. Mesela benim birinci sorum şu olacaktır. Ardahan'da kışlatma işi bundan sonra çok zor olacaktır. Şimdi benim en çok düşündüğüm bu bahar çok soğuk geçti. El verişsizdi en büyük noksanlıkta böyle oldu. Benim arılarım da kışlatmada Ardahan'da hiçbir verim alamadı. Ama Artvin'den kışlatılmış arı getirdim onlardan Ardahan'da hiç balın olmayacağı bir mevsim kurakta olsa Ardahan ki illaki bal olacak ama az ama çok yeterki arı sayısı mevcudu çok olsun. Bunu sağlamak çok önemlidir. Şimdi benim altmış tane arım vardı.20 tanede Artvin'de kışlatılmış arı getirdim. Ben 60 arıdan bir kilo bal alamadım ama bu kırk arıdan 300 kilo bal aldım. Ama bu ne demektir oradaki arı mevcudunun fazlalığıdır. Arı mevcudu ne kadar fazla olursa Ardahan'da bal mevsimi ne oldu yağmurlar yağdı o yağmurlar, yağana kadar o zamana kadar istenilen verim alınabilir. Ama ondan sonra tabi yağmur yağınca verim tamamıyla düştü. Ondan sonra hiçbir şeyden verim alamadık. Hatta bu sene arımızın ilkbahara çıkması

da çok zor durumdadır. Çünkü son baharda da arılar az bal yedi. İnşallah böyle bir durumla karşılaşmayız. Teşekkür ederim.

Fevzi Karakoç, Ardahan Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü

Konu başlıklarıyla ilgili teknik bilgileri veren arkadaşlarımız oldu. Söylenenleri tekrarlamayacağım. Bu varroa mücadelesiyle ilgili; maalesef bölgemizde bildiğimiz en profesyonel arıcılarımız varroa mücadelesini düzgün yapmamaktadırlar. Yanlış hatırlamıyorsam 2010 yılında arı kayıpları söz konusuydu ve biz Tarımsal Araştırmalar Müdürlüğümüzden bazı arkadaşları davet etmiştik. En bildiğimiz en profesyonel arıcımız bile niye arım öldü diye feryat ederken, kovanın dibinde kırmızı mercimek gibi varroa vardı. Biz İl Müdürlüğü olarak, hangi ilacın kullanılacağını, ne zaman kullanılacağını, hem ilkbaharda hem sonbaharda sürekli eğitimlerle düzenlediğimiz kurslarla çiftçilerimize ve üreticilerimize anlatıyoruz. Bu noktada ilaç konusunda belki sıkıntıları olabilir. Belki SERKA'nın kaynağından belki birliğin kaynaklarından, belki bizim desteğimizle belki Belediye Başkanımızın desteğiyle bir kaynak ortaya konulabilirse, Ardahan'ı ilaçlamayı, hem üreticiyi bilgilendirerek hem de kendi personelimizi de sahaya sürerek, bu ilaçlamayı çok daha rahat yapabiliriz. Belki çiftçi büyüklerine uyararak, pratiğini görmeden şimdiye kadar ilaçlama yapıyordu. Bu ilaçlama sürekli yapılmadı, hep zamansız yapıldı, yâ da uygun olmayan ilaçlar kullanıldı, yâ da hiç ilaçlama yapılmadı. Âmâ bundan sonra, eğer Birlik Başkanımız bunu organize ederse, ilçe ilçe hem ilkbaharda da hem sonbaharda da biz bütün kurum olarak ve ilçe müdürlüklerimizle, Gen Merkezi müdürlüğümüzle bu konuda her zaman destek olmaya hazırız. Tabi ki arıcılarımızın ruhsatlı ilaçları kullanmaları gerekiyor tabi ruhsatsız ilaçları kullanmalarını önermemiz söz konusu değil.

İsmet Yıldız, Arıcı, Ardahan Merkez

Ben İsmet Yıldız Ardahan merkezde oturuyorum. Şimdi Ardahan'da hastalıklar konusunda birlikte hareket etmemiz gerekiyor. Birlikte hareket etmemizin nedeni de şudur; bahar bakımı sırasında bu arı ırkının en büyük özelliği yağmacılık olduğu için, beraber sağım yapılırsa yağmacılık oluyor bunun için hep birlikte hareket etmemiz lazım. Birlikte hareket etmediğimiz zaman, arı ırkımızın yağmacı olduğu için hem arılarımıza hem balımıza zarar veririz. Ben bakım yapmıyorsam yarın komşumda yapıyorsa bende ona zarar veriyorum oda bana zarar veriyor. Arıcılık konusunda yaptığımız tüm işlemleri Ardahan'da birlikte yapmamız lazım. Bunu yapmadığımız sürece, başarılı olamayız ve teşekkür ediyorum.

Öğretim Görevlisi, Faruk Karataş, Ardahan Üniversitesi

Adım Faruk Karataş, Ardahan Üniversitesi mezunuyum. Şimdi arı hastalıklarını varroaya endekslemem lazım, en önemlisi yavru arı hastalıkları bunların içerisinde, en önemlisi Amerikan yavru hastalığı ve bunun bir tedavisi yok. Biraz önce arkadaşımızın söylediğine katılanlar olabilir katılmayanlar olabilir. Şahsen kendim katılmıyorum. Ardahan'da yani bölgenin, bal miktarına olumsuz yönde etki edebilir ve pazar payını olumsuz yönde etkileyebilir ama Amerikan yavru çürüğü hastalığının varlığından şüphe ediyorum ve var olduğunu düşünüyorum. Bu tarımsal bir hastalık olarak geçiyor, arıcılarımızın bunu il tarım müdürlüklerine bildirmesi gerekiyor. Devamında bir Avrupa çürüklüğü var, tedavisi var. Fazla bulaşmayan bir hastalık değil. Birde diğer kireç hastalığı bu hastalığa normalde toplu ilaçlamaya dayalı olarak önlem alamazsınız. Şimdi öğlenden sonraki oturuma kalıyor. Bunun çözüm noktası sadece toplu arı kışlatma yerlerinin yapılmasından geçer. Diğer hastalıklar ise normal arı hastalığıdır. Ve artı paraziter hastalıklar olarak geçer biraz önce İl Meclis Başkanımızın söylediği gibi birinci olarak varroa geçer diğer hastalıklar da bizim için pek fazla önem arz etmemekte, çünkü varroa için ilaçlama yapıldığı zaman diğer paraziter hastalıklara etki etmediği için bunların denetimini yapmış oluyoruz, teşekkür ederim.

Soru: Şimdi Amerikan yavru çürüğü itlafı için hastalık tespit edildiğinde destek alındığında o bölge de karantinaya mı alınıyor?

Soru: Bölgeden kastımız ne kadar bir alan, belli bir aralıkta bulundu diyelim?

Mehmet Köken; Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Karantina bölgesi, hangi kamu kuruluşu niteliğindeyse ilçedeyseniz ilçe genelinde, il ise il genelidir. Yani bu şekilde bir karantina sistemi uygulanır. Tarım Bakanlığında yavru çürüğünün varlığıyla ilgili şüpheler mutlak suretle, göz ardı edilmemelidir. Ancak ben üzerinde durulması gereken ana konu olarak görmediğim için söylememiştim.

Katılımcı, Recep Zengin, Ardahan Posof

Ben Recep Zengin Ardahan Posof ilçesinden katılıyorum. Posof Arıcılık A.Ş. adına katılıyorum. Şimdi biz en önce tedbirli olalım. Bizim burada arıcılar tarafından söylenen, çeşit çeşit kurt düştü diye nitelendiriliyor. Geri dönüşüm ünitesini kurmamız lazım. İl Müdürümüz buradadır, Türkiye genelinde şu an arıcıların hepsi cezalı durumda. Mumlarda hep naftalin çıktı. Biz arıcılar arı keki deriz ama arı yemi olarak mesela dışardan teminini durdurmamız

lazım. Mesela ben Bakanlığa başvurduğum. Sadece benim eksikim yapı denetim bulunduğum binanın, yapı denetim iznim yok. Siz hatta uğradınız, gösterdim makine ekipmanı olsun hepsi mum makinamda var. Yalnız yer yapı denetim iznimiz olmadığı için başvuramadık. Ama bu sönen mumlara dezenfekte edipte, eğer bunu kendi bulunduğumuz ilde temin edebilirsek yani dışardan diyelim ki Ardahan iline girmese bu anlamda daha büyük keyfimiz olur.

Serhat Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Üyesi Ve Ardahan İl Genel Meclis Başkanı Sayın Bedrettin Çakıcı:

Değerli arkadaşlar, tartışma konularında sizlerin belirlediğinizden kaynaklı herhâlde burada üreticilerin sorunlarını ele alan başlıklar olmamış. Şimdi yarı zamanlı arıcılık düşük verim, yetersiz bakım ve hastalıklarla mücadele deniliyor orada. Tabi hastalıklarla mücadele diye yer ayrılmış ve parazitlerle mücadeleye yer ayrılmamış. Sadece arı hastalıkları demeyelim, arı zararları var. Ülkemizde en kötü arı zararlısı, malumunuz ayılardır. Bunlar ciddi anlamda tahribata neden oluyor. Arıcılıkta düşük verimi tetikleyen nedenlerden biriside çiçekle arının bir birine uzak mesafede oluşudur. Arı çiçeğe ne kadar yakın olursa, verim o kadar artacaktır. Tabi bu anlamda gezginci arıcılığında, faydaları mevcuttur. Tabi konuşmacı arkadaşların büyük bir bölümü sabit arı ile verim elde edilebilir denildi ama artık bu bir gerçektir. Gezginci arıcılık son derece önemlidir. Ve bu gezginci arıcılık için önde gelen engellerden birisi bölgemizde ayılardır. Ayılar arı kovanına zarar vermektedir. Bundan dolayı da, bizim özellikle Posof'ta arıcılar, arılarını artık çiçeğe doğru değil, yerleşim alanlarına doğru taşımaktadır. Buna rağmen ayılar yine zarar vermektedir. Bu konuyla ilgili İl Tarım Müdürümüzle bir görüşmemiz olmuştu. Sayın Genel Sekreterimizle de SERKA'nın sitesinde arıcılıkla ilgili bir gezide gördüğümüz şeyleri de burada tespit ettik. Batıda elektro şok adı altında aparat var. Hayvanları meralarda yönlendiriyorlar. Bu tekniği de uygulayabiliriz. Arıcılar temin edebilir. Tabi bu da başlık altına dahil edilirse, sevinirim. Teşekkür ediyorum.

Ağrı Arı Yetiştiricileri Birliği'nden Erol Kılıç:

Ben Ağrı Arıcılar Birliğinden Erol Kılıç. Bizde var olan kullandığımız ilaçlar Avrupa'da kullanılmıyor, bizde de ne kadar etkili. Örneğin varroseti hastalıklarda kullanan arıcı arkadaşlarımız var, buna benzer ilaçlar Avrupa'da yasak. Bizde serbest olmasına rağmen, ne kadar etkili ve ne kadar başarı oranı elde ediyoruz bunun tespit edilmesi lazım.

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

Beni sürekli ilgilendiren konular olduğu için çok söz alıyorum kusura bakmayın, kullandığımız ilaçlarla ilgili az önce Tarım İl Müdürüm gündeme getirdi. Bununla ilgili, şimdi genel merkezimizde üreticilerimiz birliğimize uğradığı zaman panoda o listeyi asmışız biz. Ruhsatlı ilaçların isimleri oradadır. Lütfen geldikleri zaman dikkat etsinler. Bu ilaçlamayla ilgili, konuya değineyim. Tarım danışmanlığı konusunda; bu 2012 yılında nisan ayında açılacak olan tarım danışmanlığıyla sınavıyla, birliğimiz olarak tarım danışmanı almayı istiyoruz. Eğer tarım danışmanını birlik olarak çalıştırsak il genelinde, arı hastalıklarının da aza indiriliceğine de inanıyorum.

Konu Başlığı: Ana Arı Islah ve Değiştirme Çalışması

Bu konuya değindik zaten belirli periyotlarla, verimli bal üretimi için, arının verimli çoğalması için ana arıları belirli periyotlarda, bu belirtilenen iki yılda bir değiştirilmesi gerekiyor, ayrıca burada biz konu başlığını belirlerken sadece değiştirme demedik İslahta dedik. İslahtan kastımız burada şudur; ana arıları değiştiriyoruz ama hangi ana arılarla değiştiriyoruz. Ana arılarında birde genetik olarak verimli olan ırklarla ıslahının gerekliliği ortada. Yani bakıyorsunuz bir kovan var, çok iyi verim alıyorsunuz, o kovanın ana arısından üreteceğiniz ana arıları diğer kovanları da vererseniz bu da tabi verimli ırkın çoğalmasını sağlayacaktır. Bu zaten aslında çok bariz bir konudur. Bu konuyla ilgili arıcılarımızın bilinçli olduklarını düşünüyorum. Ancak yine tabi belki yetersiz kalıyordur. İslah çalışmaları özellikle yetersiz bu konuda neler yapılabilir. Daha verimli ırka geçiş konusunda nasıl çalışmalar yapılabilir. Bu konuda katkılarınızı alalım.

İbrahim Kutluoğlu, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

Adım İbrahim Kutluoğlu Tarım İl Müdürlüğünde, ziraat mühendisi olarak görev yapıyorum. Herkes ana arıyı iki yılda bir değiştirmeyi söylüyor. Ama hiçbir arıcımız iki yılda ana arısını değiştirmiyor. Hiç kimse neden iki yılda bir ana arı değiştiriyoruz demiyor. Tamam, bu verimsiz de arkadan arıcılar da diyor ki ya benim 4 senelik ana arım rutin olarak yumurtluyor neden değiştireyim. Birçok arıcı böyledir. Eğer bunun değiştirme mantığını açıklarsak herkes değiştirir. Şimdi genetik olarak ve içgüdüsel olarak ana arı yumurtlamayı kestiğinde, yumurtlamayı bıraktığında işçi arılar tarafından öldürülür yenisinin yapılacağını bildiği için. Ana arı iki yıl üst üste 1500- 1000, gücüne göre iki yıldan sonra rutin olarak yumurtlamayı azaltır. Arıcı ana arı günde 500 tane yumurta atar bazen sıralı atıyor ama biz istiyoruz ki gücü olsun 4000 tane yumurtlasın. Ana arı bu nedenle iki yıl sonra o içgüdüsel

yumurtlamayı bıraktığında öldürüleceğini bildiği için içgüdüsel olarak asla yumurtlamayı kesmez. 5 yaşındaki ana arınız günde 3000 tane atmaz yâda 1000 tane atmaz. Eğer böyle arınız varsa işte o sizin genetik materyaliniz olacak. Yani iki yılda bir değiştir ara ver mantığını anlatmazsak sorun çözülmez. Ben de arıcıyım. Eğer ana arıyı ücret ödeyip alırsanız 25 lira veya 27 lira ana arı pahalıdır deyip almazsanız ana arıcılarda ana arı yetiştirmez. Yani siz gidip alıcı olacaksınız ki ana arı yetiştiricisi de ana arıyı yetiştirsin. Bakın orada da arı arı yetiştiricisi var ben arı yetiştiremiyorum diyor. Teşekkür ediyorum.

Kemal Demir, Arıcı

Şimdi şöyle bir şey gündeme getirmek istiyorum. Irk ıslahı için ve verimi artırmak için ana arıyı nerede bulmalıyız ne yapmalıyız diye olay gündeme geldi. Ben şöyle diyorum arıcı arkadaşlarıma da buradaki uzman arkadaşlarıma da onlar tabii ki bilakis, ama şöyle bir öneride bulunuyorum. Zaten ekosistem bizim ana ırkımızı ıslah etmiş. Onun hiçbir dokusuna dokunmadan, onun varlığına böyle hassas davranarak hürmet göstermemiz gerekir. Hiç bir yerden ana arı getirmemek için bölgemizdeki ana arı ile durumu organize etmemiz gerekir. Diğer başka bölgelerde hakkı makul olan herkes dünyanın onun üzerinde havası olan o arıları biz ayırt etmeye başlayacağız. En güzel ırkı nerden bulacağız biz. Kendi ana arılarımızda bulacağız. En güzel arıyı nerde bulacağız kendi yavrularımızda bulacağız. En güzel arıcıyı nerde bulacağız güzel arkadaşlar. Kendimizi bulacağız arımızın başında. Ne kadar bilgili insan olursa olsun, ne kadar o iş üzerinde hassas insan olursa olsun, bizim arılığımıza buyurduğu zaman onun çeşidini beğenirlerse iki saat eğleniriz. Orada yine kendimizi buluruz. Orada bir günde kendimiz olmalıyız, yürüten de kendimiz olmalıyız ve o güzel kovanımızda çıkan balla yetiştireceğimiz anayla ve bölgede en güzel hizmeti yürüteceğimiz arılara hürmet ederek yapmalıyız bu işi. Vay efendim işte Gürcistan'dan getirelim şimdi şöyle bir yapacağım kusura bakmayın biraz uzun olacak ama kusuruma bakmayın şöyle izah etme mecburiyetindeyim. Efendim Artvin'de çok güzel Kafkas ırkı anası yetiştiriliyormuş, orası izole bölgeymiş. Be kardeşim aşağıda Gürcistan'ın keda var orada bir sürü arı yetiştiren kişi var. Gürcistan'ın ilçeleri neyse acaba oralar da izole edilmiş mi? Onlar acaba temizlenmiş mi, saf Kafkas ırkı arı muhafaza ediyorlar mı? Posof'u izole bölge yaptık aşağıda Gürcistan var. Bir sürü arı geliyor karşıda görülüyor. Acaba bunlarda izole edilmiş ırkı temizlenmiş, saf Kafkas ırkı arı mıdır? Ama böyle mi yetiştirilir ana arı? Sayın uzmanlar, sayın görevliler size şöyle bir şey izah etmek istiyorum. İzole bölge asıl Ardahan genel merkezidir. Kendi kendini izole etmiş coğrafi bölgedir burası. Bu coğrafi bölgeyi şöyle tarif edeyim. Saha Dağı var ilde yani Şavşat'la bizim aramız 30 km İlgin dağları 40 km Çeşnar Dağı bilmem kaç km burada arı birbiriyle irtibat kurmadığı için işte bu ırkı burada muhafaza etmişiz. Buradan arıcı arkadaşlar size müjde veriyorum. Bize gelen

bilgiler bana gelen bölgede en az %50 zayıf yatırımımız var. Ama korkmayın inşallah daha iyi olacaktır. Dayanın arkadaşlar bölgeyi izole bölge yaptıralım. Buradaki uzman arkadaşlara da ben bunu ihbarda bulunuyorum. Yazıktır arkadaşlar koruyalım.

Artvin Ardahan'a açık, Ardahan Artvin'e açık, Artvin Türkiye'ye belki dünyaya açık arkadaşlar. Sorun buradan geliyor. Arının zayıf vermesindeki en büyük etkenden birisi ırk değişikliğidir. Kısa tahammül edemiyor. Bölge şartlarına uyum sağlayamıyor. Efendim birde ne yapıyor arıcı altından mandalı çekiyor, kek olayı diye bir olay yaratılmış. Başlıyor tepki vermeye ne yapıyorsun ya sen arı aç kalmasın. Ne yapıyorsun ki arı aç kalıyor. Arının oradan hakkını çekme yazıktır günahdır. Arkadaşlar balın kilosunu neden 30 liradan verdin bunu düşürelim 20 lira diyelim. Kekin üstünde yazıyor içinde 200 gram bal var, 200 gram balı 4 lira ediyor arkadaş. Onun içinde şu var bu var efendim nakliye var karıştırma parası var, ambalaj parası var, varda var. Ya bunda ne var aklın kesmiyor mu? Zaten içerisinde 4 liralık bal var. Bunu sana 5 liraya veriyorum. Bu hizmet kurumu değil ticari bir kurum, ne yapıyorsun bu arıya biliyo musun? Arkadaş içindeki bulunan hadiseler arının yiyeceği hammadde değil arıyı öldürür. Lütfen ondan elinizi çekin arkadaşlar yazık yazık. Ben sözümü biraz fazla uzattım zaten şeker hastasıyım ağzım kuruyor. İfadelerde her ne zorluk çektiysem sizden özür diliyorum. Sayın görevlimiz bizim SERKA Genel Sekreterimiz ne düşünür. Bu kısmeti buraya bunlar getirmiş. Hepinize en derin saygılarımı sunuyorum. Bize yardımcı olun.

Veysel Demirel; Kafkas Arısı Eğitim, Üretim ve Gen Merkezi Müdür Vekili

Arkadaşlar ana arı ıslahı için 2002 yılından beri çalışmaktayız. Her ilçemizden damızlık arı var. Ve bunları her yıl 50 tane ana arı olarak dağıtıyoruz. Türkiye genelinde ana arı ihtiyacı olanlara yönelik elimizde bu konuda bir çalışma var. Islah çalışmaları devam ediyor. Bunun yanında Ardahanın her hangi bir yerinde en verimli arıyı satın alıyor, eğer arıcımız satmıyorsa ondan transfer ederek en verimli arıyı almaya çalışıyoruz. Bu konuda çalışmalarımız var. Onun dışında eğer arımız öldü diyorsanız burdaki arının zayıflığındandır. Bunun için de buranın hava şartları çok önemli, baharda hava şartları iyi gitmiyorsa arı gelişmiyor. Az önce Belediye Başkanımızın da söylediği gibi 45 günlük bir süre vardır. Tarlacı arının yetişmesine bu tarlacı arı daha güçlü olursa bal mevsiminde balın akış döneminde o kadar daha çok bal gelir. Bir de bu bölgede en çok bal kaybının bir nedeni de otların olgunlaşmadan biçilerek bal veriminin azaltılmasıdır. Ot biçimini kovanların oluşumundan sonra yaparsak, burda ot artacak ve verim de artacaktır. Şimdi bize program vermediği için ben genel bir hazırlık yapmıştım bu konu üzerinde bölümleri hazırlamamıştım. Oturum kapanışında genel problemleri dile getireceğim. SERKA'da çalışan arkadaşlara çok teşekkür ederim. Ben Belediye Başkanına ve Sayın valimize katıldığı için teşekkürlerimi sunuyorum. Çok teşekkür ediyorum.

Katılımcı, Atanur Yeter, Artvin

Ben Atanur Yeter Artvinden katılıyorum bu çalışmaya. Bütün katılımcılara ve bu çalışmayı düzenleyen herkese teşekkürlerimizi arz ediyoruz. Ben az önce de söz almak istemişim. Şimdi ana arı yetiştiricileri olarak bizim en önemli şeyimiz ana arı. Ana arı olmasa hiçbir şey olmaz. Mademki herşeyimiz ana arıya bağlı, ana arı üretimi konusunda iyi bir bilgiye sahip olmamız lazım. Değiştirmesi ne zaman yapılması lazım, ana arının üretiminin nasıl yapılması lazım. Yani burda belki birçok arıcımız ana arısını kendisi üretemiyor. Üretemediği için ve ana arı fiyatlarının yüksek olmasından ötürü alamadığı için ana arı temin edemiyor. Temin edemediği için de değiştiremiyor. Yani bunun için ben şunu öneriyorum. Arıcı arkadaşlarımızın ana arı konusunda bilgilendirilmeleri lazım. Daha önceki toplantılarda birlik başkanımıza Hanak ilçesinden bir şey sunduk, dedik burada bir ana arı kursu açılın. Başkanımız, bunun ilçelerde açılmayacağını sadece il genelinde açılabileceğini söyledi. Ancak yani bir Posof'tan, ya da bir Göle'den ya da bir Çıldır'dan arkadaşlar buraya ne kadar katılıp da arı konusunda bu kursa katılabilir orda bilgi alabilecekleri düşünülebilir. Onun için yani bununla ilgili iyi bir çalışma yapılması ilçelerde bu kursların açılması elzemdir. Biz diyoruz ana arı bizim her şeyimiz. Ana arıyla ilgili bilgimiz olmadığı zaman geriye gideriz. O nun için burda bu konuyu tekrar gündeme getirmek istiyorum. **Ana arı konusunda yardımcı olunması ana arı kurslarının ilçelerde açılması eğitimlerin verilmesi bu konuda da herkesten yardım istiyoruz.** Saolun teşekkür ediyorum.

Katılımcı, Kemal Demir, Ardahan Merkez, Arıcı

Sayın görevli arkadaşlarım, Sayın Valim. Ben 45 yıldan bugüne arıcılık yapıyorum. Bize arı dedemden geçti ama ben 45 yıldır bu işle uğraşıyorum. Benim tek gelirim de bu bundan başka bir gelirim de yok. Bu hobi değil geçim olarak işletmede bulunuyorum. Ben 16 yıl gezginci arıcılık yaptım. Bölgeden dışarı çıkmanın, arıyı götürmenin bilinmediği zamanda ben gidiyordum. 170 tane arıydı. Bunun söylememdeki neden verim neden düşüyor neden olmuyor diye izah etmektir. 170 tane arıyla ben gittim 16 yıl sonra 37 tane arıyla geri döndüm. Şimdi Hanım bana dedi bana 3 tane arı bırak, bıraktık geçiştirdik. 3 yıl sonra 60 tane arı oldu ve 3 tane arıdan arkadaşlar bugüne dek en az 800 tane arı sattım. Bunu bir reklam olarak değil gerçek ortada bu kuruma verdim öbür kuruma verdim. Türkiye'nin Karadeniz'in bir kısım yerlerine verdim. Şu anda elimde 200 kadar arı mevcuttur. Hatta siz de buyurmuş gelmişsiniz. Ya arkadaşlar diyorum gittik ne getirdik ya arkadaşlar vallahi bir şey getiremiyoruz. Size tekrar yemin ediyorum. Bu arı o bölgeye gittiği zaman, o bölgeye adapte olamıyor verim alamıyorsa bundan vazgeçelim. İrkin özellikleri ortadadır. Ardahan Kafkas arısı sığağa dayanıksızdır. Artvin arısı da soğuga dayanıksızdır. Biz oraya gidince irkin

özellikleri değişiyor. Arılar Ardahan'a gelince sabahleyin iki saat geç çıkıyor, akşam da iki saat erken giriyor. Günde dört saat kayıp oluyor. Ve iki ay çalışan arının verimini düşünersek, iki kere altı kere iki ne yapıyor ben bir arıdan 117 kilo bal aldım arkadaşlar. En son 70 kiloya kadar düştü. Arkadaşlar, dört tane altı ne yapıyor hesabını yapın bir de bunu tekabül ettirin. Çalışmadığı zaman da verim düşer. Şimdi biz sahadan almamız bilgimizi. Tabandan almamız, 3 tane arısı olandan almamız, en ücra köyden almamız. Ondan sonra süre gele, gele, gele, gele orda yansıtmamız. Tavandan değil tabandan fıskırtmamız. Kusuruma bakmayın sözüm biraz fazla oldu. Sizi de rahatsız ettim. Hepinize saygı ve hürmetlerimi sunuyorum.

Serhat Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Üyesi ve Ardahan İl Genel Meclis Başkanı Bedrettin Çakıcı

Değerli arkadaşlar, Kemal Amca bizim bölgemizin yetiştirdiği büyük bir değerdir. Arıcılıkta engin bir birikimi vardır. Her zaman kendisine şükran duyuyoruz. Tabi tecrübe son derece önemli ama bu tecrübeyi bilimle, teknolojiyle süslemesi gerekiyor. Tabi bu gezginci arıcılık dedik, Artvinci arıcıların çokluğundan dolayı, gezginci arıcılık denildiği zaman hep Artvin aklına geliyor Kemal Amcamın. Bu konuda Kemal Amcama ben yüzde yüz katılıyorum. Tabi gezginci arıcılığın dezavantajları da var. Ama konu biraz daha Artvin olunca, dezavantajlar biraz daha yükseliyor. Kafkas ırkı arı bal arısıdır. Yüksek rakım arısıdır. 400 metre rakımda Kafkas ırkı arıyı tutmanın da sorunları vardır. Orada bizim arımızın da tabiri caizse kimyası bozuluyor. Ve götürdüğü zaman da bir yarar elde edilmiyor. Ama bizim gezginci arıcılıkta kastığımız bölgemizin kendi içinde gezginciliği sağlayabilirsek, arıyı çiçeğe yaklaştırırsak, verimimizin artımında yüzde yüzlük bir katkısının olacağı kanatındeyim. Bu konuda bilimsel çalışmalar var.

Ana arı dedik ana arı kovanın lokomotifidir arkadaşlar. Tabi bu ana arı üretimini bizim bölgemizde neden yapılamıyor. Şu anda profesyonel anlamda ana arı üretimi yapan işletme yok denecek kadar az varsa 3 tane var. Geçmişte bu işletmeler, bu sayı oldukça fazlaydı. Son yıllarda işletme sayısı azaldı. Üretim kapasiteleri de düştü. Bunun birçok nedeni var. Nedenlerden birisi de biraz önce Belediye Başkanımızın değiştiği gibi bu siyasi bir çabayla giderilebilecek bir sorundur. Ana arı destekleri vardı. Tabi ana arılara destek sağlamayınca bizim üreticimiz de ana arıyı değiştirmekten geri duruyor. Diğer bir konu da bizim bölgemizde ana arı üreticilerinin yaşadığı bir sorun var. O da iklimden kaynaklanan bir sorun. Bizim ana arı üreticimiz, bizim bölge insanı da üretim yapamıyor. Bizim bölgemizde ana arı kullanımı yaygın değil. Dışarıdan ana arı talebi sunan katılımcılar var bölgemizin dışında onların talep zamanıyla da bizim üretim zamanımız örtüşmüyor. Bizde bal mevsimi temmuz ayı

başında olur. Tabi ana arı üretiminin en kaliteli olduğu dönemde, bal mevsimiyle daha da güçlenebilir. O dönem bu bölgede geç olduğundan dolayı tabiki üretim gecikiyor. Gecikince de talep son derece azalıyor. Bizde arının en çok olduğu dönem Temmuz, talebin en çok olduğu dönem de Temmuz olunca, talebin gecikmesi gibi bir handikapın içiresine giriyoruz. Bundan dolayı da ana arı yapan işletmelerin faaliyetleri de ekonomik olarak büyür. Tabi buna çözüm bulunması gerekir. Nasıl bir çözüm bulunur. Bizim temennimiz bu Kafkas ırkı arı önemli bir genetik milli bir değerimizdir. Bu milli değeri genişleyerek, büyüyerek devam ettirilmesi gerekir. Bu konuda da Tarım Bakanlığının bizim bölgemizde bir takım politikaları hayata geçirmesini temenni ediyorum. Bu soruna çözüm bulma yolunda ciddi bir destek olur diye düşünüyoruz. Teşekkür ediyorum.

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

Değerli arkadaşlar kovanlarınızın verimli hale gelebilmesi için şu anda bizim yapmış olduğumuz petekleme, bal mumu çekme ve eğitim projesi içerisinde bu ana arı ile ilgili her konuyu da kapsamaktadır. Gen merkezi müdürlüğümüz bunu biliyor. Mayıs ya da haziran aylarında artık bu eğitimin arkadaşlar bu tarihlerde yine toplu bir mesaj yoluyla kendilerine iletiriz. İsteyen arkadaşlar gelip bunu alabilir. Kursta toplu olarak katılırlar ve o kursta almış oldukları bilgileri de kendi kovanlarında uygulayabilirler.

Katip Ayık, Arıcı, Ardahan Hanak

Katip Ayık Hanak ilçesinden katılıyorum. Genelde ana arının öneminden bahsedildi. Ana arının bu bölgedeki önemi, saf Kafkasta geçer. Saf Kafkas arısı ana arısı kaç tane arıcımızda var. Hepimizde var şu anda. Bu bölgenin izole bölge olmasından geçecek saf Kafkas arısı yoksa bugüne kadar, yapılan bütün çalışmaların hepsi boştur. Çünkü ana arılarımız saf Kafkas arıdan uzaklaşmaktadır. Saf Kafkas anası bu bölgede azalmakta, gün geçtikçe de azalacaktır. Eger bölgemiz izole bölge olmazsa, ana arının verimliliğinde kolonilerin verimliliğinde, bundan bahsetmek mümkün değildir. Biz Artvin'i bu bölgeye dahil ettiğimiz sürece, ana arımızın ırkı bozulacak bozulmuştur da, bozuluyor da. Hiç bir tane arkadaşımız burda, kaç tanesi iddia edecek benim ana arım saf Kafkas'tır diye iddia eden varsa buyursun çünkü bozuldu. Arımızın gen yapısı bozuldu. Bozuldu ve önüne geçmekte, bu bölgenin izole olmasından geçer. Teşekkür ediyorum.

Aslıhan Aydın, Ziraat Mühendisi

Aslıhan Aydın Ziraat Mühendisiyim. Şimdi biz teoride konuştuk sanki biz geç davranıyormuşuz gibi hem çok iyi bal üretelim hem çok kaliteli olsun hem ana arı bütün üreticelerimiz üretsın

diye talepler var. Fakat ana arı komplike bir konu olduğu için bütün arıcılardan bunu iyi bir şekilde verimli ve kaliteli ana arı üretimi noktasında başarmalarını beklemek pek gerçekçi olmaz diye düşünüyorum. İlimizde 12 adet ana arı üretim işletmesi var. Çok kaliteli ve verimli üretimi Ardahan arıcılık müdürlüğü gerçekleştiriyor. Fakat biz 400 TL'lik kovanımıza 25-30 liralık ana arıyı alma noktasında ihmalkârlık gösteriyoruz, arıcılarımız da söylüyor. Biz bir arıcının aynı anda hem bal üretiminde hem de ana arı üretiminde çok yükseğe çıkmasını bekleyemeyiz. Ana arı bir kovanın temel yapı taşıdır. Bir kaliteli ana arı bir kaliteli kovan bunun noktasında bence gözden geçirmemiz gerekiyor. İzole bölge konusuna bir şekilde değineyim. İzole bölge olsun tamam, Artvindelikler de girmesin, diyoruz fakat biz buna muhtaç durumdayız. Şu andaki kışlatma şartları ilkel koşullarda, arılar ahırlarda vesaire sağlıksız durumda. Eğer biz kışlatma tesisleri için bir girişim başlatmazsak izole bölge olma umudumuz, bence dediğim gibi biraz burda kendi eksiklerimizden dolayı hayal olduğunu ifade ediyorum. İslah çalışması ile ilgili de ana arı bizim Ardahan bölgesinde, saf Kafkas arı ırkının çok fazla olduğuna ben de inanmıyorum. Bu durumda bizim doğal döllemeyle uyum sağlamamız mümkün değil. Bunu da yapan tek kurum var işte Müdürümüzün de dediği gibi 2002 yılında yapıldı. Fakat bunun sürekliliği ne düzeyde. Suni tohumlama çalışmalarının belli bir düzeye gelmesinden sonra da belki izole bölgeyle ilgili bunu biz daha hak eden duruma geliriz. En azından ırkımızın daha saf olduğu noktasında belli bir düzeye gelmiş oluruz.

Mehmet KÖKEN; Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Arıların ıslah edilmesiyle ilgili veya ırkın sağlığıyla ilgili cümleler kullanılıyor. Kafkas arısının özellikleri nelerdir. Hangi özelliklikleri bizim için saf anlamı taşıyor. Bunu sorgulamak gerekiyor. Kafkas arısının ırkını simgeleyen etkenler veya genetik özellikler ortaya konulmuş mu? Bununla ilgili bir çalışma yok. Yapılan çalışmalar, çok basit düzeyde 7,2 mm dil uzunluğu kahve renk olmaması gibi açıklamalar. Bal verimiyle ilgili özelliktir önemli olan. Yavru verimi bu özellikleri verir. Ne kadar yavru atar, hangi dönemde gelişir, hangi dönemde hangi hızda gelişir. Yağmacılık eğilimindeki insidanslar nelerdir yâ da hırcık eğilimi nelerdir. Bunlardır arı ırkındaki genetik özellikler. Biz bunları ortaya komuyoruz sadece renk başından belirleyerek arımızın saflığını bekliyoruz. Böyle bir şey yok. Müdürüm de burdan bana destek oluyor fenotik ve genotik beraber yürütülmesi ırkın saflığı noktasında enderdir. Kafkas arısı gen merkezi 2002'den beri ülkesel olarak bir proje yürütüyor. İrkin saflaştırılması veya saflığının korunması açısından bu projede yapılan çalışmalar içerisinde bulundum. En azından gözlemci olarak veya bazen sahada katkı sunarak bulundum. Bizim

ölçüm değerlerimiz çok zayıftı. Çünkü genetik mühendisimiz olmadığı için biz veteriner hekim olarak ziraat mühendisi olarak, bu işin altından kalkamadık. Ve bu iş böyle olmaz. Artvin'e gitmemek mümkün değil gideceğiz. Nedeni de şu. Bizim kış şartlarımız hem sert hem uzun eğer nektar dönemine 45 günlük arıları yetiştirmek istiyorsak mecbur gideceğiz. O potansiyele kavuşmak için bizim ılıman iklime kışlatma noktasında gitme mecburiyetimiz var. Zorundalığımız var. Bu ekonomik bir iştir, hobi olarak düşünüyorsanız elinizde kalır. Ekonomik düşünüyorsanız eğer bunu yapmak zorundayız. Ya da kendi kışlatma potansiyelimizi içimizde oluşturacağız. Bununla ilgili yine birliğin de proje yazmıştık kapalı konum kış atma oluşturulmasına ilişkin o projenin de hangi aşamada olduğunu bilmiyorum. Devamını sorgulayamadık. Yani ben şunu söylemek istiyorum. Eger biz saflık noktasında sadece renk beklentisi içerisindeyse, verimli üründe artış beklemiyorsak, tabiatta olduğu şekilde kalsın istiyorsak bırakalım kalsın. Bize ekonomik getiri lazımdır. Para kazanmayan arıcı arıcı değildir.

Moderatör:

Burada üslup açısından ben şunu önermek istiyorum. Her arıcının tabi kendi yöntemleri vardır. Herkes kendi yöntemlerinin olumlu olumsuz yönlerini ortaya koyarsa bu örnek teşkil edecektir. Başka yöntemleri eleştirmemize gerek yok. Herkes en iyi yolu bildiğini ortaya koymaya çalışıyor. Başkasının yaptığı arıcılığı tekzip etmemize gerek yok. Gen merkezi müdürümüz söz istiyodu, vericem Kemal Bey gen merkezi müdürümüz açıklama yapsın.

Veysel Demirel; Kafkas Arısı Eğitim, Üretim ve Gen Merkezi Müdür Vekili

Şimdi burada ana arı üretmek isteyen üreticilerimize kurs açabiliriz. Ticari amaç olmamak şartıyla ilçelerde 15-20 olursa eğitimci gönderebiliriz. Bunun dışında arkadaşlar, burda Kafkas arısı saftır. Hiçbir ırkta yüzde yüz saflık olmaz. Saflık oranı %90'ın üzerindedir. Tabi bu konuda arı ırkı bulundu diye öyle düşünmeyin. Bu konuda da iki tane uzman çağıracağız. Birisi 19 Mayıs Üniversitesi'nden gelicek birini de Sakarya'dan düşünüyoruz. Bu konuda uzman arkadaşlarımıza arı ırkının saflık oranını tespit ettireceğiz. Teşekkür ederim.

Ardahan Belediye Başkanı Sayın Faruk Köksoy

Tabi yönetici arkadaşın uyarısı hiç kimsenin fikrini küçümsememeliyiz. Tartışma konusunda ciddi olmak lazım. Ancak bu son tartışmada şu sonuç çıkıyor. Bir proje bir ileti olarak, yine Kalkınma Ajansımıza birlik olarak verebiliriz. Ardahan'daki arıcılığın anatomisini çıkarılması anlamında tutarsızlık mı yapıyor, Artvine gidenler ne kadar görütüyor, yerindeki yapıyor, ne kadar verim alıyor artı arıcılar ne kadar üretiyor, ne kadar verim alıyor. Çok istatistik bir

sonuç elimizde olursa, masa üzerinde tartışırız. Gezginci arıcılık tabii dünyada Türkiye’de de bir vaka. Gerçek tabii Ardahan içerisinde biz gezginci arıcılığa fazla ihtiyaç duymuyoruz diye düşünüyoruz. Çünkü Kafkas arısının özelliklerini Ardahan belki bir bilimsel sonuç çıkar ama Kafkas arısının sonuçları literatürde var. Hangi dönemde gelişmişliğiyle ilgili ben bunu konuşmamda da söyledim. Kazım Mugan’ın kitabında da çok net var. Birçok Üniversitenin Akademisyenlerinde de var bu Kafkas arısıyla ilgili mesela Samsun Üniversitesindeki Mahmut hocanın ben okumuştum. Tabii bunu Arahanda yapmak daha iyi olur.

Ardahan’da gezginci arıcılığı Kafkas arısıyla ilişkili olduğu için ihtiyaç az olduğunu düşünüyoruz. Başka arı ırkında elbette daha çok ihtiyaç var. Ama Ardahan’da Nisandan itibaren çiçek başlıyor. Nektar salgısı çok geç başlıyor. Yani bunu biz biliyoruz ki, Kemal amca ısrarla kendini ifade etmeye çalışıyor. 16 yıl gezginci arıcılık yaptım, gezginci arıcılıkla yerinde arıcılığı ben yaşadım. Gezginci arıcılığın riskleri var, işçiliği var, yol masrafları var, hastalık katma durumu var vesaire vesaire. İnsanın zamanını çalması var. Tüm bunları iş kalemi olarak ortaya koymak lazımdır. Bunlar da bir gider. Bunların hepsini üst üste koyup toplamından çıkarmak lazım. Sonra sabit arıcılık yapıyorum 800 tane 1000 tane kovan sattım. Her yılda ciddi bir bal elde ediyorum diye iddia ediyor. Şimdi her yıl son 15 yılda Artvine gidenler Kazım amca gibi Kemal amca gibi yerinde sabit arıcılık yapanlar yerinde bir istatistik ortaya koymamız lazım. Ben izole bölge konusunda benim ısrarım vardı. Buna biraz açıklık getirmek istiyorum. İzole bölge derken hemen Ardahan bugün bir karar çıksın Ardahan izole bölge olması çok zordur. Elbette izole bölgenin bir yol haritası olması lazım. 5 yılda 10 yılda 15 yılda veya 3 yılda bir yine Kemal amca çok dikkat çekti. Ardahan tuna nehrinin bir havzasıdır. İşte Allahu Ekber dağları yalnız çam çilçilesi kaçkarın posofa uzanan kısmı yani dağlarla çevrilmiştir. Doğal bir ortamı var bu anlamda izole bölgeyi besleyen sağlam tutan. Dolayısıyla Hanak Damal havzası yine kendi içinde bir havzadır. Dağlarla çevrilidir. İkinci ve üçüncü bir alan Ardahanın kendi içindeki ova havzası gölenin kendi havzası var. Hepsinin ayrı ayrı bir yol haritasını koyarak, bunu da beslemek için kışlatma yerlerinde bu yol haritası içerisinde destekleyerek, başka unsurları ilaçlamayı vesaire destekleyerek olabilir. Bizim ısrarımız bu yöndedir yoksa bugün hemen bir karar alınsın, izole bölge olsun demiyoruz. Yani daha kısa sürede elbette daha çok faydası var. Teşekkür ediyorum.

Fevzi Karakoç, Ardahan Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü

Bu gezginci arıcılıkla ilgili az bilen çok bilen bilimsel yaklaşımı olanlar eğitimi olanlar herkes bir şeyler söyledi. Şimdi belki ilimize yeni gelen memur arkadaşlar, bunu bilmiyordur. Ama eskiden Artvin Kafkas arı ırkı gen merkeziyle ilgili hiçbir arı yoktu. Sadece Ardahan, Hanak,

Posof ve Çıldır ve Ardahanda merkez vardır. Daha sonra dolayısıyla Damal'da, Hanak'ta, Göle'de bu işin içinde değildi. Çeşitli politik vesilelerle, bu işi kullanan insanlar var. İşte Artvin merkezi, Borçka'yı, Şavşat'a Ardahan'a uğradılar. Daha sonra Yusufeli, Arhavi ve Hopa'yı da koydular. Bu konu yıllardır konuşuluyordu. Bizim bütün eğitimlerimizde arıcılarla temas noktasında olduğumuz her noktada bu gündeme gelir. Biz de her defasında şunu söylemiştik. Bizim şu anda Artvinde yaklaşık olarak 20.000 civarında arımız vardır. Her yıl da gidiyoruz onlar da geliyorlar. İl müdürlüğü olarak şunu diyorduk. Biz gitmeyelim onların gelememe noktasında tabi biz böyle burdan konuşmakla Artvinli gelmesin burası izole bölge edilsin, demekle olmuyor. Burası zaten izole bölge Ardahan zaten izole Kafkas arı ırkının gen merkezidir. Artvin de Kafkas arı ırkının gen merkezi. Bizim Bakanlığımızın yaptırdığı, çalışmalar neticesinde bu çalışmalar çok mu bilimseldi bana göre o kadar da değil. En azından Artvinin sahil ilçeleri Yusufeliyle ilgili olmadığını ben de biliyorum. Şu anda yürürlükte olan bir mevzuat var. Biz de bunu uyguluyoruz. Biz de yönetim memurlarıyız. Ben her zaman birlik başkanlarıma Bedrettin beyden Kazım amcadan buyana yaklaşık 10 yıldır şunu söyledim. Birincisi biz gitmeyeceğiz, onlara gelme diyebilmemiz için bizim gitmememiz gerekiyor. Ondan sonrada biz buradan bir karar alırız. Burda da olmazsa daha önceden söylemiştim. Topluca beraber ben sizinle beraber bakanlığıma bildireyim. Arıcılık Gen Merkezi Müdürlüğümüz ile birlikte o zaman bir rapor oluşturalım. Bu raporu da Bakanlığımıza sunalım. Artvin'de bizim kadar Kafkas olmayan ilçeler var. Irk özelliği önemli ölçüde deforme olmuş bozulmuş, başka ırklarla benzeşmiş ırkları var. Onlar da bu kapsamda bize gelmek zorunda kalıyor ve bir de uyumlu şartlarda gelmişse biz de bunu kabul etmek zorunda kalıyoruz. Bu konuda arıcılarımız da arıcılarımızın örgütleri de işte geçmişte dernek şeklinde birlik de var. Bu açıkça giderilir. Sizinle Ankaraya gelmeye hazırız dedik. Bunun dışında hem birliğimizi de Artvin birliğine de, Ardahan birliğini ve de Artvin il müdürümüz de ben de gezincici arıcılıkla ilgili bizim arıcımızı sıkıntıya sokacak, veya bizim arıcımızı işte ırkını deforme edebilecek, bozabilecek diye konaklama olmasın diye konaklama yerlerini siz belirleyin dedik, biz uygulayalım dedik. Biz sözümüzün arkasındayız. Ben burada olduğum sürece. Ama doğru olanı şudur. Artvinin sahil ilçeleri çok bozuktur. Kafkas arı ırkının özelliklerini önemli derecede yitirmiştir. Ve sürekli de dışarıya açıktır. Ne yazık ki Ardahan'a hem biz kendimize burda bir gaye çıkartmak istemiyoruz ama yıllardır mücadele ediyoruz. Biraz da iklimimizin özellikleri biraz da Emniyet ve Jandarmamızın desteğiyle Ardahan'da biz bunu belirli ölçülerde kontrol altına almışız. Posof'a bugün bir tane girip çıkan yoktur. Öyle değil mi siz de giren çıkanı görüyorsanız biliyorsanız, söylemiyorsanız, siz suçlusunuz. Ben suçlu değilim. Bu gezginci arı mevzusu kangrendir. Sürekli konuşulur hiçbir adım da atılmaz, yine söylüyorum. Kısa net söylüyorum birliğimiz burda, gen merkezi burda, tarım müdürü

de burada bu burda sadece gelmesin demekle gelemesin demekle böyle bir gücümüz yok şu anda. Ne yapacağız, bilimsel çalışmalara dayandıracağız, raporumuzu oluşturacağız. Bakanlığımıza Artvin’de yaşanan sıkıntıları aktaracağız. Ancak bu şekilde yol alabiliriz. Başka türlü yol alma şansımız yoktur. Bu iş bilimsel raporlarla halledilebilir ancak. Şimdi şu an bu camia içerisinde bulunan arıcılarımızın büyük çoğunluğunu şu an birebir tanıyorum. Birçoğunuzun arısı Artvin’de, belki bazılarının mart ayı içerisinde gidecek Artvin’e. Burda da Kemal amcam gibi birisi mertçe çıkıp ortaya anlattığı zaman da arıcı arkadaşlarımız susuyor. Şunu da söylemek istiyorum. Benim bu konuda içim rahat, tarzımı tavrımı ortaya koydum. Yılladır fikrimi tavrımı ortaya koydum. Eğer biri arıcımızın 4 tane arısı varsa bir köyde veya 10 tane arısı var, 20 tane arısı var o köyün tamamını kapatmak onun hakkı olmaması lazım. Bu da doğru değildir. Yani mikro Milliyetçilik yaparak adam gelmesin demekle olmuyor. Bunu bilimsel bir çalışmayla adım adım hazırlamamız lazım. Artvin’in bozuk olan ilçelerini islah etmemiz lazım. Bizim Bakanlığa bildirmemiz lazım bu konuyu. Yusufeli’nde şöyle Erzurum’la teması, şöyle giden arıcısı gelen arıcısı var. İşte oranın Arhavi’yle Rize taraflarıyla irtibatı var. Boçka’nın Rize’yle irtibatı var. Biz bunları ispat edeceğiz. Sizin de bu konuda bize hareket vermeniz gerekiyor. Fakat biz size hareket vermeye çalışıyoruz. Bilimsel konuda var olduğumuzu söyledik. Ben Tarım İl Müdürüyüm bu konuşturma kadar kolay değil risk de alıyorum. Sonuna kadar yanınızdayım. Bu geçmişte yapılan çalışmanın çok bilimsel dayanakları olmadığını da söylüyorum bunu. Ve kayıtlara geçsin istiyorum. Çünkü şu anda bile her yıl görüyoruz Yusufelili Erzuruma gidiyor. Erzurumdan arı geliyor hatta Erzurumda ismi lazım değil. İyi de bir arıcımız eğitilmiş birisi daha fazla açıklamayayım. O bile Artvin’e gitmeye çalışıyordu. Benim bu konuda söyleyeceğim belki bu öğleden sonraki etapta konuşulacaktır. Ama artık dayanamadım islahla bağlantılı bu konuyu ben söyledim. Tekrar ediyorum arıcılar önce biz gitmeyeceğiz. Biz gitmekten vaz geçeceğiz. Eğer biz Artvini buraya bırakmıyorsak bizim arıcılarımızın da yine %45 orada her sene de gidiyoruz. Bu her illerde de gerekli değildir. Kemal amca öyle diyor. Ama başka arıcım da diyorki ben anlatayım. Ahmet KOÇ merkez köyde iki sene önce geldi dedi ki müdür bey benim bütün arılarım ölüyor ne yapalım dedi. Arı havasız kalmış, zor duruma düşmüş. Dedim ne yaparsan yap yarısını götür. Bu beni dinlememiş ya yarısından fazlasını götürmüş 20 tanesini burada bırakmış buradaki 20 taneden bir tane sağ çıkmadı. Bunu da gördük biliyorum. Teşekkür ediyorum.

Arıcı, Kemal Demir, Ardahan

Biz o arıcı insanları elleştirir gibi bir saygısızlığımız yok. Biz de onları bağrımıza basmışız onlar da bizi bağrına basmış. Öyle konulara benim şahsi şeyim yok. Adam ne dedi biz memuruz dedi. Memur olduğu halde o görevlerinden dolayı biz saygılarımızı sunuyoruz.

Benim asıl düşündüğüm konuya bak şimdi şurada yazıyorum. 3000 bilmem kaç tane arımız var. Bunu son baharda tespit edeceğiz. Bir de biz tespiti yapalım. Ne kadar kaybımız var. O sonbaharda olmuyor ilkbaharda oluyor. Tüm arıcı arkadaşlar yasal yünden en son gayretimizi göstereceğiz. Ve dediğim gibi korkmuyorum. Önümüzdeki o seti yıkacağız. Ve onu durduracağız. Arkadaşlar en yakın yerde benim arım var. Ne şartlar altında kışlattığıma tüm arıcı arkadaşlar arzu ederse gider bakarız. Saygılar sunuyorum.

Katılımcı, Atanur Yeter, Artvin

Kafkas arısının doğasında biraz önce konuşmacı arkadaşımız Kafkas arısının yeri araştırılmamıştır. Kafkas mıdır değil midir? Kafkas arısının gerçekten verimliliğini artırmak istiyorsak, bütün katılımcılar da söylediler, izole bölge olmasındaki şartları. Şu anda Artvin'de Ardanuç havzasında baraj çalışmaları yapılıyor. Giden arıcılarımızın o havzada yer bulamayacağımızı biliyoruz. Şu anda kapatılıyor. Burada şu anda gidip göreceksiniz arılar orda içler acısıdır. Her biri birisinin içersinde çok kötü şartlarda bırakılmış arılar. Bunun verimliliğinden bahsetmek mümkün değildir. Olamaz verim olmayacağını da biliyorum. Kafkas arısının yağmacı olduğunu içgüdüsel olarak daha fazla bal topladığını, neden bal topladığını da biliyoruz. Bunu arıcıların hepsibilir. Niye toplar, uzun kışladığı için, daha fazla nektar toplamaya ihtiyaç duyar. Bunu biz biliyoruz arıcılarımız da biliyor. Ancak kötü şartlarda kışlatıldığı için burda arı kaybımız oluyor. Eger iklimlendirme çalışmaları yapılırsa bu bölgede arıcıların, kendilerine yer gösteririlirse, bu bölgede kışlatılırsa bizim bölgemizden daha verimli bir bölge yoktur. Bakir bir bölgedir. Kafkas arısının doğası burada var. Kafkas arısı bizim doğamızla eş değer bir arıdır. Teşekkür ediyorum.

Ardahan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Kemal Yazıcı

Öncelikle bütün konuşmacılarımıza teşekkür ediyorum. Gerçi çok önemli konulara temas ettiler. Gerek Tarım İl Müdürlüğümüz gerek arıcılık Gen merkezi Müdürlüğümüz, gerekse birliğimizin çalışmalarını yakından bilen bir kişi olarak takdirle karşılıyorum. Onların emeklerinden dolayı bir arıcı olarak ben de teşekkür ediyorum. Şimdi burada konuşan arıcı büyüklerimiz Kemal amcadan ve Bedrettin beyden de arıcılık üzerine çok şeyler öğrendiğimi belirtmek istiyorum. Onların arıcılık bilgilerini hep takdir ettim hem de çok şey öğrendim. Şimdi burada sorun şu arıcılığımız gerçekten sorunları büyük. Arıcılığı bizim halkımız, yazın işte bir ay 15 gün içinde yapılan bir iş gibi gözükyor. Ama gerçekten arıcılık zordur. 365 gün yani bir yıl olduğunu düşünüyorum. Şimdi arkadaşlar dolayısıyla böyle büyük bir işin de sorunları çok. Problemleri büyük. Bizim en büyük sorunumuz kovan başına verilen paranın düşük olması ikinci aşırı zayıflayan kovanlarımız ve kış ayları. Bir kovandan maksimum

verim alınabilmesi için bizim burada nektar başlangıcı olan Haziranın sonu Temmuzun başında 80.000 işçi arı mevcuduna ulaşmamız lazım. İşte yine bu kışlatmadan zayıf çıkması bir gerçekliktir. Şimdi bütün bunları birleştiriyor ekonomimizi önemli ölçüde azaltıyor. Şimdi bizim bölgemizde 43.000 kovan arımız var. Ama kapasite 100.000 bin neden bu kapasiteye çıkılamıyor. Neden, işte bu insanların bu işten yeterince para kazanamamasıdır.

Mevcut 43.000 arımızın en fazla 25.000'nden biz verim alabiliyoruz. Oğul alamamışsınız bal da alamamışsınız fakat bu kovanlarımız ilimizde mevcut. Bu olay o işletmemin hem ekonomisini olumsuz etkiliyor. Şimdi bu tür durumlarda genellikle işletmelerde ben de gezdim. Ben şöyle bir şey daha söyleyeyim, 557 arıcımız var. Bu arıcılarımızın hepsi bir birlerinden mert istediğiniz bir çalışmada size müsaade ediyor. İstedığınız herşeyle sizinle diyaloga geçebiliyorlar. Bu konuda o arıcı büyüklerimize teşekkür ediyorum. Şimdi o verimsiz kovanların kaliteli ana arılarla değiştirildiği zaman bazı faktörlere dikkat ettiği zaman o kovanların 200 lük bal yaptığını ben bizim bölgemizde çok gördüm. Şimdi bu ne yapıyor şimdi ben bu konuya temas etmek istiyorum. Mesela ben 25-30 sene öncesine baktığımda bizim meralarımızda çayrılarımızda o otun yarısının çıktığını görüyorum. Bütün burda katılımcılar da heralde katılıyor. Şimdi bu otun verimliliğinin azaldığını gösteriyor. Bu da otomatikman bal verimini düşürüyor. Şimdi bunun bir önemli nedeni de sayın müdürümün dediği gibi erken biçme herkes ot bitmeden biçmeye başlıyorlar, topluyorlar ertesi sene orda seyrek ot bitiyor. Bu da bal verimimizi etkiliyor.

Şimdi burada ben arıcılarımıza şunu tavsiye ediyorum. Öncelikle bir kayıt tutmalarını istiyorum. Bir ajanda sistemi o ajandanın sayfasına bir kovanın numarasını yazıp 50 tane arın varsa 25 tanesini bu yıl 25 tanesini bir sonraki yıl değiştirerek program yapılmalıdır. Ben burda 4 katlı kovanların olduğunu görüyorum bu kovanın bal verimi arıcı için önemli. Aynı şartlar altında. Şimdi arıcımızın hemen hemen öyle olmasa da kovanları var. Onları kendilerine damızlık kovanı yapıp uygun mevsimde ve ana arının üretmenin en uygun dönemi bizim burda Haziran sonu Temmuz başları. Bu dönemde kovanlarını değiştirmelerini rica ediyorum. Şimdi bir de mesela vatandaşa görüyoruz. İşte hangi kovanının çok bal verdi çok net cevap veremiyor. Tabi her kovanın hasadını hesap etmek çok zordur. Ama hiç olmazsa doldurduğu üstlüklerin sayısını not almaları, buna göre de en verimli kovanlarını tespit etmekte ve ana üretimlerinde çok artacağına inanıyorum. Bir de şurada böyle bir durum var, bir ana arı ne kadar iyi olursa olsun ona verim bakım yapılmazsa ondan verim almamız çok zordur. Bunun için bakım beslemeye dikkat etmemiz gerekiyor. Bir de arısına şerbet katanın balına hile kattığını düşünüyorlar. Ve bizim 557 arıcımız adına samimiyetimle söylüyorum bazen bakım amacıyla arımıza şerbet vermemiz gerekiyor. Bunu da yeterli

görüyoruz neden besleme amacıyla arımıza şerbet veriyoruz çünkü ana arı günde 1500-2000 tane yumurta atıyor. Bunun lavra dönemi altı gün sürüyor. Aynı anda bir kovanda 9.000-12.000 tane daha beslenmek istiyorlar. Bunu besleyen işçi arıların karnındaki şerbetleri dondurup arımıza salgılanıyor. Şimdi bunun bakım beslemesi iyi yapılmadığı zaman nektar sezonuna güçlü ulaşmıyor ve dolayısıyla verimsiz oluyor. Teşekkürler.

İKİNCİ OTURUM

Moderatör:

Çalıştayımızın ikinci oturumu beş konu başlığından oluşmaktadır. Zaten bazılarına değindik, o yüzden biraz kısa geçeceğiz sanıyorum. O yüzden vakit yetiştirilecektir diye düşünüyorum. İlk başlığımız sağlıklı ve güvenilir arıcılık girdilerinin temini. Burda tabi hastalığa neden olan bal mumu örneğini konuşmuştuk. Hijyenik bal üretimi bununla ilgili ballarını süzdükleri ortamları, hijyenik olup olmadığı, yeterli özellikleri sağlayıp sağlayamadığı, gibi konular görüşülebilir ve bu konuda neler yapılabileceği tartışılabilir. Arı ürünleri üretimi biliyorsunuz, bu konuda da çok büyük bir açık var. Biz sadece bala odaklanmış durumdayız. Diğer propolis gibi kimya ve ilaç sektöründe, çokça kullanılan bir ürün veya arı sütü gibi çok kıymetli bir ürünün seri üretimi konusunda Ardahan arıcılığı olarak büyük eksiğimiz var. Organik arıcılık konusunda zaten başlı başına bir konudur. Organik arıcılığın koşulları nelerdir? Organik arıcılık yapmak istiyor muyuz, Ardahan arıcıları olarak? Yapmak istiyorsak bunun için nelere ihtiyacımız var. Bu başlıkta bunları konuşabiliriz ve bunları yapmak için neleri hayata geçirmek gerektiği konusunda konuşabiliriz. Burda tabi organik kovan üretiminden diğer şartların sağlanması, sertifikaların alınması gibi konulara değinilebilir. Burda yine birinci oturumumuzda olduğu gibi tabi sizlerin katkılarıyla oturumumuzu yürütüceğiz.

Konu Başlığı: Sağlıklı ve Güvenilir Arıcılık Girdilerinin Temini, Hijyenik Bal Üretimi, Arı Ürünleri Üretimi ve Organik Arıcılık

Serhat Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Üyesi ve Ardahan İl Genel Meclis Başkanı Sayın Bedrettin Çakıcı

Değerli katılımcılar, merakımı kısa cümlelerle anlatamadığım için cümleleri biraz uzatıyorum. Maruz görmenizi istirham ediyorum. Şimdi değerli arkadaşlar tabi bu çalıştayın son derece yararlı olduğuna inanıyorum. Katılımlar ne kadar az olsa da hava şartları da malum ama az da sayılmaz. Bu da arıcılığa ne kadar değer verdiğimizizin bir göstergesidir. Arıcılık konusunda bir yerlere gelmek istiyorsak ortak bir arıcılık politikası oluşturmak durumundayız. Tabi

bu da fikir birliği ile olacak. Ortak akılla, tartışarak mücadele ederek kendimizi ifa etmiş olacağız. Tabi burda sağlıklı ve güvenilir arıcılık konularına değiniliyor. Ben sizinle bir anımı paylaşmak istiyorum. Bundan yaklaşık 8-10 yıl önce Avrupa birliği projesiyle, yurt dışına gittik Almanya'ya. Bende arıcılıkla uğraşıyorum işte 200 kadar bir arı kolonim vardı o dönemde kendimiz de iyi bir arıcı sayılıyor. Gittik Almanya'da bir arıcı ile tanıştım. Arıcı 43 yaşlarında bir meslektaşımızın işletmesine baktık benim arıma baktık. Aramızda dünya kadar fark var. Doğu ile batı arasında o farkı orada gördüm. Belki adamın koloni sayısı benimkinin dörtte biri kadardı ama işletmesi son derece modern işletmeydi. Biz de işte bir yanlış vardı. Arıcılık projelerinin tanıtımı yapılırken, arıcılık az sermayeyle toprağa bağımlı olmaksızın, az emekle yapılacak bir uğraştır denilir. Bu söylem son derece yanlıştır. Arıcılığın az sermayeyle yapılmadığını ben tabi 43'ümden sonra anladım. Arıcılık ciddi anlamda sermaye gerektiren bir iştir.

Arıcılık torağa bağımlı olmayı gerektirmez deniyor ama arıcılık toprağa bağımlı olmayı gerektirir. Diğer bir konu az emekle yapılacak bir iştir diyoruz tabi böyle bir yanlışın iz düşümü olarak biz kovanlara fazla zaman ayırmıyor işte onu bir angarya iş olarak nitelendiriyoruz ve bahçemize üç beş kovan arı koyarak, zamanı geçiriyoruz. Şimdi gördüğüm Almanya'daki, işletmeyle bizim burda orta düzeyli bir işletme arasındaki farkları sizinle paylaşmak istiyorum. İlk gittiğimde çerçeve getirmiştik. Dediler bu çerçeveleri nereden temin ediyorsunuz, ama güzel de şimdi konumuz sağlıklı arıcılık girdileri ya, bununla ilgili bir anı. Dedi bir huzur evi var, bir de özürülülerin yaşadığı, barındığı bir mekân var. Bizim arıcılar birliği çerçeveleri orada yaptırıyor. Yani diyelim bacakları tutmayan, ama eli çalışan insanlar orada üretime bir katkı sunuyor. Parça başı ücretini de alıyorlar çerçeveleri çıkarıyorlarmış ve hazırlanmış standart ölçülerde çerçeveler arıcılar birliğine geliyor arıcılar birliği de kendi üyelerine tabi ücreti karşılığında fatura ediyor. Yine bizde arıcılık denildiği zaman bal akla geliyor ve arıcılığı tartışıyoruz. Tabi bal arıcılık girdileri arasında önemli bir yere sahip. Tek arıcılık ürünü bal değildir. Balın dışında başka ürünler de var. Bunlardan bir tanesi de propolis. Hani bizim kavram olarak nitelendirdiğimiz kara tabir ettiğimiz bir ürün. Biz onu atıyoruz. Kafkas arısının bir özelliği de propolise fazla düşkün oluşudur. Bu anti bakteriyel bir madde bu propolis ve ilaç sanayisinde kullanılan bir madde. Onun bizim ilaçlarımızda kullanıyor o anlamda bir halk ilacı aynı zamanda propolis. İşte ambalaj yapan bir makine koymuş çocuk yerleştiriyor işte orada kesiyor belli ebatlarda onu jelatinle kaplıyor makinadan geçiriyor işte bonibon sakız türü bir ürün olarak piyasaya sürüyor sakız olarak satıyor. Ağızdaki işte mikropları öldürüyor. Ağızdaki yaraları iyileştiriyor. O şekilde ürün satıyor ve müşteriye yetiştiremiyor. Ama bizde değer vermiyoruz. Diğer bir konu aynı arıcı arkadaşımız işte küçük bir bölümde de üretim yapıyor. Ya burda ne yapıyor dedik. Dediki

burdada bal şarabı yapıyoruz tabi ben bal şarap denince siz merak ettiniz işte Bedrettin Çakıcı alkol alıyor şaraba falan düşkün. Ben ağzına alkol almamış birisi olarak şaşırdım. Ben kendisinden birkaç şişe şarap alıp getirdim. Dedim böyle arkadaşlara ikram edelim. Arıcı aynı zamanda şarap üretiyor bal şarabı. Yani kendi işletmesinde bir ürün çeşitlendirmesi yapmış. Ama biz tabi ürün çeşitlendirmesine gitmeyiz işletmemizi modernize etmeyiz.

Kısa zamanda işte az emekle az sermayeyle köşeyi dönmeye çalışıyoruz. Temel amacımız o arkadaşlar. Yani bu iş ciddi sermaye gerektiren bir iştir. Ciddi bir uğraş gerektiriyor, ciddi bir kafa yorma gerektiriyor. Nasıl yapacağız, nasıl kafa yoracağız yani şu anki alışkanlıklarımızla, üretim yöntemlerimizle üretim elde edebilmemiz için bir takım ürünler elde edebilmek için işte girdiler ihtiyacımız var. Mevcut girdi yöntemleriyle ve bu işi başarmamız son derece zordur. Bu konuda birliğimize birçok görevler düşüyor. Arıcılar Birliği Başkanı da burada kendisinin son derece gayretli çalışmaları var. Takdir ediyoruz, ama tabi biz de üreticiler olarak birliğimize gerekli desteği sağlamalıyız. Ve SERKA'nın bu bölgede faaliyet göstermesi de bizler için büyük bir avantajdır. Ortak görüşlerle girdilerle bir takım şeyler yapmak zorundayız. En büyük üretim girdilerinden birisi kovanıdır. Kovanlarımızı modernize etmek durumundayız. Yani bir başka bölgeden de olabilir. Ucuz kereste ile temin edilen bir de modern kovan üretimini yaygınlaştırarak birlik üyelerimize verebilirsek parası karşılığı çok büyük bir katkı sağlayacaktır diye düşünüyor teşekkür ediyorum.

Moderatör: Arıcılıktaki katma değeri artıracak kovan türü ne olabilir. Arıcılarımız bu konuda ne düşünüyor. Birlik başkanımız bu konuda konuşmak istiyor.

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı İlhan Evliyaoğlu

Başkanımın da söylediği gibi kovan olayına gelelim. Çünkü köy köy, ilçe ilçe dolaştığımız zaman birlik üyelerimizin kovanlarını görüyoruz. Bazı kovanlar kullanılamaz haldedir. Serhat Kalkınma Ajansı ile birlikte bu kovan ya da arılı kovan mı yaptıralım diye verimi artırmak için. Arıcılığı geliştirmek için ya da biz bundan sonra yapacağımız modern kovanları modern olacak şekilde taban tahtasının bu poleni toplayacak sağlam tahtanın olması şeklinde bir kovan yapılabilir birlik üyelerimize. Serhat Kalkınma Ajansının yapacağı proje ile dağıtacağına inanıyorum böyle bir projeye bağlı. Yani bir kovanın bir yılda değişmesi de mümkün değil ama, bu projenin uygun olacağını düşünüyorum. Hem arı sağlıklı yaşamış olur hem de elimizdeki kovanları değiştirmiş oluruz. Bedrettin Başkanımın da söylediği gibi biz Ardahan arıcıları olarak sadece balı tanıyoruz. Bal içerisinde biraz önce sabah da konuşmalarında bahsettiğim gibi başvuruda bulunmuş olduğumuz markamızda bal, propolis, polen, arı keki ve arı sütü olmak üzere bu ürünlere de marka alacağız. Yarından

itibaren marka tescil işimize başlayacağız. Bu yaptırdığımız kovanlarda propolis hem kovanın üçte birinde propolis toplanıyor hem de kovanın üst tarafında, kovanın üzerinde toplanan propoliste ızgaraya benzer bir plastik var. Sonbaharda üstünden kaldırıldıktan sonra o propolis ızgarası kapatılır. Arılar onu kapatmaya çalışırlar ve o kapatılan madde propolistir. Ve o propolis de toplanır ve çok da değerlidir yani kovanın üçte birinde bulunan propolisle onun arasında nereden bakarsanız %50 bir fark vardır. Fiyat farkıda vardır. Hatta Trabzon'da bir şirket bir fiyat verdi bize. Propolis denilen kovanın fiyatı 50 liradır kilo başına kovanın üzerinde toplanan propolise 100 lira veririz. Ve bizim ilimizde böyle bir arı ürünü toplanmadığı için biz de şirkete veremedik. Şu anda bal ve polen oranı ancak %10 arıcımızda bu daha önce yapmış olduğumuz toplantılarda ve eğitim kurslarında aileler kendi ihtiyaçları doğrultusunda topluyorlar ve ticari amaçlı değil. Hijyenik bal ortamı ve Serhat Kalkınma Ajansındaki arkadaşlarla köy köy dolaştığımız zaman Posofun bir köyünde karşılaştık, Fatih bey gittik. Tabi bizim amacımız tüm üreticelerimizin böyle birer birer sağım yada süzüm, süzüm yaptıkları zaman hijyenik ortam olduğu zaman daha iyi oluyor. Çünkü bal sağlıklı olur, işte toz olmaz duvarlar fayans arıcımız çok hijyenik bir ortamda bal süzümünü yapıyordu. Gerçekten bütün arıcılarımızın böyle yapması gerek ama imkanları olmayan arkadaşlarda yine Serhat Kalkınma Ajansına biz birlik olarak belki önerimizi projemizi sunduk ama Organik ürünleri üretmekle ilgili şu anda bölgemizde böyle organik arıcılıkla uğraşan arkadaşımız yok ama Göle'den bir arkadaşımız vardı burada mı?

Arıcı Olgun Gürer, Göle:

Ben Olgun Gürer Göle'den katılıyorum. Organik derken biz bir firmayla anlaşma yaptık. Organik orada tüm masrafları sertifikasını ödüyor. Ama o da bizi denetliyor. Tabi bu ürettiğimiz balı da anlaşmalı firma buluyoruz. Şimdiye kadar geniş çapta bir organik bir bal elde edemedik. Şu anda bal verimi az olduğu için 20 kilo kadar üretebildik. Tabi o anlaşmalı olduğumuz firmaya verdik. Biz 50 liraya anlaştık. Ama biraz düşük bir ücretti. Tabi bu seneden seneye değişiyor. Sözleşme imzalıyoruz daha farklı olursa mesela seneye daha yüksek verimli bal olursa mesela bir ton üretebilirsek bir arıcı için söylüyorum güzel bir şeydir. Tabi bu rakamı tutturabilirsek tabi sezonun da iyi olması lazımdır. Teşekkür ederim.

Moderatör: Kemal Demir arıcımız söz almak istiyor.

Arıcı, Kemal Demir, Ardahan:

Şimdi arkadaşlar zalimin elinden kurtarmak çok büyük bir iştir. Kovanın içinden zalim arı olabilir mazlum arıyı kurtarmazsak organik arıcılık olamaz. Şimdi mevsiminde ana arı 1800

yumurta bırakıyor. Ama her yumurtanın içerisinde arıcı arkadaşlar rakam korkunç ama korkmayın her yumurtanın içerisinde de varoa yumurtası var. 1800 yumurtanın içerisinde hepsini hesaplırsak 4000-5000 bini buluyor. İşte bu verim artarsa orada ne gibi bir olay olur arkadaşlar önce bunu düşünmeliyiz. Ve bunu temizlememiz için mevsimsel bilgiler, bölgesel bilgiler gerekiyor. Bunu nasıl yapmamız gerekiyor arkadaşlar. Ben biliyorum diye konuyu gündeme getirmiyorum eğer bilmediklerimiz varsa en iyi bilen arıcılarımızdan biri burada uzmanımız var görevli yönetim istasyonumuzda görevli arkadaşımız var. Sayın gerçi çocuğumuz yaşta ama Mehmet Bey falan var. Arkadaşlar yolda gezerken bakıyorum kulaklarım ağır işitiyor ama arı sesini o kadar hassas duyuyorum ki arıcılık konusunda böyle dudakları oynasa bile onu hissediyorum. Geliyor vatandaş amca ben varoayla mücadele yaptım. Durup düşünüyorum mevsim ne zaman. Dokuzuncu ay veya sekizinci ay on beşi yirmisi acaba birkaç gün sonra bir daha yapsa yeterli olur mu? Kardeş varoa dediğin kovanın içerisinde kedi değil fare değil ki kaçtıralım. Burada varoa var varoa. Az önce ne demiştim her yumurtanın içerisinde 3 tane varola var. Orada ne kadar yumurta varsa hesaplırsın çıkar. Dokuzunca ayda şurada burada yapılmayla varoa bitmiyor arkadaşlar.

En son bölgesel bitkiler doğrultusunda bizde onuncu ayın yirmisinden sonra o zamana kadar, mücadele ve en son mücadele onuncu ayın yirmisini geçecektir ve burada kırağı ve don yapacaktır. Kuzeydeki taşlara şöyle ayağını vurduğın zaman ne olur o zaman arı tamamiyle yumurtadan kesilir. Ve yumurtalar içerisindeki varolar çıkar. Ve dışarıya çıktığın zaman yapacağı mücadele tamamiyle ağır. Aldığın gibi varoadan kurtarırsın. Ama dokuzuncu aydan sonra arkasını koyveriyorsun. En belirgin verimsizlik felaket ve hastalıkları en büyük etkenden birisi de budur. Ve bölgesel olarak Artvin'e giden arıcı, bunu kışın da yapması gerekiyor. Buradan gidiyor belki sıcak olduğu için ana arılar yumurtaya dönüyor. 10 tane yumurta koyarsa 30 tane varoa var. Arının içerisinde bir ana var varoanın içerisinde en az 300 ana var. Şimdi bu bilgiyi gerektiren beceriyi gerektiren mevsimsel takibi gerektiriyor. Yani bunlar mutlak yapılmalıdır. Bunlar yapılmadıktan sonra verim olmaz. Kovan her ne olursa olsun, içinde bir şey olmadıktan sonra kovan ne verecek kardeşim. Biz arıyla çalışıyoruz kovanla değil ki. Yeni çıkan kovanlar 400 lira ben 300 tane kovan değiştirecek olursam 120.000 bin lira ediyor. Yani benim ekonomik gücüm uymuyor ki. Kovanın içerisindekini satsam kovan alamam. Ben bütün kovanları arısıyla satsam, mevcut toplamları ele alalım, bunlar ekonomik olaylar belki o kadar etkili olaylar değil kovanda tabi daha güzel olsun da yani kovanım şu olsun bu olsun olmuş ama içinde bir şey yok. Önce içini geliştireceğiz biz bunun. Hastalıklardan arındıracağız, varoadan arındıracağız, ekonomik bal üretimi yapacağız müsaade buyursanız Posof'un o olayını anlatayım sizi meşgul etmiyorsam sizi yormuyorsam. Dünyada mısırın, soya fasulyesinin sorgun diye bir bitki var. Bunların

verimini artırmak için, bunların genlerine toksin diye bir madde aktardılar. Bu toksinler oradaki salgı sularına karıştı, bu sineklere, kelebeklere varoalarını öldürdü bunun. Sonra bunun verimi arttı. Buradan ne çıkartıyoruz şimdi biz glikoz çıkartıyoruz, soya fasulyesinden ne yapıyoruz, efendim şuna katıyoruz buna katıyoruz. Arı da bir biyolojidir yani altı bacaklı bir canlı biyolojinin altı bacaklısındandır. Varoa sekiz bacaklısındandır. Biz getiriyoruz glikozu veriyoruz, soya fasülyesini veriyoruz burda olay da olmuyor. Ne oluyor başlıyor arılar ölmeye. Ve bunun için ve böyle gayri resmi olan glikozlardan falan kaçınmalıyız. Arıya iyi bakarsak verimi de o zaman artırırız. Kovan güzel olmuş olmamış çok mühim değildir. Orada ölüm var genleriyle oynanmış şeylerden kaçınmalıyız. Ve onlardan kaçınırsak o riski yarıya indirir ve arı da verimi artırır. Kök vermez diye bir şey yok, pudra şekeri var kendi balımız var efendim polenimizi kendimiz üretilim böyle özelliği taşıyan her şeyi katıp karıştırılabilir verelim o zaman olur. Yoksa sen balı ye kaldır at glikozdan hayvana yedir olur mu böyle bir şey kırarsın ve öldürürsün tabii arıyı. Teşekkür ediyorum.

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Şimdi konu başlığına baktığımız zaman güvenli arıcılık bilgileri dendi. Bir ana arı bunun sağlık sertifikasyonu tamamlanmış, işletmeden temin edilmesi gerekiyor bunu sağlamak lazım. İki kovan modern kovandan kaçmayacak şekilde çünkü artıları eksileri, ölçülmüş biçilmiş durumda, en iyi arı kovanı modern dediğimiz fenni kovandır. Bunların sağına soluna aparatlar katarak, hani propolis, hani polen almak gibi olaylar içerisine de gidilebilir. Ancak bizim Ardahan şartlarında mevcut pazarımız var ama hazır düzeyde bal var. Bal için çalışmalar yapılabilir ama bu uzun süreçte ekonomik kazançlar elde edilirse kovan verimi artırılırsa, o zaman dediğimiz o ürünlere geçebiliriz. Şimdi bunlar 10 kovandan 15 kovandan elde edilip satılabilecek ürünler değil. Bir kovanda ne kadar propolis elde edilir bir yıl içerisinde ne kadar pazara dönüştürülebilir. 100 gramı ne yapar 10 lira çünkü kilosu 100 lira değerinde söylendi ifade edildi. Ekonomik mi sizce bence değil. Ondan sonra temel petek, temel peteği kesinlikle hijyenik ortamda üretildiğine dair belgelendirilmiş olması şart. Mesela Ardahan'da Erzurum'da merdiven altı firmalarda üretilmiş temel petekler satılıyor. Hatta köy köy geziyor adamlar, arabanın içerisinde temel petek satıyorlar. Bunların alınmaması gerekiyor. Ucuz olduğu için ve ayaklarına hizmet götürüldüğü için bunu kullanan insanlar, bir süre içerisinde kullandıkları kovanlarda hastalıkla karşı karşıya gelebilirler. Öğleden önceki oturumda yavru çürüğü hastalıkları veya varoanın parazit yumurtalarının olduğu peteklerin bir sonraki nesilde kullanımla sağlıklı kovan kullanımıyla yine sağlıklı ürün elde edilebilir iyi gelişebilir. Bunların önüne geçebilmek için mutlak suretle sterilizasyona tabii tutulmuş

işleminin iyi yapılmış olduğu bunu da garantileyecek firmalardan temin etmek gerekiyor. Ekonomik olur biraz fazla maliyet çıkarılır dolayısıyla da burda eğer arıcılar birliği kendi organizasyonunda gerçekleştirirse kendi üreticisine eski peteğini alıp sterilizasyona tabi tutulmuş petek üretimine ham madde olarak kullanırsa, bunun dolaylı olarak maliyetini düşürebilir. Bununla ilgili zaten teknik bir çalışması vardı birlik başkanlığının yani bunlar değerlendirilmeli.

Ana arı mutlak suretle özellikle sertifikasyonu tamamlanmış, üretimi temel ciddi noktada Kafkas arısı için üreten bir yerden alınmalı. Bence bu iki yıllık bir süreci öldürür diye konuştuk neden iki yılda bir değiştirilmeli, verimlilik yönünden, yumurta atma sekrenizasyonuna uğradığı zaman iki yıl çok iyidir. Bu dönem içerisinde mutlak suretle değiştirilmesinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekiyor. Yine bir proje genelinde düşünülebilir. Daha sonraki süreçte bölgesel olarak ana arı projesi yapılabilir. Ama bunu yaparken de kimseye menfaat çıkar elde ettirmeyecek şekilde gerçekten de işte Kafkas arısının özelliklerini bölge adaptasyonunu gerçekleştirecek, güvenilir yerlerden alınması gerekiyor. Bunların altını çizmek gerekiyor önemlidir. Hijyenik bal üretimi Ardahanda zaten böyle bir tanım yok. İlaçlanmıyor doğa her hangi bir atık atacak bir sanayi tesisi yok. Dolayısıyla burada üretilen her türlü ilaç kalıntılarından uzak hijyenik bir baldır, organik bir baldır. Bunun altının çizilerek sürekli ifade edilmesi lazım. Ardahanda organik arıcılık yapmak denilen kelime bence çok gereksiz zaten ilin kendisi organik. Bunun için bence şirketlere para vermeye ondan sonra bu bizim ekstra efor sarfetmeye yıllarca beklemeye gerek yok. Ardahanın balı organik kim ne derse desin. Malatya gibi bir yerde mesela kayısı ilaçlanır, arı kayısı çiçeğine konduğu zaman direk ilacı almış olur organiklik de ortadan kalkar. Sanayisi vardır sanayisi kirlidir organik de söz konusu değildir. Ama burada böyle bir şey söz konusu değil. Sürdürülebilir tarım, zirai ilaçlama çevreyi kirletecek her hangi bir unsur olmadığından dolayı Ardahanın balı organiktir. Dikkat edilirse bu önemli bir noktadır. Saf organik bal üretimi Ardahan'da diye bir sloganiyla da yola çıkılabilir. Bence bu güzel bir markanın altına slogan da olabilir. Teşekkürler.

Moderatör: Katkılarınızdan dolayı teşekkür ediyorum. Bu konuyla ilgili başka katkı sunmak isteyen var mıdır?

Selen Sallan, Serhat Kalkınma Ajansı, Uzman (Gıda Yüksek Mühendisi):

Az önce konuşan hocamıza ben bir şey sormak istiyorum. Şimdi benim aldığım notlar doğrultusunda bir kovandan 100 gram propolis elde ediliyor dediniz yanlış anlamadıysam. Bunu 10 liraya sattığınızı söylediniz yanlış anlamadım değil mi hocam. Şimdi bunun üzerine acaba bu arı ürünlerinin arı sütü olsun, polen olsun işte propolis bunlar katma değer yaratan

yan ürünler olarak ben düşünüyorum. Bir kovandan 100 gram propolis acaba standart bir sonuç mudur yani verimli bir dönemde bu ürünün artması mümkün değil midir? Bir de başka bir propolisin üretilmesi için ne kadar yatırım maliyeti gerektirir daha sonra tekrar kullanılacağı söz konusu olduğu için bu masraf sadece bir yatırım açısından olduğunu düşünüyorum ben. Acaba bu konuda düşünceleriniz nelerdir? Bal dışındaki bu ürünlerin katma değer katacabileceği açısından düşünüyorum ben.

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Tabi ben şöyle söyleyeyim. Öncelikle mevcut şartlar içerisinde 10-15 kovana sahip işletmeler için, propolis üretiminin şu an gerekli olmadığını kovan sayısının arttığı durumlarda, bu yan ürünlere geçip bu yan ürünlerden de gelir elde etmek doğru olacaktır. Bunun da altı çizilebilir. Ancak bu mevcut koşullar içerisinde propolis, üretimi ve bunun pazara sunulması Ardahan'ın mevcut şartlarında değerli görülüyor. Ama arı sütü üretmek isterse ana arı merkezi istasyonumuzun orada ana arı üretirken, arı sütü maksimum süreyle elde edilecektir. Ama bu durumda da sadece arı sütü elde etmiş olursunuz. Sürekli çünkü farklı ürüne kanalize etmediğiniz için kendinizi tek yönde gitmiş olacaksınız. Yan parametreleri oluşturmak için mutlak suretle kovan varlığımızın artması lazım. Aksi takdirde 10-15-20 kovan 50 kovanla siz bunu üretmeye çalışırsanız, sadece buna yönlerseniz olmaz. Ama tabi ileriki süreçlerde kovanların artması diğer ekonomik unsurların da katma değer kişiye üreticiye hangi aşamadaysa sağlanması bence avantaj sağlar tabi ki.

Selen Sallan, Serhat Kalkınma Ajansı, Uzman (Gıda Yüksek Mühendisi):

Bunun planlamasını yaparken ileriye dönük orta vadeli düşünürsek, bence diğer ürünlerin de ekonomiye kazandırılması sağlanabilir. Şu anki mevcut sorunlar çok daha farklı ancak iyi bir alt yapının kurulması gerekiyor. Ancak ilerisini düşünerek bir kalkınma amaçlı bir strateji uygularsak bence yan ürünlerinin de özellikle bu propolisin, yan sanayiye kazandırılmasını da ben destekliyorum ve bu konuda Ardahan için iyi olur diye düşünüyorum. Üreticilerimizin de bu konuda güzel bir eğitim alması taraftarıyım eğer bir sıkıntı varsa.

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Bu konuda kesinlikle katılmamak elde değil. İlaç firması olarak Fransa'nın Sanofi Aventis firmasının propolis alımıyla ilgili dünyada çalıştığı biliniyor. Ve bir dönem Türkiye'de de bir çalışma girişiminde bulundu sadece Bakanlığın buna izin verme yolunda sıkıntısı olduğu

için geri çekildiler. Şu anda Tayland'dan Çin'den yüksek düzeyde aldıklarını biliyorum ben. Daha önceki bir firmada çalıştığım için ben oradan hatırlıyorum. Yüksek rakamlar telaffuz edilmişti. Bu yüksek rakamlar vatandaşa aktarılamadığı için bu propolis sadece kovandan alınıp paketlenerek satılan bir ürün değil. Kimyasal işlemlerle arıtmaya ihtiyaç duyan bir ürün. Kimyasal olarak hazırlayacaksınız bunlar da ayrı bir maliyettir. Ama mutlaka eger bugün arıcılığımızı geliştirip kovan varlığımızı işletme bazında artırırsak ikinci frekansta bu yönde yönlendirmeler olabilir.

Moderatör: Teşekkür ediyoruz katkılarınız için. Yani kovan varlığı belli sayının üzerinde olan ekonomik anlamda arıcılık yapan işletmelerin, ürün çeşitlenmeleri ürünlerinden bahsedildi temel olarak. Şimdi bir sonraki başlığımıza geçebiliriz. Kışlatma tesisli bir mekân Faruk Bey siz söz almak istediniz bir önceki konuyla ilgili buyrun.

Öğretim Görevlisi, Faruk Karataş, Ardahan Üniversitesi

Girdiler açısından şimdi bizde kimyasal olarak yıplamamaktadır. 2000 yılları biraz daha fazla görüldü bunun neticesinde de hiç kimsenin tahmin edemediğini bununla uğraşanlar tahmin eder. Kireç hastalığı ortaya çıktı. Kireç hastalığı da tabiki arıların ölümlerine neden oluyor. Kireç şu durumda İl tarım müdürlüğümüzden bir yetkili arkadaş olabilir. Ardahan acaba ne kadar kimyasal gübre kullanılıyor içerisindeki azot miktarı nedir. Azot miktarı fazla olursa toprağa geçiyor, topraktan size geçiyor. Arı su aldığı zaman amonyak olarak arıya geçiyor arının yağ dokusunda arıların ölümlerine neden oluyor. Hem kireç hastalığı olarak ölüyor tabi biz de onun teşhisini her zaman kolay kolay teşhis edilemediği için arı ölümleri kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor ve verim kaybı ortaya çıkmış oluyor. Çünkü onun için azot miktarının araştırılması, yani il tarım müdürlükleri bu konuda dikkatli davranması gerekiyor teşekkür ediyorum.

Moderatör: Katkılarınızdan dolayı teşekkür ediyorum. Sinan Bey söz almak istiyor.

Yalnızçam Köyü'nden Arıcı Sinan Coşkun:

Yıllardır arıcılık yapıyorum. 20 senedir profsyonel arıcıyım. Şu ana kadar üretmiş olduğum bal arısı sayısı bal olarak 150 ton arı olarak 3500 kovan arı üretip sattım. Kimyasallar arıya zararı %50 kimyasallar veriyor. İklim değişikliği ve gübreler. Şu anda arıcıların durumu çok güzeldir. Kullanmaya başladıkları zaman kireç hastalığı meydana geliyor. Bu diğer arıcıların bağırsağından geçip kendilerini öldürmesi bu konuda bazı şeyler bir birini tetikliyor. Mesela mevsimin iyi olması arı için gelişimi daha da ilerletiyor. Kötü bir mevsimde ne kadar iyi bir arıcı olsan da verim alamazsın. Bunlar hep bir birlerine bağlantılı konular teşekkür ediyorum.

Moderatör: Sağolun Sinan Bey. Şimdi geçiyoruz kışlatma tesis ve mekanlarının yetersizliğine bu konuyla ilgili arkadaşlarla konuşa gelmekteyiz hatta Ardahan arıcılığı ortak işletme bölgesi projesinde de kışlatma düşüncesi vardı. Ancak gerçekleşemedi çeşitli sebeplerden. Şimdi Artvin'deki kışlatma alanlarının gittikçe daraldığını yapılan barajlardan dolayı biliyoruz. Önümüzdeki dönemde Ardahan arıcılığı için en önemli ihtiyaçlardan bir tanesi kışlatma tesisleri. Bu konuda Kemal Demir Amcanın örnek uygulamaları var. Daha modern daha örnek tekrarlanabilir başka arıcılar tarafından tekrar oluşturulabilecek tesislere ihtiyaç var sanırım. Bu konudaki ihtiyaçların nasıl çözülebileceği konusunda görüş alıp söz alıp görüşlerini söylemek isteyen varsa buyursunlar.

Konu: Kışlatma Tesis Ve Mekanların Yetersizliği

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

Şimdi kışlatmayla ilgili bir konu da burada biz arıcılar olarak çok büyük sorunlar yaşamaktayız. Özellikle arı sütüyle ilgilenen arıcılarımızın %80'i kışlatma veya yer sorunu olmadığı müddetçe kışlatmayla ilgili sorunun biz yaklaşık olarak geçen yıl içinde bulunan proje olarak projeyi de Kafkas arısı Gen merkezi bahçesinde bulunuyordu diye düşünüyorum. Proje gerçekleşmediği için kışlatmayla ilgili sorunlarımız vardı. Kendi imkânlarıyla kışlatan arkadaşlarımız var. Biri de Kemal amca kendi imkanlarıyla yapan biri. Kışlatma önemli konulardan birisidir. Böyle bir proje gerçekten önemli bunuda sunum olarak benim amacım projeye nasıl çözebileceğiz modern kışlatma diye düşünüyorum. Burada vali beyle görüştüğüm zaman Muhammet beyle bir komisyon oluşturduk 100 arı ve 200 arıya kadar kışlatabilecek kapalı alanlar bunların daha bir modern şekilde kışlatılması projeye olması işte toprak seviyesinden ne kadar yüksek oluşu, izolasyonun nasıl olacağını az önce Kemal abi masada anlattı. İlla toprak olsun falan tabi toprak daha sağlıklıdır. Mekânın içerisinde olan dışarı vermiyor, o toprak şey yapıyor emiyor. Bu daha sağlıklı olur. Duvarlar ve tavanın kapalı olması gerekiyor. Eğer duvar 50 cm'ise taşların arasına çimento harcı dökülür ve ortasına toprak atılır. Üstü örtüldüğü zaman ahşap tahtalarla üzeri örtülür ve üstüne 10 cm kadar toprak atılır. Bu mekân içerisindeki nem oranını aza indirmiş oluyor ve daha sağlıklı oluyor. Yapan arkadaşlar var ve kayıpları en aza inmiş. Gitik beraber yaptık projeye iki yıldır kışlatım yoluyla en aza indirmiş bir şekilde yapıyor. Zaten şu anda merkezde Ardahan ili arıcıları olarak içeride kışlattığımız zaman bilhassa içeride Posof'ta ilçemiz kışlatmasına rağmen 2009 yılı sonunda gittiğimiz zaman, %80'lere varan bir kayıplarla karşılaştık. Orada kovan içerisinde yapılan sonbahar çalışmaları yanlış yapıldığı için kovanlarda havasızlık meydana gelmiş ve arılar telef olmuş. 100 kovan 80 kovan gitmiş. Onları da yine numune olarak Tarım İl Müdürlüğü laboratuvarlarına gönderdik. Kovanın her tarafının kapalı oluşu

kovanda hava sirkülasyonu olmadığı için balın içeride işte. Nem kapması gelen analiz raporları öyle diyor.

Moderatör: Teşekkür ediyorum Başkanım. Kışlatmayla ilgili acaba Ardahan'da... Mehmet bey söz almak istiyor.

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Şimdi kışlatmayla ilgili en büyük zaten zarar ziyan ilkbahar çıkışında görülür. Bir işletmenin kovanlarının %10 kaybıyla bu oranlara çıkması rutin kabul ediliyor. %10'dan daha fazlaka kayıplar ciddi anlamda ekonomik zarardır. Bunu bu şekilde düşünmek lazımdır. Birincisi kışlatma yeri arının risk alma derecesinin altına düştüğü ısı derecesiyle başlar kışlatma, bahar erken uçuşlarından çıkmaya başladı ısının yine sağlığı bozup da mevcut hareketlerinin aktif döneme geçmesiyle biter. Bu tamamıyla kışlatmadır. Eger siz kışlatma yerini havasız, nemli, gürültülü her hangi bir kimyasallara ahır gazları olsun farklı gazlara maruz bırakırsanız, oradaki kayıp kış boyunca sağlığın bozulmasına neden olduğundan dolayı, yüksek olacaktır. Bunları ortadan kaldıracak şekilde modern iklim kontrollü ya da daha termolojik olarak, kışlatma ünitelerini soğuk hava depoları tabiriyle yaparak, daha düzenli bir şekilde tabi nemi dengeleriz ısıyı dengeleriz bütün kovanlar bir arada olur, bakımı kontrollü güçlü olur tek elden yürütülür işlem böylelikle kış kayıpları minirize edilir. Yani kişinin kendi mevcut şartlarından daha uzak olma koşuluyla. Eğer eylülde yaparsa sağına soluna naylon çekmekle üzerlerine battaniye, mont atarak hava akımını engelleyecek şekilde kovandaki çatlaklara patlaklara, naylon tıkayarak hava akımını engelleyecek şekilde yapılan ev usulü kışlatmalarda kayıplar yüksek düzeydedir. Ama bunların öncesinde bakmak lazım yani arıyı dışarıya koyarken kışlatma yerini hazırlarken, yüzsüz olması hastalık olması bu gibi durumlara zaten ortak olmamız lazım.

Biz sağlıklı kolonilerin kışlatmaya girdiğini düşünerek bu şekilde değerlendiriyoruz. Kesinlikle Ardahanın iklim şartları, ki özellikle Artvin'de geniş bir engel gibi görülüyor. Oradaki alanların darlığı da mevcut koşullarla ortaya çıkıyor. Bu durumda kapalı konumlu kışlatma ünitelerinin bölgesel olarak yapılması gerekiyor. Nerede ne kadar arı varsa onlara yakın merkezlerde hangarlar tarafında inşa edilip iklimlerinin bilgisayar otomasyonu ile kontrol edilecek. Isının dengeleneceği havanın dengeleneceği, bir sistem kurulursa çok daha mantıklı ve makul bir şekilde arı kayıpları ve ölümleri önüne geçilebilir.

Moderatör: Maliyeti yüksek olmaz mı bu tesislerin bilgisayar ortamında görüntülendirilmesi?

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Şimdi ne kadar kovan kaybı olmuş 400 liradan 80 kovan ne yapar. Yani bir işletmede sadece budur. Uzun vadede düşünün kovanlarını koyacak kişinin de bu işe katkı sağladıklarını, geri dönüşüm olarak şey gibi düşünün otopark kiralama gibi kovanını koyacak adam para versin. Desteklesin bir şekilde bu işi yani geri dönüşte bir şey olacak katkı sağlayacak şekilde, hem birliğe destek sağlanabilir bu şekilde ekonominin de girdileri var maddeler halinde ekonomik gücün nasıl kazandırılacağı bir başlık vardı. Kazandırılacak bir ünite temel üretim tesisleri kurularak bir şey sağlanabilir. Hem üreticiye daha ucuz hem daha sağlıklı, bir ürün sağlarsınız hem de birliğe ekonomik olarak katkıda bulunursunuz. Bunların yapılması hepsi zor değil, planlanacak şeyler. Kapalı konumlu kışlatmayla ilgili bir çalışma yok. En büyük eksiklik bu yani ne derece tutar bu iş. Bir buzdolabı ısısını ayarlamak gibi olabilir mi, burada teknik bir sıkıntı var. Küçük bir çalışma var. Hacettepe Üniversitesi Dr. Arzu Özkırın bu konuyu ilk telafüz ettiğimizde yapalım diye üzerine atlamıştı. Biz o dönem kurumsal olarak farklı, organizasyonlarda olduğumuz için gidememiştik. Ama mutlak suretle bu iş bence evdeki bakımda çok daha derli toplu sağlıklı olacağıyla ilgili kanaatim var.

Moderatör: Teşekkür ediyoruz. Sayın Müdürüm söz almak istiyor.

Veysel Demirel; Kafkas Arısı Eğitim, Üretim ve Gen Merkezi Müdür Vekili

Ben bu kışlatmaya pek taraf değilim. Her hangi bir hastalıkta tamamen o kışlatmayla arılara tamamiyle bulaşır. Bu tip şeylerde de çoğu arıcılar Ardahan'da kışlatma için yeri var. Bunlar biraz daha bilgilendirilerek, arı kayıpları önlenebilir. Bizim yaptığımız araştırmalarda bilgisiz arıcılarımızdan dolayı çoğunlukla güz bakımlarının yapılmamış olması. Her arıcı için küçük bir barınak yapılabilir. Ama bunun dışında yaparsak oranın bilgisayar ortamı ile ısısını iklimlendirme yaparak aşamayız. Eğer orada hastalık bulaşırsa tüm arılar ölür. Burada bir arıcının arısının öldüğünü bunun sorumluluğunu kimse üstlenmez. Her arıcının kendine barınak yapması ve onların bilgilendirilmesi en doğru yol olacaktır kanaatindeyim. Teşekkürler.

Moderatör: Teşekkür ederiz katkılarınız için orada bir arıcımız söz almak istiyor.

Katılımcı Hilmi Ağır:

Ben Karstan geliyorum karsta arıcılık yapmaktayım aslen Kağızmanlıyım. Arılarımızı Ardahan'da kışlatıyoruz. Kağızman'daki ve benim de genellikle yaptığım kışlatma şeklerinden bahsetmek istiyorum. Biz sonbahar bakımını yaptıktan sonra ilaçlamasını, gerekli bal miktarını kovan içerisinde temin ettikten sonra, zamanı geldiği zaman mevsimin sıcaklığına ve soğuğuna göre falanca ayda kışlatılacak diye içeriye koyarken 2-3 çerçevesi zayıf kovanlarımızı bir tarafa, 10 çerçevesi kovanlarımızı da 2 çerçeve gerekirse 5 çerçeve çıkararak hava sirkülasyonunu üretmek için bunların da, yine çok güçlü kovanların olduğu odayı, aşırı derecede karanlıklaştırarak, hiçbir şekilde ışık sızmayacak şekilde karanlık ediyoruz. Arılar içeride salkım yapmaya başlar. 10 gün 7 gün 15 gün içerisinde 15 gün sonra da, uçuş kapılarını açarak hava sirkülasyonunu yine temin etmeye çalışıyoruz. Ayrıca özen gösterdiğimiz şey de şu kovanları duvar dibine dizerken, kovanın arka kısmına alt tarafına, 5 ve 7 cm'lik çitaller koyuyoruz. Kovanın ağız kısmını aşağıya, arka kısmı yukarıya gelecek şekilde koyuyoruz. Bazen rutubetlenme oluyor ve öyle oluyor ki kovanın içerisinde, su birikiyor. Yani bu suların boşalması gerekiyor. Bu yüzden hem hava sirkülasyonunu temin etmek için hem de birikebilecek tavandaki suyun akabilmesi için. Ya bu şekilde işte bizim öyle %80'lere varan kayıplarımız olduğunu ben hiç hatırlamıyorum. Aşağı yukarı genelde istisnalar kaydediyoruz diye bir takım tabir varya genelde %10'un üzerine çıkan bir kayıplarımız olduğunu hatırlamıyorum. Teşekkür ediyorum sağ olun.

Moderatör: Ortada bir arıcımız söz almak istiyor.

Erkan Uğurlu, Ardahan, Arıcı

İsmim Erkan Uğurlu Ardahan arıcılarındayım. 300 adet kayıtlı arım bulunmakta. Küçük yaştan beri arıların içerisindeyim. Kışlatma amacıyla yapmış olduğum yer çok güzel. Arı zayıyatı vermiyorum. Bakımını da güzel yapıyorum. Yalnız iklimimiz nedeni ile Nisanın biri dememiş arıyı dışarıya çıkaramıyoruz. Ya bugün Mart'ın birinde arı poleni getirip bizim arımız Nisan ayında birinde dışarı çıkıyor. Nisan ayında burası kış demesek olmaz. Nisan ayında da arı sağlıklı çalışmıyor. Bu nedenlerden dolayı, bizim arımız bal mevsimine yetişemiyor. Yedinci ayın birinde bal sezonu başlar, bizim arımız yedinci ayın birinde altı yedi çerçeve olur. Mevsim biter sekizinci ayın onbeşinde sekizinci ayda kovanlarımız dolar. Tam bir kıvamına gelir ve mevsim de bitmiş olur. Onun için daha verim alamıyoruz onun için 6 ayda kirağı atıyor don olayı oluyor. Bu yıl benim 300 kovan arımdan verimli bal alamadım.

Arı gelişsin diye Artvin yöresine götürdüm 25-30 milyar para harcadım geldim 300 kovan arıdan yemeğe bal alamadım. Geçen sene yağışlar dolayısıyla dört dörtlük bir verim alamadık.

Ondan önceki yılda yine hiç bal alamadık arkadaşların hepsi bunu biliyor. Yani burada en başta arıdan ziyade, ben diyorumki arıcıyı yaşatalım. Yani ben bugün gerçekten arımdan nefret eder hale geldim. Çünkü verim alamıyorum zahmet çok, masraf çok. Şimdi arıcılık çok kolay bir iş olarak görülüyor bir de çok masrafsız bir iş gibi görülüyor. Ama maalesef arı çok zor tabi bilmeyen için çok kolay. Aynı zamanda da çok masraflı bir iştir. Yani bugün benim arımı alıp da bir Artvin’de kışlatıp götürüp getirmek bana 25-30 milyara mal oluyor. Geçen yıl oldu hatta ben söylemesi ayıp olmasın borçlarımı evimi satarak ödedim. Şu anda ben arıyı gözümle görmek istemiyorum kusura bakmayın. Ben 40 yılımı bu arıya verdim 300 kovan arıyı da aşağıya düşürmedim. 10 yılda bir düzgün verim alırız, aynı afedersiniz saman gibi olur bol olur kilosu 10 lira, yok olduğu zamandan da kilosu olur bir milyon lira zaten dışarıdan türlü türlü ballar geliyor. Kilosu 7 milyona kadar satılıyor. Bizim balımız elimizde kalıyor. Artık televizyonlar da bal satmaya başladı. Bal olsa... Bence mısır özü satıyor adamlar. Valla bu şartlarda bu yörede arıcılık 2 seneye biter. Burada ne arıcı kalır ne de arı kalır. Özür diliyorum saygısızlık yaptıysam böyle giderse biter. Önce arıcıyı yaşatmak lazımdır. Bugün arıcımız yetişmiyor dedik niye Posof’a açılmıyor. Posof’ta Artvin kadar iklim açısından güzel bir yer. Posof’a açıl Posof’a 20 lira katkı verilirken bize 7 milyon veriliyor. Arımız aynı, bölgemiz aynı neden aynı il içerisindeyiz. Ben teşekkür ederim.

Moderatör: Çok teşekkürler katkılarınız için Mehmet Bey söz istiyor.

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Şimdi arıcıyı yaşatmak lazım doğru sözyüyorsunuz. Öğleden önce bir cümle sarf ettim, bazıları deşifre oldu. Para kazanmayan arıcı üretici değil o zaman para kazanamıyorsa bal üretmenin de bir anlamı yok. Kazanmak lazım Erkan Bey haklı yani Artvin’e gidiyor masraf ediyor. Kendi bölgesinde bal üretmiyor. Ama yine çıkış kendi ellerinde 300 kovan az bir kovan değil. İnşallah verim alacaktır. İklim şartları bu sene biraz sert gidiyor ben umutluyum bu seneden. 2013 yılı daha iyi olacak. Sekiz yıllık iklim araştırması yapmıştım. Sekiz yıllık iklim araştırmasında belli bir dönem yani futbol gibi düşünelim 2009-2010 sezonu okullarda 2009-2010 sezonu gibi düşünelim. O şekildeki o süreç aralığı, bizim kışlatma ve bahara çıkış dönemimizdir. Bunlara baktığımız zaman 2010 yılı verimli 2011 yılı verimsiz 2012 yılı verimli olacak 2013 yılı da paralel dönüm olacak. Çünkü cimrilik yapıp arının altından balları çekmezsek, arının kendi doğal maddesi kalırsa çok daha iyi olacaktır. Şunu söylemek istiyorum ben, Posof’un kapatılması şart. Posof izole tam izole bölge Ardahan’ın da kapatılmasını konuşuyorsunuz, böyle bir cümle telafüz ediliyor. Artvine gitmeyelim arı

ırkımız bozulmasın. Yaşam direnci güçlü bir şekilde saflığı kalsın diye bir şey var diye bir cereyan geliyor. Bunu bozmamak adına tampon bölge olacak.

Bugün Ardahan tamamen izole edilirse, yarın sınırındaki Oltu, Şenkaya ne bileyim yani bu taraflarda Kars, Susuz tampon bölge olarak izole edilecek. Bu zamanla olabilecektir. Bir anda size Posof'un açılması, imkânsız böyle bir şey düşünmeyin. Eğer arının ırkıyla ilgili bir çalışma yapılır da, belirli bir kalıplara sokulursa eğer merkez Ardahan arısında, saf Kafkas arısı diye söylenirse o cümleler kurulursa bilimsel platformlar, hiç kimsenin siyasi erkine kalmadan bunlar kullanılırsa o zaman açılabilir. O zaman Posof'u kullanabilirsiniz. Ama bunun haricinde arıcılık Müdürümüzden katkısı var. Orada hastalıktan dolayı arıların ölümünde o kadar büyük kapasiteli yerlerin, ekonomik değerini kimse karşılamak istemez bu sorumluluğu da kimse almak istemez. Taşın altına elimizi koymadıktan sonra, değişim yapmadıktan sonra anlamı yok. Bir de görmek lazım sağlıklı kovanları oraya koymak için bir sirkülasyon zincirinden bahsettik. İşte sonbahar bakımları eş zamanda yapılmalı, ilaçması eş zamanda yapılmalı ya işte bunların hepsi göz ardı edilmeden, haydi alalım koyalım falan bunlar hep zincir tarzındadır. Bir birlerini destekleyecek basamaklardır. Kovanın varlığını artırmadan yan ürünlere geçilemeyeceğini ayrıntılı bir şekilde söyledik zaten. Hepsi bir birleriyle paralel giden zincirlerdir. Teşekkür ediyorum.

Moderatör:

Sağ olun katkılarınız için bir önceki konuda da söyledim bu modern işletmelerin oluşturulması, konusunda belki değerlendirilebilir. Kışlatma tesislerinin oluşturulması bizim bildiğimiz bazı arıcı arkadaşlarımız kendi kışlatma tesisi bu asgari şartları bu nemli hali belli sıcaklık değeri arasında gidip gelen havalandırılmasının sağlanması ortamını oluşturmuş arıcılar var. Her halde yapılması gereken bir tip projeye dönüştürülerek tekrarlanabilirliği açısından başka arıcılar tarafından kolaylaştırılması, belki uygun olursa bu modern işletmelerin, oluşturulması kapsamında Ajansın ilerleyen dönemlerde belki destek programları arasında yer alacaktır diye düşünüyorum. Bu çalıştayda bu şekilde kayda geçmesini bu konuların önünü açacağını düşünüyorum. Bu konuyla ilgili başka katkı yoksa eğer... Fatih Bey buyrun.

Fatih Sever, Serhat Kalkınma Ajansı, Uzman

Bu kışlatma tesisi konusunda iki fikir akımının ortaya çıktı gözlemlediğimiz kadarıyla. Birincisi kışlatma tesisleri her üreticinin kendi bünyesinde modern şekilde olmalıdır. Üreticiler kendi kapasitelerine göre, bu tesislere fırsat bırakmalıdır. Diğer görüş ise daha modern daha büyük ölçekli birçok arıyı bir arada kışlatabileceğimiz, iklimlendirme kontrolleri yapabildiğimiz

yani her şeyi kontrol edebildiğimiz büyük tesisler olması fikrindeyim. Ben arıcılığımızı da tabii çok katılım olmayan Kemal amcağı, bir de arıcılarımıza da sormak isterim. Yani acaba siz ortak büyük modern tesisler fikrine nasıl bakarsınız ya da herkesin bir kışlatma tesisi olsun fakat bu desteklensin gibi fikir sizin için daha mı iyi acaba arıcılarımızdan aslında bu konu hakkında bir geri dönüş alabilseydik daha iyi olacaktır diye düşünüyorum. Var mı bu konuda söz almak isteyen.

Arıcı, Kemal Demir, Ardahan

Şimdi arkadaşlar arıyı kışlatmanın esasları var. Bu esasların dışına çıkarsa bundan verim alamazlar. Birçoğundan verim almak için, nasıl kışlatacağım neler yapacağım bunu bilmemiz lazım. Burada bir yerde de toplu olarak faturayı Arıcı arımıza kesiyor. Arkadaş bölgeyi tehdit eden hastalıklar var. Ve bu gönderilmiş, oraya gönderildi şuraya gönderildi. Bizim Üniversitemiz yeni kurulduğu için onu tahlil etmek onun uzmanını bulmak onun uzmanını bulmak için gönderdiğimiz yerlerde, efendim işte şu gönderdiğimizde tahlil edilecek hadisenin az olduğunu şundan olduğunu bundan olduğunu için 6 ay sonra haber geldi. Bu da verimliliğini vermiyor. Bölgesel hastalıklar var. Şimdi kışlatma hadisesi şu ben sayın hocamın Üniversitenin arısını bilmiyorum hocam kaç arı koydunuz. Eger bunlar çıkıyorsa ötekiler de çıkar.

Arkadaşlar arıcılıkta 6 tane ana unsur vardır. Bu ana unsurlar nedir arı ile ilgileneceksin, seveceksin ondan sonra bilgileneceksin. Başta ben olmak üzere, ondan sonra ne yapacaksın üçüncü bir olay arının içerisinde arının ana maddesi olan sen bunu yiyeceksin diyor. Ne yapacağız bal tutacağız bölge balıyla yani ileride, fasulye balıyla, Ayçiçek balıyla bunlar bununla olmaz. Bunlar kendi bölgesinin balını verecek. Madde bir bunu temiz tutacaksın, bütün hastalıkların nedeni oradan geliyor. Üçüncü bir olay anayı genç tutarak verimi orada yapacaksın. Şimdi bir örnek vereyim. Huzur evinde mi daha çok ölüm haberleri geliyor yoksa askeri kışladan mı ölüm haberi geliyor. Huzur evinden geliyor kardeşim ya dolmuş orayada. Kışlalar genç, genç... Orada ölüm olayı olmaz. Eğer kovanda anayı genç tutarsan oradan ölüm haberi gelmez. Orada eğer sinek ölüyorsa insan kusurudur, evin kusurudur. Kardeşim az önce ben bir örnek verdim. 252 arı koydum 252 sini de çıkarttım. İşte burada uzmanımız herşey için bu adama danışıyorum. Kaç tane zayıtım oldu hocam iki tane o da yine bunun kusurudur. Bazıları der efendim %10 çoklarında var öyle şey olur mu? Bir kovandan 100 tane arı gittimi ben öldüm zaten ama ben %30 belki üstünden zayıt vereceğim. Niye bölgeyi tehdit eden hastalıklar var arkadaşlar. Acaba hadise nedir açalım bir bakalım. 3 tane arısı ölenin kovanına bakalım 5 tane arısı ölenin kovanına bakalım.

Burası bunu yapıyorsa istasyonumuz bunu yapıyor yürütüyorsa belki onlar da bizim gibi ama orada bir şey hissediyor, eğer orada bir şeyler varsa bizim niye yok diye araştıralım. Araştıramıyoruz arkadaşlar. Az önce Genel Sekreterimize söyledik. Arkadaşlar arı var, kovan var, bal var bunlar değer vermiyor. Burada akıl yitirmişiz onu arıyalım onu.

Verimsizliğimiz oradan geliyor. Bunu nasıl bulacağız, ilgili makamlara asil olan kişiye götürüp, sorunu oradan çözmeliyim. Bakıyorum bir bilim adamı çıkıyor, bir sürü bilim anlatıyor biz ona nasıl karşı çıkarız. Peki, sen şimdi benim arımı tedavi et bana ver. Gerçek kişileri bulacağız arkadaşım. Ve gidip böyle yakasından tutacağız. Hastalık var arkadaş arım ölüyor ocağım batıyor. Ben çok feryat duyuyorum Ardahan'da amca ocağım söndü. Başkanımıza da geliyor demedi mi başkanım. Yüz tane arım vardı bir tane kalmadı. Mal güvenliği de yok bu insanın. Bunu kim kollayacak. Faturayı niye bana kesiyorsun. Ben biyoloji uzmanı değilim ben parazit uzmanı değilim ben üreticiyim. Benim temiz üretmem için bu yönleri bana tarif et öğret. Arkadaşlar sorun buradan çıkıyor. Bu halimizden oradan bir şey çıkartamayız. Bize bilim insanı lazımdır. Bunu da nereden bulacağız. Nerede varsa oraya gideceğiz babam. Size bir olay anlatacağım kusura bakmayın arkadaşlar. Damal'da bir ölüm olayı başladı insanlar da ölüyor. Gidip faturayı mezera kesiyorlar. Efendim bilmem şunu yemiş bunu yemiş bölgesel özellik taşıyan sebzeler var. Ondan dolayı zehirlenmiş ve ölmüş. O zaman Kars'ta ilimiz Karsta sağlık müdürü acele Bakanlıktan uzman çağırdılar. Şöyle mezarı tuttu açtı uzman oradan çıkardı o kadavrayı nereden ne gerekiyorsa onu aldı acele helikopterle gitti ve bilgiyi yazdı. Toksin olayından ölmüş toksin nereden gelmiş birisi gitmiş pireye haşereye orman idaresinin kullandığı ilacı getirmiş satıyor adam. Onlarda bilmiyorlar öldürdüğünü çamaşırına vuruyor en az 50 kişi öldü arkadaşım. Böyle bir bilim insanını getirelim. Kovandaki ölüm neden oluyor. Bana niye fatura kesiyorsun. Faturayı o zaman ona keselim. Sıkıntı buradan geliyor. Yani bunu yüzeysel bir vaziyette kışlatmada bölgeden bölgeyi tehdit eden sinsi bir hastalık var. Hepinize saygılarımı sunuyorum hörmetlerimi sunuyorum.

Moderatör:

Bu konuda başka söz hakkı isteyen yok sanırım. Diğer bir başlığımıza geçelim. Bir kısmını tartıştık zaten bu başlıkların. Gezginci arıcılık ballı bitki varlığının artırılması çalışmaları ve Kafkas arı ırkının saflığının korunması, gezginci arıcılığı zaten Tarım İl Müdürümüz de detaylı bir şekilde açıkladı. Ne olursa nasıl olur ne istiyorsak nasıl yapabiliriz gibi Kafkas arı ırkının saflığıyla ilgili yine izole bölge tartışmalarıyla değindik. Ballı bitki artırım çalışmaları

konusunda araştırmalar var zaten. Bu konu hakkında söz almak isteyen varsa söz verelim yoksa geçiyoruz. Birlik Başkanımız söz alıyor.

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

Kemal abinin bahsetmiş olduğu 150 kovanlık arı hastalığıyla ilgili bu konuya değineyim. Tabi hep aynı konular Birlik olduğumuz için Őikâyetler hep bize geldiği için bizim Gen merkezi müdürlüğümüzden Tarım İl Müdürlüğümüzden uzmanları alarak gidip yerinde inceliyoruz ve numuneler alıyoruz. Gittik baktık kovanlar çok güzel içindeki petekler taze ama kovanın içerisinde arı yok. Baktık işte birkaç arı ana arıyla kapalı yumurtalar üzerinde dolaşıyor. Aldık o ölü arıları ana arıyı işte peteği kestik getirdik aynen dediğim gibi Erzurum en yakın olan il bize Tarım il labaratuvarına gönderdik. Son baharda arıyla ilgili çalışma yapılmamış ve arkadaşımız öyle 50 kovanını kaybetti. Herkes hastalıkları biliyor ama bunun da tedavisi çıkmış. Tedavi olmadıktan sonra tabiki o arı ölecek. Hiç bir uygulama yapılmamış. Ve biz o birlikte temin ettiğimiz ilaçlar var. Tarif ediyoruz kendisine öyle kullan böyle kullan o arkadaş farklı işlerle uğraştığı için arıcılığı ihmal etmiş ve 50 kovan arısını mücadele yapmadığı için kaybetmiş. Bir de gezginci arıcılıkla ilgili Tarım il Müdürlüğümüzün de dediği gibi birlik Tarım İl Müdürlüğü ve ilçe müdürlükleri gerek gezginci arıcıların sabit arıcılara zarar vermeyecek Şekilde konaklamalarına titizlikle üzerinde duruyoruz. Örneğin a köyünde bir uygun alan varsa o köyümüz valilikler arasında belirlemiş olduğumuz, yayınlanmış o genelgeyle gezginci arıcıları yerleştiriyoruz. Ve bunların önlene bilmesi içinde ikinci maddede bu biz coğrafi olarak 100.000 kovanı barındıracak coğrafi bölgeye sahibiz. Eğer biz ilimizde bu kadar arılı kovanı sağlamış olursak o gezginci arıcı da gelmez ve hepimiz sorunlardan kurtulmuş oluruz. Zaten gelenlere yer gösteriyoruz zaten gittikçe azalmaya çalışıyor aynı 25-30 bin kovanlık arımız düşürölmüştür. Bu yöreyi il il dolaştık Genel Sekreterle konuştuk hiç arıcılık yapmayan köylere gittik Gezginci arıcıları bırakmıyalım diye temkinde bulunduk. Ancak bunu yapabilirsek gezginci arıcılığı da aza indirmiş oluruz. Teşekkür ediyorum

Moderatör: Sevgi Hanım söz hakkı istemişti ona verelim.

Sevgi Elmas, Mühendis, Kafkas Arısı Eğitim, Üretim ve Gen Merkezi

Öncelikle buraya gelirken, kafama takılan daha öncede toplantılarda belirtmiş olduğum çok önemli bir konu var. Şimdi ben burayı tercih ederken yaklaşık olarak 18 tane tercihte bulundum. Biri de burasıydı 17 tanesi İlçe Tarım Müdürlükleri olduğu için benim alanım diye düşündüm. Ancak sıralama yaparken atandım diyelim arıcılık Gen Merkezi Müdürlüğüde burası ben bazı bitkiler üzerine ne katkı sağlayacağım diye merak ettim. Daha sonra buraya

geldim. Yaklaşık 11 ay oldu. Biraz görüp gezip bölgeyi tanıma anlamında hocalarımızla toplantılarımız oldu üst düzey Müdürlerimizle toplantılarımız oldu. Aslında ben farkına vardımki arıcılık okumuş arkadaşlarımızın buraya ne kadar fonksiyonları olucaksa aslında benim o kadar sorumluluğumun olduğunun farkına vardım. Kafkas arısından bahsediyorsunuz, dünyadaki en önemli dört arı ırkından olduğunu bahsediyorsunuz, yalnız bir şey söyleyeceğim tamam Kafkas arısının özellikleri ve üstünlükleri mevcut. Ardahan'da bal yapan Kafkas arı ırkının bazı özellikleri dışında tabiatın da önemi yok mu? Arının gıdası nedir balın kaynağı nedir? Bunu kedisi mi üretiyor tamam midesinde kusarak kendi öz suyuyla birleştirerek bugün bizim bal dediğimiz, gıdayı üretiyor ama bunu kendi kendine mi üretiyor? Yani bunun ana maddesi nedir? Ben şu an anlıyorum tüm Kurumlarımız Kafkas arısının islahının seleksiyonunun bu anlamda ne kadar bir çalışma yapmamız gerekiyorsa, bu arıyı kurtarmak anlamında yani devamlılığının sağlanması anlamında bence ballı bitkiler üzerine de bence artık durulması gerekiyor. Göz ardı edilmemesi gerekiyor. Bence başka kaydeler ele alınmamalı çünkü ben diyorumki eğer hep geldiğimden beri Ardahan'da sanayi sektörü gelişmediği geri planda olduğu için ilin tamamı organik olan bir yer. Bitkisine doğasına hiç dokunulmamış. Aslında bazen gezip görüyorum, yâ da hocamızında az önce belirttiği gibi 15 yıl önceki arazilerdeki meralardaki bitki yoğunluğuna çiçek yoğunluğuna şu an mesela hiç görünmüyor. Şimdi yaklaşık olarak sadece kaynaklara giriş yaptığımda 900 kadar kaynak okudum. İşte bu 300 kadarının bal veren bitki olduğunu 25-30 tanesinin endemik olduğunu endemik demek buraya has bir bitki olduğunu öğrendim. Ama bunun ötesinde ne kadar ayrıntılı çalışmalar yapılmış şu an sadece 1,5 yıl sonra açıklanacak olan bir doktora ve yüksek lisans çalışmaları var. Bunun ötesinde kapsamlı varlıklı bir çalışma ben okumadım ve göremiyorum. Benim burada bir bakıma konuşmam eleştiriler ve şikayetler üzerine mademki buraya geldiysek mademki Kafkas ırkı arıyı yaşatmak istiyorsak bence var olan bitkimize sahip çıkalım diyorum bu anlamda çok yakın zamanda SERKA Kalkınma Ajansı ile yakın dönemde bal bitki envanteri üzerine bir çalışmamız olacak inşallah. Ve ben bunun da yeterli olacağı kanaatinde değilim. Ben var olan bitkilerimize sahip çıkalım diyorum. Çünkü bence Kafkas arısının geleceği paralel olarak bal bitkileri diyorum erken aşırı otlatma işimizi erken bitireyim mantığıyla devam ederse, tohum dökülmeden o arı çiçekten nimetlenmeden yeterince faydalanmadan bence hem arıyı öldürüyorsunuz eşittir bal bitkilerini de öldürüyorsunuz.

Arı meralarında bence dikkat etmeniz gereken hususlardan bir tanesi de bence erken biçimden vaz geçin aşırı otlatma olayından vaz geçin çünkü eğer, benim dediğim taktikleri uygularsanız, hem arınız yaşayacak hem de size de gerçekten kışın hayvanlarınıza yetecek kadar ot çıkacak. Böylece ne siz zarar göreceksiniz ne de doğa zarar görecektir hem arıcı yaşayacak hem de balınız yaşayacak diyorum. Teşekkür ediyorum.

Moderatör:

Sağ olun Sevgi Hanım görüşleriniz için. Bu konuyu da kapatıyoruz bu şekilde. Şimdi Ardahan arıcılar birliğinin maddi ve beşeri imkânlarıyla ilgili başlığına geçtik. Bu konuda güncel somut gelişmeler var. Daha öncesinde Sürdürülebilir Kalkınma Derneği'nde (SÜRKAL) uzman olan Yavuz Bey şu anda SÜRKAL'ın finansmanı ile, Ardahan arıcılar birliğinde faaliyetlere başlamış durumda kendisi Ardahan çapında zaten proje kapsamındaki arıcılık eğitimlerini veren kişidir. O bağlantıda bir gelişme var daha sonra zaten Birlik Başkanımızın da bahsettiği Tarım danışmanı olasılığı her ilçede arıcılıkla ilgili her türlü hizmeti sağlayacak uzman personelin isdihamı söz konusu.

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

Ayın 20'sinde başlayacak olan proje kapsamındaki eğitimle ilgili bir program yaptık. Ayın 20'sinde Posof'ta başlıyor. Burada sayı az olduğu için, tekrar onlara duyuracağız. Tarım danışmanı nisan ayından itibaren almayı düşünüyoruz. Bunu da Bakanlık Tarım danışmanlarına vereceği parayı direk çiftçinin hesabına çıkardığı için birlikte tarım danışmanı çalıştırdığımız zaman sıkıntı çekiyoruz. Bu konuda biz üreticilerle anlaşarak, sözleşme işte protokole bağlanacak bu durumda birlik başkanlığında çalışacak olan ve üreticiyle arasında yapılacak olan protokolde Bakanlık tarafından gelecek olan para yatacak birlik hesabına ondan sonra Tarım danışmanı çağıracağım sizden çekinmemesi için, böyle bir genel merkezden de uygulamamız bu. İnşallah önümüzdeki Nisan ayında hayata geçirmeye çalışacağız.

Moderatör: Müdürümüz söz almak istiyor.

Veysel Demirel; Kafkas Arısı Eğitim, Üretim ve Gen Merkezi Müdür Vekili

Biz kurum olarak daha önce bunu hazırlamıştık. Bunlardan bir tanesi danışman hizmeti koymuşuz ortaya. Her ilçede her merkezde bu proje dahilinde nerede bulunan arıcı olarak sezonu çalıştırılm. Proje dahilinde arıcılık hizmeti versin diye düşünüyoruz. Teşekkür ederim.

Moderatör:

Son olarak tanıtım ve pazarlamada yaşanan sorunlar ve markalar. Markalaşma konusundaki birliğin marka alma çalışmaları ve bölge cografik işaret konusunda yürütülen çalışmalara değinildi. Tanıtım ve pazarlamada Ardahan arıcılık ortak hizmet bölgesi projesi kapsamında tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yine paketleme tesisi markalı ürünlerin tanıtımını ve

pazarlanmasını üstlenmiş durumda zaten tek proje kapsamında. Bu konuda fikirleri önerilerini söylemek isteyen varsa alalım.

Konu: Tanıtım ve Pazarlamada Yaşanan Sorunlar Ve Markalaşma

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Tanıtım pazarlamayla ilgili benim söyleyeceğim bir şey var, söylemeden geçemeyeceğim içimde uhte kalan bir konu. Ardahan'dan çıkan otobüslerin altında 27 kg'lık tenekelerin içerisinde bal gidiyor il dışına. Bir sefer bunun önüne geçilmesi şart. Çünkü üzerinde Ardahan balı yazmıyor. Gittiği yerde ev tüketimine sunuluyor. Hani söyledik zaten üreticiler eş dost akrabalarına göndererek satıyor. Bunun önüne geçilmesi şart. Bir de pal paketleme ünitesi inşallah devreye girer. Alacakları marka ismi de Ardahan kelimesi çağrışımı olan bir kelime olması taraftarıyım. Teklifler falan var mı bilmiyorum. Benim bir teklifim var. Belediyenin de daha önceden kullandığı bir slogandı. Her ne kadar onlar burada yoklar belediye temsilcileri. Balardahan diye bir cümleleri var. Bence çok güzel bir kelime balardahan kullanılabilir balardahan iç içe bunun altı doldurulabilir. Ama öncelikle şu üreticilerin tenekelerle 27 kiloluk tenekelerle satışını durdurması şart. Deger çünkü azalıyor. Ne kadar az küçük olursa verim o kadar büyük olur. Teşekkür ediyorum.

Moderatör:

Sağ olun Mehmet Bey katkılarınız için. Başka söz almak isteyen yoksa, temel olarak çalıştay boyunca Ardahan arıcılığının sorunlarını ve çözüm yollarını tartıştık. Ajansın buna nasıl destekler sunabileceğini görüştük. Kurum kuruluşların ve arıcıların nasıl elini taşın altına koyacağını konuştuk. Herkese katkıları için çok teşekkür ediyoruz. Bu çalıştayın yapılmasının amacı; çözüm yollarının ortaya konulması, dediğim gibi kurum ve kuruluşların ve katılımcıların katkılarıyla birlikte Ajans nasıl destekler sunabilir bunu ortaya koymaktı. İlgili paydaşların Ajanstan beklentilerini yer yer konuştuk ama dilerseniz toparlama ve tamamlama amacıyla bu konuyu tek başına görüşmeye açalım. Ajans tüm bu tartışmalar çerçevesinde Ardahan arıcılığının, daha iyi bir noktada yapılabilmesi en önemlisi daha büyük katkılar sunabilmesi için daha iyi şartlarda arıcılığın, bal üretiminin ve ana arı üretiminin yapılması için Ajans ne türlü destekler sunabilir sizce. Çalıştay boyunca ifade edilenlerden bazıları modern işletmelerin oluşturulması, tabii burada bal sağma ünitelerinin-odalarının oluşturulması (hijyenik bir şekilde) kışlatma merkezlerinin kışlatma mekanlarının oluşturulmasıydı. Petek konusunda aslında benim söylemem gereken bir husus vardı. Yine Ardahan Arıcılık Ortak Hizmet Bölgesi Projesi kapsamında petek geri dönüşümü bal mumu geri dönüşümü ünitesi

de oluşturulacak. Aslında tabii bir kampanyaya ihtiyaç var. Bu ne içerdiği belli olmayan bal mumlarından Ardahan arıcılığını kurtarmak adına, geri dönüşümü ve sterilasyonu o tesiste yapılacak bal mumlarını Ardahan arıcılığından toplanıp dışarıdan balmumu alınmaması ile ilgili bir kampanya başlatılarak il içinde bir geri dönüşüm kapasitesi oluşturulabilir. Sanırım o bal mumlarındaki yabancı maddelerden bu şekilde kurtulmak mümkün olacaktır. Onun haricinde katılımcılardan Ardahan arıcılığına Ajansın sunabileceği destekler konusunda fikirlerini alabilirsek çok seviniriz. Faruk Bey söz istiyor.

Konu: Ajansın Ardahan Arıcılığına Sunabileceği Destekler

Ardahan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Faruk Karataş:

Modern kovanların yapımını destekleyebilirse arı istasyonu ile beraber, ucuz üretim olabilir. Arı hastalıklarının da büyük çapta önüne geçilmiş olur böylece. Yani hiç olmazsa 6 yılda bir 10 yılda bir kovanların değiştirilmesi gerekir diye düşünüyorum.

Moderatör:

Tarım Bakanlığının ana arı desteklerini naylon fatura uygulamasından dolayı kaldırdığı yönünde görüşler tarafımıza iletilmiştir. Ajansın ana arı üretim ve alımını desteklemesi halinde benzer problemlerin yaşanmaması için somut tedbir önerileri olan katılımcımız var mıdır?

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

İlimizde şu anda ana arı üreticileri 12 tane gözükmemtedir kâğıt üzerinde. 9 tanesi Posof ilçemizde, biri Hanak, biri Ardahan'da ve biri de Gen Merkezi Müdürlüğümüz'dür. Eger böyle bir proje uygularsak, ilimizde bu ana arı üreticiliği bizim ana arı ihtiyacımızı karşılayabilir. Yaklaşık olarak 9.000 ana arı satılıyor ilimizde. Posof'ta 6 tane, Ardahan Merkez'de 1 ve Hanak'ta 1 olmak üzere toplam 8 adet aktif ana arı üretim işletmesi mevcuttur.

Moderatör: Onların toplam üretimi ne kadar

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

Onların toplam üretimi 130.000 ana arıdır. İhtiyaç olarak, işte verimsiz kovanları verimli hale getirebilmek için.

Moderatör: İhtiyacı şöyle hesaplayabiliriz; ana arıların ortalama iki yılda bir değiştirilmesi düşünülürse, Ardahan'da 43.000 kovan varsa iki senede bir değiştirilmesi gerekiyor.

Yani yılda 20.000 ana arıya Ardahan'da ihtiyaç var. Dışarıya zaten ihracat potansiyeli de var. Çünkü Kafkas arı ırkının Gen Merkezi burasıdır. Dışarıdan Kafkas arı ırkına talep var. Bu potansiyel değerlendirilebilir, dolayısıyla ana arı desteklemesi düşünülebilir.

Ardahan Arı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Sayın İlhan Evliyaoğlu

Biraz önce arkadaşımızın anlattığı gibi 2008 yılında ana arı desteklemeleri durduruldu. Bazı arıcıların fatura üzerinde yapmış oldukları yolsuzluk nedeni ile bakanlık bu desteği kesti.

Moderatör: Kemal Hocamız söz istiyor.

Ardahan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Kemal Yazıcı:

Sayın Başkanımızın dediği gibi 12 tane işletme var. Bunlar, yılda 10.000 civarında ana arı üretiyor. Fakat bu üretim 23.000 de olur 30.000 de olur. Ana arı üretiminde şöyle bir sıkıntı var. Bir ana arı üretimi kutusunda 3 tane ana arı üretebilir ki sizin emeğinizi kurtarsın. Bu miktarı yakalayabilmek için birinci üretilen ana arının hemen satılabilmesi lazım ki ikinci ve sonra üçüncü üretime geçilebilsin, bu ise her zaman mümkün olmayabiliyor. Her an müşteri olmadığı için ancak bir veya iki tane üretebiliyoruz. O da o işletmenin ekonomisini zayıflatıyor. Şimdi şöyle ana arı değiştirme programı olsa da yetişen her ana arı kullanılsa, o zaman bizim 12 tane işletmemiz toplam 30.000 ana arı üretebilir. Onda sorun olmaz. Ayrıca bir de burada şu var, arıcıların kendilerinin de kademe kademe bilinçlendirilmesi gerekir. Yani bugün 50 tane kovanı olan bir insan ana arı üretme kutusu olsa yılda ondan 30 tane ana arı üretir. Ondan da kendi ihtiyacını karşılamış olur. Bu şekilde de olursa bu da önemli bir kaynaktır. Çünkü her arıcı bakıyorsunuz bazen çok kaliteli kovanlar var bal verimi olan kovanlar var. Onlardan damızlık arı seçip alma yönetimiyle onlara verilecek eğitimle, ana arı üretilip kendi ihtiyacını giderebilir. Teşekkür ediyorum.

Moderatör: Sağ olun Kemal Bey. Müdürümüz söz almak istiyor.

Veysel Demirel; Kafkas Arısı Eğitim, Üretim ve Gen Merkezi Müdür Vekili

Çoğu arıcının kovanları eskimiş olduğu için bence Ajans öncelikle boş kovan desteğinde bulunabilir. İkinci olarak arıcılarımızın birçoğu ahırda bal sağımı yapıyor. Bal sağım çadırlarının temini desteklenebilir. Bir çadırın maliyeti 80 ile 50 lira arasında değişmektedir. Üçüncü bir konu da arılığın etrafının telle çevrilmesidir, vahşi hayvanlara karşı, böyle bir şey yapılabilir. Bir de bireysel kışlatma yerleri yapılabilir. Toplu kışlatmaların hastalık bulaşma ve kayıp risklerinden dolayı uygun olmayacağını düşünmekteyim. Teşekkür ederim.

Moderatör: Çok saolun Müdürüm. Mehmet Bey bu konuda söz almak istiyor.

Mehmet Köken, Veteriner Hekim; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü - Hayvancılık Şube Müdürlüğü

Şimdi Ajansın ekonomik anlamda desteği mi yoksa yönlendirme desteği mi söz konusu olan? Hangisi? Her ikisi de. Birincisi o zaman, kesinlikle bölgesel ilaçlama yazmamız lazım. Bunu yazmamışız yazalım. Ben bu kışlatma kayıtlarıyla ilgili bir öneride bulunmak istiyorum. 50 kovan ve üzeri kovana sahip işletmelerin kış kayıplarının araştırılması için bir komisyon oluşturalım. Kayıp oranını ortaya çıkaralım. Bundan sonraki süreçte Ajansın desteği burada kalmayacak biliyorum. Önümüzdeki süreç içerisinde hani o dediğimiz kış kayıplarını azaltacak alternatif projelerin geliştirilmesi açısından büyük öneri olacak. Sanırım buna destek çıkan onun haricinde bu bölgesel ilaçlamada zaten Sayın Müdürümüz söyledi. İlçe Tarım Müdürlüğü bünyesindeki gezici ekibimizle hayvan sağlığı şubesi olarak, elimizden geçen desteği vereceğiz. Bu konuda bir sıkıntımız yok. Bu konuda ilacın temin edilmesi, seçilecek ilacın da uzun dönem etki mekanizmasına sahip olması bunlar tabiki teknik olan kısmı belki daha sonraki süreçte bu öneri kabul edilirse onun haricinde ben bireysel kışlatmalara değil örgütsel anlamda toplu alanlara doğru yönlendirmeyi ve toplu olarak iş yapmayı öneriyorum. Zaten gelişmişliğin bir göstergesi de örgütlerin kurulmasıdır. Böyle yönlendirmenin daha uygun olduğunu düşünüyorum. Ajans mutlak suretle sürekli organize olarak yönlendirmede bulunmalı. Kimse de bireysel işleri için projeler veya hedefler amaçlar ortaya koymamalı. Toplam Ardahan arıcılarını kapsamalı yapılacak tüm faaliyetler, böyle olmalı bence.

Genel başlıklarımız doğru katılıyorum bunların hepsine arıların belli süreyle tekniklerle korunmalı. Böylelikle zamanında anında taze bilgiler alınabilir. Hastalık sirkülasyonları takip edilebilir. Kayıplar takip altına alınabilir. İlaç mekanizmaları geliştirilebilir. Bu şekilde belki bir ekip oluşturulabilir. Bu ekip bence aktif anlamda arıcılığa hem danışmanlık hizmeti verir hem de kontrol mekanizmasını merkezden idare etmek çok daha kolay olur. Bunlar sağlanabilmeli diye düşünüyorum. Ana arı konusunda destek olunmalı bunu nasıl sağlayacaksınız, hangi bütçeyle çünkü ana arı üretimi yüksek rakamlarda 32-33 lira bildiğim kadarıyla. Kaldığı 12 tane işletme var bu **işletmelerin ana arı üretebilmesi için yine ana arı üretim birliği de oluşturulabilir**. Bu birlik kendi pazarına sattığı gibi dış pazara da açılabilir. Tek başına 12 tane işletme var üretebilen. Hepsi kendi bünyesindeki müşteri portföyüne hizmet ediyor. Ama karçırdıkları büyük bir pazarı unutuyorlar. Birlik olurlarsa bir noktadan Ardahan ana arı Yetiştiricileri oluşturursalar belki onu daha güzel satabilirler. Hedef

kitleyi daha iyi bulabilirler. Hedef kitle burayı daha iyi bulabilir. Ben Posof'tan atıyorum Ahmet Amcayı, Hanak'tan bilmem Özcan Bey'i bulmak zorunda kalmam. Birliği bulurum, birlik bana daha doğru bir şekilde hizmet eder. Ve ulaşım daha kolay olur. En azından etiket daha güçlü olur. Mesela ben Ahmed'inkine güvenmiyorsam, ama birlikte herkes var, takip edilen bir şube bir grup ekip o küvetin içerisini daha net görürüm. Yani kovan konusunda mutlak suretle değiştirilmeli. Kış şartlarında söyledim. 2007 yılında Çıldır ilçesinin, bütün işletmelerne girdik. Hepsinde çatlak kırık dökük, o zaman Birlik Başkanımız Allah rahmet eylesin Kemal Bey, onun arılığına girdik. O da sıkıntılıydı. Tabiki söyleyeceğimiz tek şey var bölge şartlarına uygun, sarıçamdan yapılmış, langstroth tipi kovanlar standart ölçülerde. Değiştirmeye, yeniden Amerikayı keşfetmeye gerek yok.

Moderatör: Sağ olun. Faruk Bey söz istiyor.

Ardahan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Faruk KARATAŞ:

Ana arı desteklemesi için, desteğin kesilmesi konusunda söylediğiniz bir söz üzerinde durmak istiyorum. "Naylon fatura düzenlendi, düzenlendiği için ana arı desteği kesildi." Naylon faturayı düzenleyen birkaç kişidir. Kesenin Savcılıktan ceza aldığını görmek istiyorum. Milliyetçilerin cezalandırılmasını istemiyorum. Çünkü masum üreticiler cezalandırılmış, onlar sadece o konumdan alı konulmuştur. Buna gerçekten çok üzuldüm. Üreticilerimizin haklarının ödenmesini istiyorum. Ana arı desteğini istiyorum. Bu naylon faturayı düzenleyen kim olursa olsun kim yapmışsa, cezasını çekmesini de istiyorum. Teşekkür ediyorum.

Moderatör: Sağ olun. Ajansımızın Ardahan Arıcılığına sunabileceği destek türleri konusunda başka görüş beyan etmek isteyen katılımcımız var mıdır?

Katılımcı Hilmi Ağır:

Efendim ben iki kelimeyle izah etmek istiyorum. Biz vatandaşa balık ikram etmemeliyiz, balık tutmayı öğretmeliyiz. Ana arı üretimini üretici kendisi yapsın. Bunu şahsen ben çok iyi bilmiyorum. Yani asıl orjinali yani Başkanımızın dediği ayın 20'sinden sonra siz dediniz ya, bir eğitim programı var. Bu eğitim programını da çok iyi bir şekilde ana arı üretimini arıcılara öğretmektelim. Böylece naylon fatura riskiyle uğraşmamıza de gerek kalmaz. Vatandaşın kendi üretmesidir bence asıl köklü çözüm.

Moderatör: Kemal Hocam söz istiyor. Buyrun Kemal Hocam.

Ardahan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Kemal YAZICI:

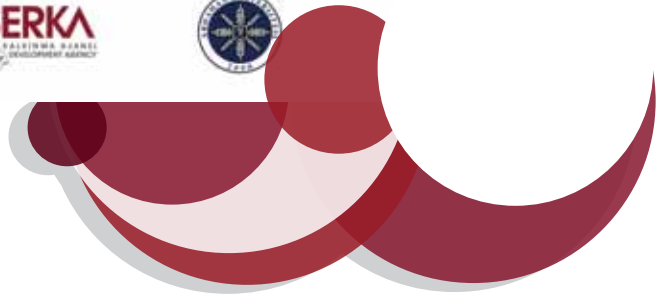
Abimize gerçekten çok teşekkür ediyorum. Benim önerim şudur; üreticilere ana arı üretim eğitimi ve beraberinde ana arı üretim kovanları verilmelidir. Böylece üreticiler kendi ana arılarını kendileri üretebilir hale gelirler. Ama onun haricinde de, yine bizim ilimizde ana arı üreten işletmelerin daha aktif hale gelebilmesi için onlara bazı destekler verilerek, onların da üretimlerini artırması sağlanabilir. Bu da bizim arıcılığımıza büyük hizmet edecektir. Şimdi bizim ilimizin Kafkas Arısı Gen merkezi olmasından dolayı, bizim ilimizde üretilen ana arılara da oğul arılara da il dışındaki pazarlarda da yoğun talep var. Şimdi diyelim bir Muğla'da, İzmir'de sıcaktan dolayı Kafkas Arısı randıman vermez ama Karadeniz'in bazı bölgelerinde; mesela Gümüşhane'de, Bayburt'ta, Erzincan'da, Elazığ'da arıcılar Kafkas arısını yoğun olarak kullanıyorlar. Oranın da bir pazarı var bunlar bir şekilde değerlendirilirse, önemli ekonomik katkı sağlayacağına inanıyorum. Teşekkür ediyorum.

Moderatör: Serhat Kalkınma Ajansı'nın Ardahan Arıcılığına dair muhtemel destekleri ile ilgili başka görüş beyan etmek isteyen yok ise, tüm katılımcılara şu ana kadarki katkıları için çok teşekkür ederek, Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı'nı burada noktalandırıyorum. Herkese katkılarından dolayı tekrar çok teşekkür ediyoruz. Sabırla son ana kadar bekleyip Ardahan Arıcılığının gelişimi için görüş ve önerilerinizi esirgemediğiniz için çok teşekkürler. Umarım hayırlara vesile olur. Çalıştay raporu oluşturulduğunda ilgili tüm paydaşların dikkatine sunulacaktır. Katılım ve katkılarınız için çok teşekkürler.

ARDAHAN KAFKAS ARI IRKI ve ARICILIK ÇALIŞTAYI

9 Şubat 2012 Perşembe

Ek 2

Ardahan Kafkas An Irkı ve Arıcılık Çalıştayı Katılım Çizelgesi
9 Şubat 2012

Sıra	ADI SOYADI	NEREDEN KATILIYOR	MESLEĞİ	E-POSTA	TELEFON	İMZA
1	EROL KILIÇ	AGRI	Arıcılık	aricilik@agrit.com	05325946666	[İmza]
2	Fatih ERGÖZ	ARDAHAN	(Siyirtin, Elmali) Arıcılık	fatihergoz@ardahan.gov.tr	05325946666	[İmza]
3	Newton KOCU	ARDAHAN	Arıcılık		05325946666	[İmza]
4	NEZİT AKAR	ARDAHAN	Doktora V.			[İmza]
5	Mehmet GÜNECİ	"	Vol. Helikopteri	mehtun11@yandex.com	0532 390 6111	[İmza]
6	Adnan İZBERK	"	Alb. Helikopteri	adnan@ardahan.gov.tr	0532 420 1114	[İmza]
7	Sinan Çalkın	"	Sivil inşaatçı		0532 692 8200	[İmza]
8	Özcan Arıoğlu	"	Arıcı		0532 630 5677	[İmza]
9	Mehmet Akar	Arıcılık	Arıcı	Arıcılık	0505 210 9277	[İmza]
10	Mustafa Keleş	Arıcılık	"		0532 203 3657	[İmza]
11	Recep Fergin	Arıcılık	"		0532 547 0915	[İmza]
12	Ali Yasar	Arıcılık	"		0532 335 508	[İmza]
13	Mehmet Gülşen	Arıcılık	"		0532 597 7030	[İmza]
14	Yener Kısabel	Arıcılık	"		0546 843 2615	[İmza]
15	Rahim Balci	Arıcılık	"		0532 765 3380	[İmza]
16	Olgun Güneç	Arıcılık	Arıcılık	olgun@ardahan.gov.tr	0532 597 7030	[İmza]
17						
18						
19						
20						

Ardahan Yatırım Destek Ofisi

Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı Katılım Çizelgesi
9 Şubat 2012

Sıra	ADİ SOYADI	NEREDEN KATILYOR	MESLEĞİ	E-POSTA	TELEFON	İMZA
1	Saban Demirel	Ardahan Yatırım Destek Ofisi	İzmirli	demirel.saban@ardahan.gov.tr	535 595 4081	[İmza]
2	Sevil Elbas	Gem Mevkei Bafra	Mühendis	sevil44elbas@ardahan.gov.tr	537 423 0202	[İmza]
3	Yusuf Demirel	6	Arıcı V.	demirey@ardahan.gov.tr	505 353 1110	[İmza]
4	Abdullahiye Keshin	4	Mühendis	ardahan@ardahan.gov.tr	532 623 0742	[İmza]
5	Ekrem Şen	Taşlıca	Arıcı		535 595 4081	[İmza]
6	Mehmet Vakıfçılar	Çaldıran	Arıcı		536 357 7711	[İmza]
7	Görsel Yılmaz	Pozantı	Arıcı		498 502 1220	[İmza]
8	Ayhan Kızılcık	Ardahan Yatırım Ofisi	Hayvancılık Uzmanı	vet_ahlan@ardahan.gov.tr	530 327 0770	[İmza]
9	Halim Evliyaoğlu	Ardahan Arıcılık Birliği	Arıcı		532 677 8228	[İmza]
10	Necmettin Çelebi	Tepeköy	Arıcı		536 706 3492	[İmza]
11	Gökçe Yılmaz	Çaldıran	Arıcı		533 261 6399	[İmza]
12	Mehmet Akdoğan	Gem Mevkei Bafra	Şahin	ardahan@ardahan.gov.tr	505 811 6770	[İmza]
13	Kaya Çelebi	Şirvan	Arıcı		053 698 6881	[İmza]
14	Mehmet Yılmaz	Ardahan	Arıcı		0540 800 9403	[İmza]
15	Nurettin Yılmaz	Ardahan	Arıcı		048 211 6298	[İmza]
16	Abdül Yılmaz	Ardahan	Arıcı		0544 678 6918	[İmza]
17	Ahmet Yılmaz	Harbiye	Arıcı		534 512 8055	[İmza]
18	Ahmet Aydın	Tarım İl Müd.	Ziraat Mh.		506 720 3596	[İmza]
19	Hüseyin Akdoğan	Tarım İl Müd.	Ziraat Mh.	ardahan@ardahan.gov.tr	053 727 6882	[İmza]
20	Efşel Çelebi	Pozantı	Tarım Arıcı		053 760 0518	[İmza]

Ardahan Yatırım Destek Ofisi

Ardahan Kafkas An Irkı ve Arıcılık Çalıştayı Katılım Çizelgesi
9 Şubat 2012

Sıra	ADI SOYADI	NEREDEN KATILYOR	MESLEĞİ	E-POSTA	TELEFON	İMZA
1	Erdal Arslanoglu	Harak	Arıcılık		0534 6650965	[Signature]
2	Yusuf Arslanoglu	Harak yamaçlı	Arıcılık		0535 355229	[Signature]
3	Yener Gültekin	Sulukyurt	Arıcılık	0538339468	0538339468	[Signature]
4	Yusuf Tevras	cahr - Engeli	Arıcılık		05708038813	[Signature]
5	Hayrettin Bekir	Pasol Sınırları	Arıcılık		0536726117	[Signature]
6	Fikriye Uysal	HANAK	ARICILIK		05369390516	[Signature]
7	Mustafa Bulut	Ardahan merkez	Arıcı		08392879253	[Signature]
8	M. İbrahim A. Bilgin	Ardahan merkez	ARICI		0539953277	[Signature]
9	Metin Arslan	"	"		05337762748	[Signature]
10	Meltem Karaköy	Harak Köyü	Arıcı		053738184	[Signature]
11	Muhammed Süleyman	Akbulak	Arıcı		0535092269	[Signature]
12	Yusuf Bulut	"	"		"	[Signature]
13	Çiğdem Ersoy	"	"		4954185796	[Signature]
14	Çiğdem Ersoy	Ardahan -	Memur -		053509226	[Signature]
15	Önder Çelikel	Pasol Sınırları	Arıcılık Teşkilatı	05342254814	523.10.15	[Signature]
16	Özlem Akca	Pasol "	Arıcı		053726470	[Signature]
17						
18						
19						
20						

Ardahan Yatırım Destek Ofisi

Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı Katılım Çizelgesi
9 Şubat 2012

Sıra	ADI SOYADI	NEREDEN KATILIYOR	MESLEĞİ	E-POSTA	TELEFON	İMZA
1	Kemal DEMİR	Ardahan	Arıcı		0536 522 43 00 07	
2	Mehmet Ballıbaşı	Ardahan Güllü	Arıcı		0536 522 43 00 07	
3	Yusuf Güneş	Mersin	Arıcı		0536 522 43 00 07	
4	Ayşe Fulyağaçlı	Ardahan	Arıcılık Kurumu		530 703 555	
5	BAKIR ALTINTIPE	Arıcılık	Arıcı		0536 522 43 00 07	
6	Hüseyin ÖZEL	Ardahan Merkez	Arıcı	huseyin.ozel@ardahan.gov.tr	0533 371 50 00	
7	Bahattin ÖZDEMİR	"	Arıcı		0536 522 43 00 07	
8	Yusuf SAHİN	SERKAL DEĞERLE	Arıcı	Yusuf.Sahin@ardahan.gov.tr	0536 522 43 00 07	
9	Sabit Dündar	Arıcılık Kurumu	Arıcı	Sabit.Dundar@ardahan.gov.tr	532 227 5740	
10	Tuğat Şentürk	Orta Karay	Arıcılık		0536 522 43 00 07	
11	Kadirin Başhan	Taşdelen Köyü	Arıcılık		0536 522 43 00 07	
12	Atalay Karahan	Yükümlü Köyü	Arıcılık		0536 522 43 00 07	
13	Cemal Demirel	Reşat	Arıcı		0536 522 43 00 07	
14	Mahir Yıldırım	Arıcılık Kurumu	Arıcılık		0536 522 43 00 07	
15	SANER GÜNEŞ	Arıcılık Kurumu	Arıcılık		0536 522 43 00 07	
16	Yusuf Güneş	Arıcılık Kurumu	Arıcılık		0536 522 43 00 07	
17	Edinur Balcı	Arıcılık Kurumu	Arıcılık		0536 522 43 00 07	
18						
19						
20						

Ardahan Yatırım Destek Ofisi

Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı Katılım Çizelgesi
9 Şubat 2012

Sıra	ADI SOYADI	NEREDEN KATILIYOR	MESLEĞİ	E-POSTA	TELEFON	İMZA
1	Gürbüz Karan	Ardahan Üniversitesinin	Arı İri	Kelciyapayim@ardahan.edu.tr	05335519270	[İmza]
2	İsmail Yıldız	Ardahan Üniversitesinin	Arı İri	ismail.yildiz@ardahan.edu.tr	05335519270	[İmza]
3	Emre Tokdemir	Ardahan Üniversitesinin	Tekniker	emre.tokdemir@ardahan.edu.tr	0533 323 8990	[İmza]
4	Emre Tokdemir	Kıda Tarım ve Hayvancılık	11 Müdür			[İmza]
5	Sahretkin Altın	Çarşıbaşı Köyü	İnterim İdare		05331494068	[İmza]
6	Süleyman Yılmaz	Merkez	Emekli Öğretmen		05335228441	[İmza]
7	Emre Tokdemir	Ortaokul	Emekli			[İmza]
8	Emre Tokdemir	Merkez	Polis (Güvenli)			[İmza]
9	Emre Tokdemir	Merkez	Arı İri		0575304188	[İmza]
10	Emre Tokdemir	POD Karabük	Arı İri	binoli.yozgat@ardahan.edu.tr	05335519270	[İmza]
11	Emre Tokdemir	POD Karabük	Arı İri	binoli.yozgat@ardahan.edu.tr	05335519270	[İmza]
12	Emre Tokdemir	POD Karabük	Arı İri	binoli.yozgat@ardahan.edu.tr	05335519270	[İmza]
13	Emre Tokdemir	POD Karabük	Arı İri	binoli.yozgat@ardahan.edu.tr	05335519270	[İmza]
14	Emre Tokdemir	POD Karabük	Arı İri	binoli.yozgat@ardahan.edu.tr	05335519270	[İmza]
15						
16						
17						
18						
19						
20						

Ardahan Yatırım Destek Ofisi

Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı Katılım Çizelgesi
9 Şubat 2012

Sıra	ADI SOYADI	NEREDEN KATILIYOR	MESLEĞİ	E-POSTA	TELEFON	İNZA
1	Hilmi AĞIR	KARZ	arıcı	arist@aricilik.com	05333720838	Arıcılık
2	Emel ÖZGENÇLİ	ARDAHAN İM.V.	Şişirici	emelozgencli@gmail.com	05322336387	Arıcılık
3	Yeter KOÇ	ARDAHAN	Buhanımı		05399712446	Arıcılık
4	Kıvanç ÖZALP	Arıcılık	Arıcılık	net_elan@aricilik.com	05354451177	Arıcılık
5	Elvan NİĞEL	Arıcılık	Arıcılık	net_elan@aricilik.com	0535596162	Arıcılık
6	Kesal BİTKİLİ	Hoval	Arıcılık		05378091671	Arıcılık
7	Tarık AKMANCI	Arıcılık	Sirkel Başkanı	Proje Yürütücü	05378091671	Arıcılık
8	Emir KAYAÖZ	"	Arıcılık		05374026778	Arıcılık
9	Güner YILMAZ	"	Arıcılık		05353333163	Arıcılık
10	Canan AKBUL	"	"		0563285324	Arıcılık
11	Nihat SARDİDE	"	"		05357365288	Arıcılık
12	Kabile AYIL	"	"		05306073824	Arıcılık
13	Gökmen ERGİN	"	"		05457137238	Arıcılık
14	Emir BİLİR	ARDAHAN	DEĞERLİ	Arıcılık	05366803444	Arıcılık
15	Atanur YETEN	Hoval	"		05355017408	Arıcılık
16	Edan GİBERGİN	Kızıl Pınar	Arıcılık		05536410025	Arıcılık
17	Şevket YILMAZ	İHA	Arıcılık		05354451177	Arıcılık
18	Beton TOPAL	Arıcılık	Arıcılık	Arıcılık	0535596162	Arıcılık
19	Arif ÇENİZ	Arıcılık	Arıcılık	Arıcılık	0535596162	Arıcılık
20						

Ek 3

TANIMLAR

- Apiterapi:** Arı ürünlerinden bal, polen, arısütü, arı zehri ve propolis ile bir ya da birden çok hastalığın önlenmesi veya iyileştirilmesi amacıyla uygulanan tedavi yöntemlerine verilen genel isim.
- Arı Sütü:** Arı sütü 6-12 günlük işçi arıların ana arıyı ve genç larvaları beslemek için yutak üstü salgı bezlerinden salgıladıkları beyaz krem renğinde ve tereyağı kıvamında protein, vitamin, mineral maddeler ve iz elementler bakımından oldukça zengin bir besin maddesidir.
- Endemik:** Yeryüzünün yalnızca belirli bölgelerinde yayılış gösteren (yaşam alanı belirli bir bölgeyle sınırlı) canlı tür ya da cinslerine endemik denir.
- Koloni:** Kovan içinde birlikte yaşayan arı topluluğuna koloni denir.
- Kovan:** Toplu halde yaşayan arıları beslemek için çeşitli malzemelerden insanlar tarafından yapılmış barınaklar.
- Polen:** Bitkilerde çiçeklerin erkek organlarınca üretilip dişi organın döllenmesini sağlayan çiçek tozu olarak da adlandırılan, bitkilerin erkek hücreleridir. Bal arıları, poleni büyük oranda yavru gıdası olarak kullanırlar.
- Propolis:** Arıların bitkilerden ürettiği ve kovan içi temizlikte ve kovanın yalıtımında kullandıkları bir maddedir. Kovana giren ve taşıyamayacakları kadar böcekleri öldürüp bu sıvıyla kaplarlar ve onu yalıtırlar.

Ek 4**ARDAHAN İL. ULUSAL KÜLTÜR VE BAL FESTİVALİ (06 Ağustos 2010)
“BAL SEKTÖRÜ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ÇALIŞTAYI”
SONUÇ BİLDİRGESİ**

“Ardahan 11. Ulusal Kültür ve Bal Festivali” kapsamında, 06.08.2010 tarihinde Halk Eğitim Merkezi salonunda sivil toplum örgütleri temsilcilerinin katılım ve sunumlarıyla “Bal Sektörü Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı” gerçekleştirilmiş, 2009 yılında hazırlanan sonuç bildirisinde tespit edilen sorunlardan kısmen veya tamamen çözümlü gerçekleştirilenler ile henüz devam eden sorunlar ortaya konmuştur.

Son bir yıl içindeki gelişmeler

1. Çok değişik mikroklimalara sahip olan Ardahan İli, zengin florasını oluşturan 300 civarındaki ballı bitki türü ve balarısı ırkları içerisinde gerek performans ve gerekse morfolojik özellikleri bakımından çok üstün özellikleri taşıyan Kafkas Arı Irkının gen merkezi olmasıyla, Türkiye’de arıcılığa uygunluk bakımından oldukça önemli bir konumdadır. Kafkas Arısı tarafından çok değişik ve zengin nektar kaynağına sahip bitkilerden üretilen çok kaliteli Ardahan balının şu ana kadar bilimsel çalışmalar ışığında elde edilen verilerle tescil ettirilememesi, 2009 yılında en önemli eksiklik olarak belirlenmiştir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak, son bir yıl içerisinde “Ardahan Arıcılar Birliği” ve “Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi”nin katkıları ile Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Uygulamalı Biyoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Kadriye SORKUN’un liderliğinde üç yüksek lisans çalışmasının başlatılmış olması, bu konuda atılmış en önemli adım olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında, 75 köy bazında Kafkas Arısının ziyaret ettiği ballı bitkilerden periyodik olarak toplanan polen ve bal numunelerinin incelenmesine başlanmış ve kısa zamanda sonuçlandırılması hedeflenmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen veriler, Ardahan balının tesciline temel teşkil edecek ve bu eşsiz ürün gerçek değerine ulaşmış olacaktır. Bu çalışmaların aksatılmadan devamına katkı sağlamak konusunda titizlik gösterilmesi önem arz etmektedir.

2. Geçen yıl ile kıyaslandığında, il bazında bal üretimin en az iki kat düzeyinde artış göstermesi, önemli bir gelişme olarak kabul edilmelidir.

3. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından, arı üreticilerine verilen kovan başı 6 TL teşvik desteği, Posof İlçemiz için 6+10 TL olarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum da bölgeye verilen önemin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

4. “Kafkas Arısı Araştırma ve Eğitim Gen Merkezi”nin son bir yıl içerisinde misafirhane, bal analiz laboratuvarı ve eğitim salonu gibi fiziksel eksikliklerinin önemli

düzeyde giderildiği, memnuniyet verici bir gelişme olarak kabul edilmiştir. Burada bilimsel nitelikte 133 kursiyerin katılımıyla çeşitli kurs ve eğitim çalışmalarının yapıldığı, arı hastalık ve zararlıları, kaliteli üretim, arı yetiştirme, kışlatma, ana arı üretimi ile mevzuat ve destek konularında bilgi verildiği, Merkez Müdür Yardımcısı Zir. Müh. Osman GÜLER tarafından dile getirilmiştir. 2011 yılı için bal analizlerinin yapılabileceği vurgulanmıştır.

Devam eden sorunlar

1. Ardahan ilinin sahip olduğu flora zenginliği ile en az 100.000 kovan barındıracak kapasiteye sahip olduğu 2009 yılı sonuç bildirisinde belirtilmiş ve bu seviye 2010 yılı için hedef olarak gösterilmiştir. Ancak, bu sayının henüz 42.000 düzeyinde olduğu ve belirlenen hedefin % 40 civarında gerçekleştiği görülmektedir. Belirlenen hedefe 2011 yılında ulaşma konusunda çalışmalar sürdürülmelidir.

2. Ardahan'da üretilen üstün nitelikli balın pazarlanması ve fiyat oluşması konusundaki eksikliklerin devam ettiği görülmektedir.

3. Bölge dışarıdan gelen ve arı ırkının sağlığını tehdit eden gezginci arıcılara karşı yeterince korunamamaktadır.

4. Yörenin arıcılık haritası henüz çıkarılmamıştır.

5. Bölge içi gezginci arıcılık konusunda yeterli çalışmalar yapılamamış, kışlatma yerleri ve işleyişi yeterince belirlenmemiştir. Kışlatma kayıpları küçümsenmeyecek düzeyde devam etmektedir.

6. Bal dışındaki polen, propolis, arı sütü ve arı zehiri gibi arıcılık ürünlerinin üretimi konusunda herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

7. Sağlıklı dolun ve ambalajlama konusundaki sorunlar devam etmektedir.

8. Üreticinin finansman gücünde yetersizlikler bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Ardahan balının tescili konusunda başlatılmış olan bilimsel çalışmaların devam etmesi ve ivedilikle sonuçlandırılması önem taşımaktadır. Yörenin taşıdığı potansiyel dikkate alınarak hedeflenen 100.000 kovan düzeyine ulaşmak için üretici 2010 yılında elde ettiği fazla gelirini kovan sayısını artırmada kullanması konusunda teşvik edilmektedir. Kışlatma kayıplarının önlenmesi konusunda azami hassasiyet gösterilmelidir. Ardahan balı veya diğer ürünleri adı altında satışa sunulan, ancak diğer illerden getirilen ürünlerin satışını engellemek

amacıyla, şehir merkezinde bu ürünlerin toplu olarak satımını mümkün kılacak pasaj ve benzeri merkezlerin oluşturulması önemli yararlar sağlayacaktır. Posof Havzası gibi, il içinde bulunan diğer havzaların da izole bölge statüsü kazanması, Kafkas Arısı genetiğinin bozulmaması, an hastalık ve zararlılarının yaygınlaşmaması konularında gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, Ardahan balının gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı satımını cazip kılacak modern dolun ve ambalajlama tesislerinin kurulması gerekmektedir.

Faruk KÖKSOY
Ardahan Belediye Başkanı

İlhan EVLİYAOĞLU
Ardahan Arıcılar Birliği Başkanı

Yaşar DAŞDEMİR
Ardahan Esnaf Odaları Birlik Başkanı

Latif TOSUNOĞLU
Ardahan Ticaret Odası Başkanı

Vel. Hek. Yurtus BAYDAR
Ardahan Damalık Sığır Yetiştiricileri
Birliği Başkanı

Prof. Dr. Rüstem HAYAT
Ardahan Üniversitesi
Rektör Yardımcısı

Zir. Müh. Osman GÜLER
Kafkas Arısı Üretim,
Eğitim ve Gen Merkezi
Müdür Yardımcısı

Kemaletin ÖZTÜRK
Ardahan Esnaf ve Sanatkarlar
Odası Başkanı

Latifşah SURAL
Ardahan Ziraat Odası Başkanı

Ek 5

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2012 Yılı Arıcılık Desteklemeleri

Kovan Başına Ödenen Destekler

Tüm arılar için kovan başı destek; 8 TL

Ardahan Posof ilçesi Kafkas Arı Irkı Gen Kaynağını Koruma Desteği Kovan Başına; 25 TL

Kredi Faiz Desteği

Arıcıların Ziraat Bankası'ndan kullanacakları Arıcılık kredisinin faiz ödemelerinin %50'si Bakanlık tarafından karşılanmaktadır.

Makine Ekipman Desteği

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (2011/10, 10.03.2011) kapsamında, arıcılık makine ve ekipmanlarının maliyetinin %50'si hibe olarak Bakanlık tarafından karşılanmaktadır. (Bu programın 2012 yılı uygulama tebliği henüz yayımlanmamıştır, 05.06.2012)

